

Aanwijzing Natura 2000-gebied
De Wieden (035)

Wijziging begrenzing ingevolge uitspraak Afdeling
bestuursrechtspraak Raad van State

Horend bij kenmerk	PDN/2013-035
Datum	9 februari 2015

MEDEDELING

Het gebied De Wieden (035) is op 4 juli 2013 aangewezen als Natura 2000-gebied (PDN/2013-035, Stcrt. 2014, 122).

Tegen dit besluit is beroep aangetekend hetgeen heeft geleid tot de uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 28 januari 2015 (zaaknummers 201400895/1/R2 en 201401359/1/R2)*, waarbij het besluit tot aanwijzing van het gebied "De Wieden" als Habitatrictlijngebied, is vernietigd voor zover daarbij enkele percelen ten zuiden van Zuidveen en ten zuidwesten van Wanneperveen zijn aangewezen, zoals nader aangegeven op de in deze uitspraak opgenomen kaarten. De Afdeling heeft geoordeeld dat genoemd besluit wat betreft de begrenzing van het Habitatrictlijngebied op bedoelde plekken een deugdelijke (ecologische) motivering ontbeert.

Door deze uitspraak is de begrenzing van het Habitatrictlijngebied gewijzigd. Deze wijziging is opgenomen op een nieuwe kaart van het Natura 2000-gebied De Wieden (datum kaartproductie 06-02-2015). De grens van het Vogelrichtlijngebied is door de uitspraak niet gewijzigd.

(*) Deze uitspraak is bijgevoegd

Uitspraak 201400895/1/R2 en 201401359/1/R2

Datum van uitspraak: woensdag 28 januari 2015

Tegen: de staatssecretaris van Economische Zaken

Proceduresoort: Eerste aanleg - meervoudig

Rechtsgebied: Ruimtelijke-orderingskamer - Natuurbescherming

201400895/1/R2 en 201401359/1/R2.

Datum uitspraak: 28 januari 2015

AFDELING

BESTUURSRECHTSPRAAK

Uitspraak in het geding tussen:

1. [appellant sub 1], wonend te [woonplaats],
2. [appellante sub 2], gevestigd te [plaats],
3. het college van burgemeester en wethouders van Noordoostpolder,
4. [appellant sub 4], wonend te [woonplaats],
5. de vereniging Land- en Tuinbouw Organisatie Noord (hierna: LTO Noord), gevestigd te Zwolle,
6. [appellante sub 6], gevestigd te [plaats],

en

de staatssecretaris van Economische Zaken,
verweerder.

Procesverloop

Bij besluit van 25 november 2013, kenmerk PDN/2013-034, heeft de staatssecretaris het gebied "Weerribben" op grond van artikel 10a, eerste lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 (hierna: Nbw 1998) aangewezen als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, vierde lid, van richtlijn 92/43/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG L 206; hierna: de Habitatrichtlijn) en het besluit van 29 oktober 1986, kenmerk J 4755, tot aanwijzing van het gebied "Weerribben" als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, eerste en tweede lid, van Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103) zoals vervangen door Richtlijn 2009/147/EG van het Europees Parlement en de Raad van 30 november 2009 inzake het behoud van de vogelstand (Pb EU L 20) (hierna: Vogelrichtlijn) gewijzigd.

Tegen dit besluit hebben [appellant sub 1], [appellante sub 2] en het college beroep ingesteld.

Bij besluit van 25 november 2013, kenmerk PDN/2013-035, heeft de staatssecretaris het gebied "De Wieden" op grond van artikel 10a, eerste lid, van de Nbw 1998 aangewezen als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, vierde lid, van de Habitatrichtlijn en het besluit van 24 maart 2000, kenmerk N/2000/300, tot aanwijzing van het gebied "De Wieden" als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, eerste en tweede lid, van de Vogelrichtlijn zoals gewijzigd bij besluit van 3 december 2003, kenmerk TRCJZ/2002/5720, gewijzigd.

Tegen dit besluit hebben [appellante sub 2], het college, [appellant sub 4], LTO Noord en [appellante sub 6]

beroep ingesteld.

De staatssecretaris heeft in beide zaken een verweerschrift ingediend.

[appellant sub 4] en LTO Noord hebben nadere stukken ingediend.

De Afdeling heeft de zaken gevoegd ter zitting behandeld op 15 september 2014, waar [appellant sub 4], bijgestaan door mr. J.T.A.M. van Mierlo, advocaat te Zwolle, LTO Noord, vertegenwoordigd door mr. J.T.A.M. van Mierlo voormeld, en de staatssecretaris, vertegenwoordigd door mr. J. den Haan, vergezeld door drs. E.R. Osieck en ir. D. Bal, allen werkzaam bij het ministerie, zijn verschenen.

Overwegingen

1. De Afdeling heeft de twee zaken aangaande de aanwijzingsbesluiten voor de Natura 2000-gebieden "Weerribben" en "De Wieden" vanwege hun inhoudelijke samenhang gevoegd behandeld.

Wettelijk kader

2. Ingevolge artikel 3, eerste lid, van de Habitatrichtlijn, voor zover van belang, wordt een coherent Europees ecologisch netwerk gevormd van speciale beschermingszones, Natura 2000 genaamd. Dit netwerk moet de betrokken typen natuurlijke habitats en habitats van soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding behouden of in voorkomend geval herstellen. Het Natura 2000-netwerk bestrijkt ook de door de lidstaten overeenkomstig de Vogelrichtlijn aangewezen speciale beschermingszones.

2.1. Ingevolge artikel 10a, eerste lid, van de Nbw 1998, voor zover hier van belang, wijst de minister gebieden aan ter uitvoering van de Habitatrichtlijn.

Ingevolge het tweede artikellid, voor zover hier van belang, bevat een besluit als bedoeld in het eerste lid de instandhoudingsdoelstelling voor het gebied. Tot de instandhoudingsdoelstelling behoren in ieder geval de doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van de natuurlijke habitats of populaties in het wild levende dier- en plantensoorten voorzover vereist ingevolge de Habitatrichtlijn.

Ingevolge het vierde artikellid gaat een besluit als bedoeld in het eerste lid vergezeld van een kaart, waarop de begrenzing van het gebied nauwkeurig wordt aangegeven alsmede van een toelichting.

2.2. Ingevolge artikel 19a, eerste lid, stellen gedeputeerde staten, na overleg met de eigenaars, gebruikers en andere belanghebbenden, voor een op grond van artikel 10a, eerste lid, aangewezen gebied een beheerplan vast waarin met inachtneming van de instandhoudingsdoelstelling, met uitzondering van de doelstellingen, bedoeld in artikel 10a, derde lid, wordt beschreven welke instandhoudingsmaatregelen getroffen dienen te worden en op welke wijze. Tevens kan het beheerplan beschrijven welke handelingen en ontwikkelingen in het gebied en daarbuiten, in voorkomend geval onder nader in het beheerplan aangegeven voorwaarden en beperkingen, het bereiken van de instandhoudingsdoelstelling niet in gevaar brengen, mede gelet op de instandhoudingsmaatregelen die worden getroffen. Het beheerplan kan zulks ook doen ten aanzien van bij of krachtens algemene maatregel van bestuur aangewezen categorieën projecten en andere handelingen van nationaal belang in het gebied en daarbuiten.

Gebiedsbeschrijving

3. De gebieden "Weerribben" en "De Wieden" zijn laagveenlandschappen in Overijssel. Het gebied "Weerribben" is ongeveer 3.300 hectare groot. Dit gebied is een ten dele vergraven veengebied en bestaat uit uitgeveende trekgraten, onvergraven legakkers van wisselende breedte, grotere percelen niet-vergraven veen, verlandend water, trilveen, rietlanden, graslanden, ruigteterreinen en moerasbossen. Alle successiestadia van open water tot moerasheide en veenbos zijn aanwezig. De rietlanden zijn zeer gevarieerd van karakter.

Het gebied "De Wieden" is ongeveer 9.000 hectare groot. Dit gebied is een uitgestrekt laagveenmoeras met

meren en kanalen met daartussen natte graslanden, natte heiden, trilvenen, galigaanmoerassen, rietland en moerasbos. Een groot deel bestaat uit uitgeveende petgaten. Alle successiestadia van open water tot moerasheide en veenbos zijn aanwezig.

Algemene gronden

4. [appellante sub 2] betoogt dat de procedure tot aanwijzing van de twee gebieden te lang heeft geduurd en dat zij daardoor jarenlang in onzekerheid heeft verkeerd over het toekomstperspectief voor haar agrarische bedrijf.

4.1. De Afdeling overweegt dat tussen de terinzagelegging van beide ontwerpbesluiten in 2007 en het nemen van beide aanwijzingsbesluiten in 2013 geruime tijd is verstreken en dat daarbij de termijn als bedoeld in artikel 4, vierde lid, van de Habitatrichtlijn is overschreden. Dit kan echter niet leiden tot vernietiging van het bestreden besluit. Hierbij is van belang dat ingevolge artikel 4, vierde lid, van de Habitatrichtlijn ook na het verstrijken van de gestelde termijn de verplichting blijft gelden om de "Weerribben" en "De Wieden" als Habitatrichtlijngebied aan te wijzen, zolang die gebieden - zoals in dit geval - zijn vermeld op de lijst van gebieden van communautair belang. Dit betoog kan hierom niet slagen.

5. [appellant sub 1], [appellante sub 2] en het college betogen dat de gevolgen van het aanwijzingsbesluit voor de "Weerribben" onderscheidenlijk beide aanwijzingsbesluiten onduidelijk zijn, aangezien de beheerplannen voor beide gebieden nog niet zijn vastgesteld en daarin pas de te treffen maatregelen worden opgenomen.

Daarnaast vreest [appellant sub 1] dat zijn bedrijfsvoering zal worden belemmerd en betoogt hij dat de staatssecretaris bij het aanwijzingsbesluit voor de "Weerribben" onvoldoende rekening heeft gehouden met zijn bedrijfsbelangen.

Het college voert aan dat de belangen van burgers, ondernemers en overheden onvoldoende zijn betrokken bij de vaststelling van de aanwijzingsbesluiten en dat dit onder andere leidt tot een gebrek aan draagvlak onder de lokale bevolking. Daarbij wijst het college ook op de nadelige gevolgen voor de agrarische en recreatieve sector. Voorts betoogt het college dat de aanwijzingsbesluiten geen duidelijkheid geven over de mogelijkheden tot het voortzetten van bestaand gebruik.

5.1. Zoals de Afdeling eerder heeft overwogen (uitspraak van 5 november 2008 in zaak nr. [200802545/1](#)) volgt noch uit artikel 19a van de Nbw 1998, noch uit enige andere wettelijke bepaling dat een aanwijzingsbesluit en een beheerplan gelijktijdig moeten worden vastgesteld. Dat een nauwkeuriger vaststelling van de gevolgen van de aanwijzing eerst kan plaatsvinden na totstandkoming van het beheerplan vloeit daaruit voort dat, naar volgt uit de aangehaalde bepaling, eerst in het beheerplan de concreet te nemen instandhoudingsmaatregelen worden vastgelegd. Naar het oordeel van de Afdeling heeft de staatssecretaris in redelijkheid reeds voor de vaststelling van de beheerplannen kunnen overgaan tot aanwijzing van de gebieden. Dit betoog van [appellante sub 2], [appellant sub 1] en het college treft derhalve geen doel.

5.2. Volgens vaste jurisprudentie van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen (thans: Europese Unie) kunnen bij een aanwijzingsbesluit voor een Habitatrichtlijngebied uitsluitend overwegingen van ecologische aard betrokken worden bij de keuze en de afbakening van de begrenzing van het gebied. Hierbij mag geen rekening worden gehouden met vereisten op economisch, sociaal of cultureel gebied en met regionale en lokale bijzonderheden zoals vermeld in artikel 2, derde lid, van de Habitatrichtlijn (arrest van het Hof van 7 november 2000, C-371/98, First Corporate Shipping, ECLI:EU:C:2000:600, punten 16 en 25 (www.curia.europa.eu)).

Uit het bovenstaande volgt dat bij een besluit tot aanwijzing van een Habitatrichtlijngebied uitsluitend rekening gehouden dient te worden met ecologische criteria. De staatssecretaris heeft derhalve eventuele negatieve gevolgen voor de bedrijfsvoering van [appellant sub 1] alsmede de gevolgen voor de recreatieve sector en agrarische sector in het algemeen terecht niet betrokken bij de aanwijzing van beide gebieden. In zoverre slagen deze betogen dan ook niet.

Zoals de Afdeling eerder heeft overwogen (uitspraak van 16 maart 2011 in zaak nr. [200902380/1/R2](#), overweging

2.13.1) volgt uit voornoemd arrest, noch uit het arrest van 23 maart 2006, C-209/04, Commissie/Oostenrijk I, ECLI:EU:C:2006:195 (www.curia.europa.eu), dat het voorgaande eveneens geldt voor de formulering van de instandhoudingsdoelstellingen in een aanwijzingsbesluit. Bij de wijze van formuleren van instandhoudingsdoelstellingen in een aanwijzingsbesluit mag derhalve wel rekening gehouden worden met onder andere economische overwegingen. Nu [appellant sub 1] en het college niet hebben onderbouwd in welk opzicht bij de formulering van de instandhoudingsdoelstellingen onvoldoende rekening is gehouden met de door hen genoemde belangen, ziet de Afdeling evenmin aanleiding om de bestreden besluiten op dit punt onjuist te achten.

5.3. Ten aanzien van het voortzetten van bestaand gebruik overweegt de Afdeling onder verwijzing naar haar uitspraken van 5 november 2008 in zaak nr. [200802545/1](#), en van 29 juni 2011, in zaak nr. [201002616/1/R2](#) dat eerst in een beheerplan een nauwkeurige vaststelling van de gevolgen van de aanwijzing voor bestaande activiteiten kan plaatsvinden.

Daarnaast brengt artikel 19d, eerste lid, van de Nbw 1998 met zich dat een vergunning op grond van die wet nodig is, indien sprake is van een project dat, of andere handeling die, gelet op de instandhoudingsdoelstelling, de kwaliteit van de natuurlijke habitats en habitats van soorten in een Natura 2000-gebied kan verslechteren of een significant verstorend effect kan hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen. Of bepaalde activiteiten, zoals de agrarische en recreatieve sector waarop het college wijst, in het beheerplan kunnen worden vrijgesteld van de vergunningplicht of een vergunning, indien vereist, zal kunnen worden verleend, kan niet op voorhand in algemene zin in een aanwijzingsbesluit worden vastgesteld, maar dient in het beheerplan of in het kader van de aanvraag van een vergunning te worden bepaald. Dit betoog slaagt niet.

6. Het college betoogt dat in de aanwijzingsbesluiten is vermeld dat het wenselijk is dat bestuursorganen bestaande plannen zo nodig aanpassen aan de Natura 2000-doelstellingen. Het kan volgens het college niet de bedoeling zijn dat alle ruimtelijke ontwikkelingen 'op slot' worden gezet. Uit de aanwijzingsbesluiten blijkt niet duidelijk hoe de eventueel daaruit voortvloeiende planschade zal worden vergoed. De economische uitvoerbaarheid van beide besluiten is dan ook niet aangetoond, aldus het college.

6.1. Wat betreft eventuele economische schade overweegt de Afdeling dat artikel 31, eerste lid, van de Nbw 1998, een regeling bevat voor vergoeding van schade die belanghebbenden lijden of zullen lijden als gevolg van een besluit genomen krachtens hoofdstuk III van die wet. Artikel 10a maakt deel uit van dit hoofdstuk zodat eventuele schade als gevolg van een aanwijzingsbesluit valt onder het bereik van de in artikel 31 opgenomen schadevergoedingsregeling. Toepassing van deze regeling valt buiten het kader van de onderhavige procedure, zodat vergoeding van schade als gevolg van de bestreden besluiten thans niet ter beoordeling staat.

Met betrekking tot de economische uitvoerbaarheid van de bestreden besluiten, overweegt de Afdeling als volgt. Nu in de nog vast te stellen beheerplannen pas concreet inzicht wordt gegeven in de aard en omvang van de te treffen maatregelen, hoeft in de fase van de vaststelling van de besluiten tot aanwijzing als Natura 2000-gebied de financiële dekking van de te treffen maatregelen nog niet vast te staan. Een aanwijzingsbesluit behoeft geen financiële paragraaf te bevatten. Vergelijk de uitspraak van de Afdeling van 13 juli 2011 in zaak nr. [200908107/1/R2](#). Dit betoog slaagt niet.

7. [appellante sub 2] wijst erop dat de onderbouwing van de aanwijzingsbesluiten mede is gebaseerd op de 'Nota van antwoord', die dateert uit november 2007 en dat in de 'Nota van antwoord op hoofdlijnen' uit 2011 wordt verwezen naar de Programmatische Aanpak Stikstof (hierna: PAS) dat op 1 juli 2010 aan de Tweede Kamer is aangeboden. Voorts merkt zij op dat de 'Knelpunten- en kansanalyse Natura 2000-gebied 34 Weerribben' dateert van juni 2007 en dat daarin wordt verwezen naar bronnen vanaf 1978. Ook wordt in de aanwijzingsbesluiten verwezen naar onderzoeken uit de periode 1993-1997. Volgens [appellante sub 2] zijn deze documenten verouderd en heeft de staatssecretaris die niet aan beide besluiten ten grondslag kunnen leggen, nu deze documenten ten onrechte niet zijn geactualiseerd voorafgaand aan het nemen van de aanwijzingsbesluiten.

7.1. De staatssecretaris stelt zich op het standpunt dat de natuurwaarden en de daaraan gekoppelde instandhoudingsdoelstellingen zijn gebaseerd op gegevens uit de afgelopen 10 jaar. De habitattypenkaarten

- die worden samengesteld ten behoeve van de beheerplannen - zijn gebaseerd op veldgegevens die zijn verzameld in de periode 2006-2009. Alleen voor delen van de gebieden die toen niet onderzocht zijn, is gebruik gemaakt van de vegetatiekartering uit 1999. Daarbij zijn die gegevens uit 1999 niet zonder meer ten grondslag gelegd aan de aanwijzingsbesluiten. Aan de hand van luchtfoto's is gecontroleerd of die gegevens nog bruikbaar zijn, aldus de staatssecretaris.

7.2. Blijkens beide aanwijzingsbesluiten is bij de vaststelling hiervan vooral gebruik gemaakt van het Natura 2000 Doelendocument uit juni 2006, dat mede is gebaseerd op het rapport 'Trends van vogels in het Nederlandse Natura 2000 netwerk' uit 2005, opgesteld door SOVON Vogelonderzoek Nederland en het Centraal Bureau voor de Statistiek, en het Natura 2000 Profielendocument van 1 september 2008. Het feit dat in sommige gevallen naar bronnen uit de jaren '70 of de jaren '90 van de vorige eeuw wordt verwezen zoals [appellante sub 2] stelt, leidt op zich niet tot het oordeel dat de aanwijzingsbesluiten een draagkrachtige motivering ontberen. Zo is in het Doelendocument bijvoorbeeld vermeld dat voor broedvogels de staat van instandhouding mede wordt bepaald op grond van de historische potentie van het gebied en in dat kader kunnen oude gegevens relevant zijn.

Nu [appellante sub 2] niets heeft aangevoerd waaruit zou blijken dat de gebruikte gegevens en rapporten onjuist dan wel achterhaald zijn als gevolg van veranderde omstandigheden, ziet de Afdeling geen aanleiding om de staatssecretaris niet te volgen in het standpunt dat de bestreden besluiten berusten op gegevens die voldoende actueel zijn. Dit betoog faalt.

Aanwijzingsbesluit Weerribben

8. [appellant sub 1] betoogt dat onduidelijk is of de geformuleerde instandhoudingsdoelstellingen voor het Natura 2000-gebied "Weerribben" kunnen worden gerealiseerd, aangezien die 'haalbaar en betaalbaar' moeten zijn volgens het aanwijzingsbesluit. In dit verband wijst hij erop dat als gevolg van het aanwijzingsbesluit het voortbestaan van zijn agrarische bedrijf onzeker is en dat bedrijfsverplaatsing mogelijk de enige aanvaardbare oplossing is. Dergelijke oplossingen zullen echter zwaar drukken op het budget voor de realisatie van de Natura 2000 doelen, aldus [appellant sub 1].

8.1. In het besluit is vermeld dat de instandhoudingsdoelstellingen met behulp van bestaande budgetten worden gerealiseerd. Daarnaast is het bestaande beheerbudget voor Staatsbosbeheer een financieringsbron voor de instandhoudingsdoelstellingen. Over de eventuele uitkoop of verplaatsing van bedrijven is in het aanwijzingsbesluit niets vermeld. De staatssecretaris heeft ter zitting toegelicht dat het besluit tot aanwijzing van de Weerribben als Natura 2000-gebied is gebaseerd op overwegingen van ecologische aard en dat daarbij geen rekening is gehouden met eventuele uitkoop van agrarische bedrijven die in het gebied of de nabije omgeving liggen.

8.2. Zoals de Afdeling eerder heeft overwogen (uitspraak van 12 maart 2014 in zaak nr. [201306275/1/R2](#)) kunnen bij het formuleren van de instandhoudingsdoelstellingen op gebiedsniveau economische overwegingen weliswaar een rol spelen, maar kan de toepassing van het uitgangspunt 'haalbaar en betaalbaar' door de staatssecretaris er niet toe leiden dat hiermee een gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau niet zal worden bereikt. Het uitgangspunt 'haalbaar en betaalbaar' betekent onder andere dat wordt bezien in welke gebieden een eventuele herstelopgave op relatief eenvoudige wijze kan worden gerealiseerd, hetgeen niet betekent dat daarmee geen aanzienlijke kosten kunnen zijn gemoeid, maar wel dat onevenredige financiële inspanningen worden voorkomen.

Voorts overweegt de Afdeling, onder verwijzing naar haar uitspraak van 2 juli 2014 in zaak nr. [201305234/1/R2](#), dat het met betrekking tot aanwijzingsbesluiten gevoerde beleid inzake 'haalbaar en betaalbaar', ziet op de meest efficiënte aanwending van financiële middelen om een gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau te bereiken. Uit de Nota van toelichting bij het aanwijzingsbesluit of het Natura 2000 doelendocument blijkt niet dat dit beleid mede strekt tot zekerstelling van de benodigde financiële middelen voor het uitvoeren van de maatregelen ten behoeve van het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen. Of het beschikbaar gestelde budget toereikend is voor de eventuele uitkoop dan wel verplaatsing van agrarische bedrijven die nabij of in het aangewezen gebied liggen, is derhalve niet van belang voor de beoordeling of de in het aanwijzingsbesluit opgenomen instandhoudingsdoelstellingen voldoen aan het beleid met betrekking tot "haalbaar en betaalbaar".

Dit betoog treft dan ook geen doel.

9. [appellante sub 2] betoogt dat een deel van haar agrarische gronden ten onrechte binnen de begrenzing van het gebied "Weerribben" ligt, omdat daarin geen natuurwaarden voorkomen. De bewuste gronden zijn reeds jarenlang in gebruik als blijvend grasland en daarop komen volgens [appellante sub 2] geen habitattypen voor. De omstandigheid dat haar gronden grenzen aan percelen waar wel habitattypen voorkomen, voldoet niet als ecologisch criterium om haar gronden aan te wijzen als Natura 2000-gebied.

9.1. De staatssecretaris stelt dat de desbetreffende agrarische gronden van [appellante sub 2] zowel onderdeel uitmaken van het Vogelrichtlijngebied "Weerribben" dat in 1986 is aangewezen en tevens onderdeel zijn van het gebied "Weerribben" dat in 2004 op de lijst van gebieden van communautair belang is geplaatst. Volgens de staatssecretaris maken de gronden van [appellante sub 2] integraal onderdeel uit van het aangewezen gebied en is het ongewenst - vanwege het behoud van de samenhang - om agrarische percelen die een verbindingsfunctie vervullen binnen het aangewezen gebied buiten de begrenzing te laten. Daarbij merkt de staatssecretaris op dat het voor het agrarisch gebruik van de gronden weinig verschil maakt of deze gronden wel of niet zijn aangewezen, omdat in beide gevallen rekening zal moeten worden gehouden met de natuurwaarden waarvoor het gebied is aangewezen die zich bevinden op de aangrenzende percelen.

9.2. Het gebied "Weerribben" is reeds bij besluit van 29 oktober 1986 aangewezen als Vogelrichtlijngebied. Het voorliggende besluit strekt mede tot wijziging van dat besluit. Dit betekent dat thans in beginsel slechts de wijzigingen ten opzichte van het oorspronkelijke besluit in geschil zijn. Het oorspronkelijke besluit is immers rechtens onaantastbaar geworden. Dit is slechts anders indien nieuwe feiten of omstandigheden van na het rechtens onaantastbaar worden van het oorspronkelijke besluit naar voren worden gebracht en deze feiten en omstandigheden voor de staatssecretaris aanleiding hadden moeten zijn het besluit op onderdelen te wijzigen.

De desbetreffende gronden van [appellante sub 2] maakten reeds deel uit van dit in 1986 aangewezen Vogelrichtlijngebied. In het bestreden besluit is de aanwijzing van het Vogelrichtlijngebied op dit punt niet gewijzigd. [appellante sub 2] heeft geen nieuwe feiten of omstandigheden naar voren gebracht op grond waarvan de Afdeling tot het oordeel komt dat de staatssecretaris in afwijking van de eerdere aanwijzing ter uitvoering van de Vogelrichtlijn de grens van het gebied in zoverre diende te wijzigen.

9.3. Ten aanzien van de aanwijzing van de agrarische gronden van [appellante sub 2] als Habitatrichtlijngebied, overweegt de Afdeling als volgt.

Zoals hiervoor onder 5.2 is overwogen, volgt uit jurisprudentie van het Hof van Justitie dat bij de begrenzing van een gebied uitsluitend rekening gehouden dient te worden met ecologische criteria. Het enkele feit dat de habitattypen waarvoor het gebied "Weerribben" is aangewezen niet voorkomen op alle gronden binnen de begrenzing van het gebied, vormt op zichzelf geen reden om de juistheid van de gekozen begrenzing in twijfel te trekken. Hierbij is in dit geval van belang dat voor vijf habitattypen en voor drie soorten waarvoor het onderhavige gebied is aangewezen een instandhoudingsdoelstelling is geformuleerd die ziet op de uitbreiding van de oppervlakte onderscheidenlijk uitbreiding van de omvang van het leefgebied. Het beperken van de begrenzing van het aangewezen gebied tot die gebiedsdelen waar reeds habitattypen aanwezig zijn, zou een belemmering vormen voor het realiseren van de geformuleerde verbeterdoelstellingen.

Zoals de Afdeling eerder heeft overwogen (uitspraak van 20 oktober 2010 in zaak nr. [200908058/1/R2](#)) bestaat bij de aanwijzing van een Natura 2000-gebied een zekere beoordelingsruimte bij de exacte begrenzing. In hetgeen [appellante sub 2] heeft aangevoerd ziet de Afdeling geen aanleiding om de staatssecretaris niet te volgen in het standpunt dat de aangewezen landbouwgronden een integraal onderdeel uitmaken van het aangewezen gebied. Hierbij betreft de Afdeling dat de staatssecretaris heeft toegelicht dat in de sloten die zich bevinden op de gronden van [appellante sub 2] onder andere de bittervoorn (H1134), de kleine modderkruiper (H1149) en de grote modderkruiper (H1145) voorkomen, wat habitatsoorten zijn waarvoor het gebied mede is aangewezen. [appellante sub 2] heeft dit niet weersproken. Voorts blijkt uit het door de staatssecretaris en door [appellante sub 2] overgelegde kaartmateriaal dat op diverse percelen die grenzen aan de gronden van [appellante sub 2] habitattypen voorkomen. Gelet op het voorgaande heeft de staatssecretaris zich naar het oordeel van de Afdeling

in redelijkheid op het standpunt kunnen stellen dat agrarische gronden van [appellante sub 2] en de omliggende percelen een ecologische eenheid vormen en de gronden van [appellante sub 2] daarmee voldoen aan een van de uitgangspunten bij de begrenzing van een Natura 2000-gebied, te weten het zogenoemde "cement tussen de bakstenen", dat is omschreven in het aanwijzingsbesluit. Hieruit volgt dat het perceel uit ecologische overwegingen binnen de begrenzing van het Habitatrictlijngebied is gebracht.

De Afdeling ziet derhalve geen aanleiding voor het oordeel dat de staatssecretaris de agrarische gronden van [appellante sub 2] niet heeft mogen aanwijzen. Het betoog faalt.

Aanwijzingsbesluit De Wieden

10. Zowel LTO Noord als [appellant sub 4] richten zich tegen de aanwijzing van "De Wieden" voor de grote vuurvliinder (H1060), omdat deze soort in dit gebied volgens hen niet voorkomt.

Hiertoe voeren zij aan dat volgens het rapport 'Maatregelen voor Natura 2000 soorten in Overijssel en in De Wieden en Weerribben in het bijzonder' van 23 augustus 2012, opgesteld door Witteveen+Bos, in 2012 geen exemplaren van de grote vuurvliinder voorkwamen in het gebied en dat in 2004 minder dan 10 exemplaren in het gebied waren. Volgens dat rapport zijn in 2005 de laatste rupsen en in 2007 voor de laatste keer eitjes van deze vlindersoort aangetroffen. Omdat de grote vuurvliinder al jaren niet meer voorkomt in "De Wieden" of slechts in een verwaarloosbare populatie is het gebied ten onrechte daarvoor aangewezen, aldus LTO Noord.

Nu de grote vuurvliinder niet in het gebied voorkomt, liggen sommige agrarische gronden - waaronder de percelen van [appellant sub 4] - volgens [appellant sub 4] en LTO Noord ten onrechte binnen de begrenzing van het aangewezen gebied, mede omdat de reden daarvoor is dat ter plaatse een verbindingzone voor de grote vuurvliinder (H1060) is voorzien. Voorts betoogt [appellant sub 4] dat, indien verbindingzones voor de grote vuurvliinder noodzakelijk zouden zijn ter verwezenlijking van de geformuleerde instandhoudingsdoelstelling, dit niet betekent dat die verbindingzones als Natura 2000-gebied moeten worden aangewezen. In dit verband wijst [appellant sub 4] op de verbindingzone tussen de gebieden "Weerribben" en "Rottige Meenthe & Brandemeer", die niet binnen de begrenzing van een Natura 2000-gebied ligt.

10.1. De staatssecretaris stelt zich op het standpunt dat het gegeven dat de grote vuurvliinder (H1060) sinds 2007 niet meer is waargenomen in het gebied "De Wieden", niet betekent dat de aanwijzing van dit gebied voor die soort onjuist is. De mogelijke verdwijning van deze soort uit het gebied leidt er niet toe dat de daarvoor geformuleerde instandhoudingsdoelstelling dient te vervallen, maar dat - in het kader van het beheerplan - passende maatregelen dienen te worden getroffen teneinde het leefgebied van deze soort te herstellen. Daarbij wijst de staatssecretaris op het bepaalde in artikel 6, tweede lid, van de Habitatrictlijn.

10.2. In het aanwijzingsbesluit is vermeld dat voor niet-prioritaire soorten opgenomen in bijlage II van de Habitatrictlijn in de eerste stap van het selectieproces in beginsel de "vijf belangrijkste gebieden" zijn geselecteerd. Voor prioritaire soorten geldt dat in eerste instantie de "tien belangrijkste gebieden" zijn geselecteerd. De selectie van deze gebieden is afgemeten aan de omvang van de aanwezige populatie. In een tweede stap zijn eventueel nog extra gebieden toegevoegd met het oog op landelijke dekking, geografische spreiding en grensoverschrijding. De in het aanwijzingsbesluit beschreven methode van selectie van Habitatrictlijngebieden strookt met het daaraan ten grondslag liggende 'Verantwoordingsdocument' uit mei 2003, waarnaar in het aanwijzingsbesluit wordt verwezen.

In dit kader wijst de Afdeling erop dat indien een gebied op basis van bovenstaande selectiecriteria is aangemeld voor plaatsing op de lijst van gebieden van communautair belang en daarop is geplaatst, de aanmelding en plaatsing op die lijst niet uitsluitend zien op de habitattypen en habitatsoorten waarvoor het desbetreffende gebied is geselecteerd, omdat het daarvoor tot de vijf of tien belangrijkste gebieden behoort, maar betrekking heeft op alle habitattypen en habitatsoorten die in het bewuste gebied voorkomen in een meer dan verwaarloosbare oppervlakte dan wel populatie. Ook voor die habitattypen en soorten die niet direct tot de selectie van de gebieden hebben geleid, maar die wel in die gebieden voorkomen, dienen derhalve instandhoudingsdoelstellingen te worden geformuleerd.

In het aanwijzingsbesluit is vermeld dat de grote vuurvliinder in slechts drie gebieden bekend is, te weten de gebieden "Weerribben", "De Wieden" en "Rottige Meenthe & Brandemeer". Ten tijde van de aanmelding van de Habitatrichtlijngebieden in 2003 zijn deze drie gebieden voor de soort geselecteerd. De grootste populatie grote vuurvinders bevindt zich in de Weerribben, waar ruim driekwart van de landelijke populatie te vinden is. In het gebied Rottige Meenthe & Brandemeer is een kleine, maar redelijk stabiele populatie aanwezig. In De Wieden is de situatie vooralsnog wisselend. De populatie in De Wieden is nog deels afhankelijk van vuurvinders die migreren vanuit de Weerribben.

10.3. Ter zitting is namens de staatssecretaris toegelicht dat het waarnemen van de grote vuurvliinder (H1060) wordt bemoeilijkt door de korte vliegtijd van deze vlindersoort in combinatie met het relatief kleine aantal exemplaren en de uitgestrektheid van het gebied. LTO Noord heeft niet bestreden dat ten tijde van het selecteren van het gebied en ten tijde van de aanmelding en plaatsing van het gebied op de lijst van gebieden van communautair belang de grote vuurvliinder (H1060) voorkwam in het gebied. Voorts blijkt uit het Standaard Data Formulier dat is gebruikt voor de aanmelding van het gebied "De Wieden" bij de Europese Commissie niet dat wat betreft de grote vuurvliinder sprake was van een zogenoemde 'verwaarloosbare populatie'. Wat betreft de vraag of het gebied terecht is aangewezen voor deze vlindersoort, nu het onduidelijk is of die ten tijde van het nemen van het aanwijzingsbesluit nog in het gebied aanwezig was, overweegt de Afdeling als volgt.

Onder verwijzing naar haar uitspraak van 14 november 2012 in zaak nr. [201104871/1/A4](#) overweegt de Afdeling dat zolang, zoals in dit geval, een gebied nog voorkomt op de lijst van gebieden van communautair belang, op grond van artikel 4, vierde lid, van de Habitatrichtlijn de verplichting blijft gelden om het als Habitatrichtlijngebied aan te wijzen voor de daarin voorkomende habitattypen en soorten. In het door LTO Noord overgelegde rapport van Witteveen+Bos is vermeld dat de grote vuurvliinder zich niet meer voortplant in "De Wieden" als gevolg van onvoldoende geschikt leefgebied. De Afdeling constateert echter dat volgens het rapport van Witteveen+Bos herkolonisatie van "De Wieden" vanuit het aangrenzende gebied de Weerribben niet uitgesloten is. In dit rapport worden maatregelen beschreven ter verbetering van het leefgebied van de grote vuurvliinder. Die maatregelen bestaan onder andere uit het aanleggen van ondiepe greppels en sloten met waterzuring en een aangepast zomermaai-beheer van de rietlanden. Gelet op het voorgaande heeft LTO Noord niet aannemelijk gemaakt dat het gebied onherroepelijk ongeschikt is geworden voor het kunnen leveren van een bijdrage aan de instandhoudingsdoelstellingen voor de grote vuurvliinder, ongeacht de vraag of deze soort momenteel voorkomt in het gebied.

10.4. Voor zover LTO Noord en [appellant sub 4] aanvoeren dat sommige agrarische gronden ten onrechte binnen de begrenzing van het aangewezen gebied zijn gebracht omdat volgens het aanwijzingsbesluit die gronden een zoekgebied zijn voor maatregelen ten behoeve van de grote vuurvliinder (H1060) maar die soort niet voorkomt in het gebied en dat daarom de begrenzing van het Habitatrichtlijngebied "De Wieden" dient te worden aangepast, overweegt de Afdeling als volgt. In het aanwijzingsbesluit is geen passage opgenomen over eventuele zoekgebieden of verbindingzones ten behoeve van de grote vuurvliinder, hetgeen ter zitting door LTO Noord en [appellant sub 4] is bevestigd. Een dergelijke motivering ligt ook niet ten grondslag aan de gekozen begrenzing. Evenals hiervoor onder 9.3 ten aanzien van het gebied "Weerribben" is overwogen zijn de landbouwgronden in "De Wieden" aangewezen, omdat die een integraal onderdeel uitmaken van het aangewezen gebied. In de sloten die zich op die gronden bevinden komen onder andere de bittervoorn (H1134), de kleine modderkruiper (H1149) en de grote modderkruiper (H1145) voor, wat habitatsoorten zijn waarvoor het gebied mede is aangewezen.

10.5. Gelet op het voorgaande ziet de Afdeling geen aanleiding voor het oordeel dat het gebied "De Wieden" ten onrechte is aangewezen voor de grote vuurvliinder (H1060) of dat de begrenzing van het gebied als Habitatrichtlijngebied in zoverre onjuist is vastgesteld. Deze betogen treffen geen doel.

11. LTO Noord betoogt dat enkele landbouwpercelen, die zijn aangeduid op een kaart die als bijlage bij het beroepschrift is gevoegd, ten onrechte zijn aangewezen als Habitatrichtlijngebied, aangezien op die gronden geen habitattypen of soorten voorkomen en ter plaatse van die gronden volgens LTO Noord geen natuurmaatregelen zijn voorzien. Verder wijst LTO Noord erop dat uit gegevens van het waterschap blijkt dat de

aangeduide gronden nabij Zuidveen een ander peilbeheer hebben en daardoor geen hydrologische eenheid met de omliggende natuur vormen.

11.1. Ten aanzien van de gronden ten zuiden van Zuidveen is ter zitting gebleken dat het aanwijzen van die gronden berust op een onjuiste veronderstelling aan de zijde van de staatssecretaris met betrekking tot de lokale waterhuishouding en de werking van het ter plaatse aanwezigeemaal. De bewuste gronden worden bemaald als landbouwgrond, waarbij het peilbeheer afwijkt van de aangrenzende gronden. In het bestreden besluit is de staatssecretaris er ten onrechte van uitgegaan dat deze gronden een hydrologische eenheid vormen met de aangrenzende gronden die zijn aangewezen. Ook ten aanzien van de door LTO Noord aangeduide gronden ten zuidwesten van Wanneperveen blijkt uit het aanwijzingsbesluit, noch uit het verhandelde ter zitting van de ecologische noodzaak tot het aanwijzen van die gronden als Habitatrictlijngebied. In zoverre treft het betoog van LTO Noord dan ook doel.

Wat betreft de overige door LTO Noord aangeduide landbouwpercelen heeft LTO Noord niet aannemelijk gemaakt dat de gekozen begrenzing uit ecologisch oogpunt onjuist is. Gelet op hetgeen hiervoor onder 10.4 is overwogen, ziet de Afdeling geen aanleiding om de staatssecretaris niet te volgen in het standpunt dat de sloten die zich bevinden op die overige gronden het leefgebied vormen van een aantal habitatoorten waarvoor het gebied is aangewezen en die gronden een ecologisch geheel vormen met de omliggende gronden. Dit betoog faalt.

12. Voor zover LTO Noord stelt dat de aanwijzing van een aantal agrarische percelen als Vogelrichtlijngebied onjuist is, verwijst de Afdeling in de eerste plaats korthedshalve naar hetgeen hiervoor onder 9.2 is overwogen. De door LTO Noord aangeduide agrarische gronden maakten reeds deel uit van het in 2000 aangewezen Vogelrichtlijngebied "De Wieden". In het bestreden besluit is de aanwijzing van het Vogelrichtlijngebied wat betreft die gronden niet gewijzigd. LTO Noord heeft geen nieuwe feiten of omstandigheden naar voren gebracht op grond waarvan de Afdeling tot het oordeel komt dat de staatssecretaris in afwijking van de eerdere aanwijzing ter uitvoering van de Vogelrichtlijn de begrenzing van het gebied in zoverre diende te wijzigen. Dit betoog faalt.

13. [appellante sub 6] voert aan dat de aanwijzing van het gebied "De Wieden", waarbij ook een deel van haar gronden is aangewezen, grote gevolgen heeft voor haar agrarische bedrijf en dat met haar belangen geen rekening is gehouden. Daarbij wijst zij erop dat foeragerende ganzen schade aanrichten aan haar gronden.

13.1. Ter zitting is gebleken dat de gronden van [appellante sub 6] liggen in het deel van het gebied dat uitsluitend is aangewezen als Vogelrichtlijngebied. Voorts maakten de gronden van [appellante sub 6] reeds deel uit van dit in 2000 aangewezen Vogelrichtlijngebied. In het bestreden besluit is de aanwijzing van het Vogelrichtlijngebied op dit punt niet gewijzigd. Onder verwijzing naar hetgeen hiervoor onder 9.2 is overwogen, overweegt de Afdeling dat [appellante sub 6] geen nieuwe feiten of omstandigheden naar voren heeft gebracht op grond waarvan de Afdeling tot het oordeel komt dat de staatssecretaris in afwijking van de eerdere aanwijzing ter uitvoering van de Vogelrichtlijn de begrenzing van het gebied ter plaatse van de gronden van [appellante sub 6] diende te wijzigen. Dit betoog treft dan ook geen doel.

13.2. Overigens wijst de Afdeling erop dat, gelet op artikel 4 van de Vogelrichtlijn, bij de begrenzing van gebieden die mogelijk in aanmerking komen voor aanwijzing op grond van de Vogelrichtlijn slechts ornithologische criteria mogen worden gehanteerd. Hierbij verwijst de Afdeling naar de arresten van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen (thans: Europese Unie) in de Lappel Bank zaak van 11 juli 1996 (C-44/95; ECLI:EU:C:1996:297) en de Santoña zaak van 2 augustus 1993 (C-355/90; ECLI:EU:C:1993:331) (www.curia.europa.eu). Eventuele nadelige gevolgen voor de bedrijfsvoering van [appellante sub 6] mogen derhalve geen reden zijn voor de staatssecretaris om de eerdere aanwijzing van de gronden van [appellante sub 6] als Vogelrichtlijngebied ongedaan te maken. Wat eventuele economische schade betreft verwijst de Afdeling naar hetgeen hiervoor onder 6.1 is overwogen.

Conclusie

14. Het beroep van LTO Noord tegen het besluit tot aanwijzing van "De Wieden" als Habitatrictlijngebied is gegrond. Gelet op hetgeen onder 11.1 is overwogen dient dit besluit te worden vernietigd, voor zover daarbij

enkele percelen ten zuiden van Zuidveen en ten zuidwesten van Wanneperveen als Habitatrictlijngebied zijn aangewezen, zoals nader aangegeven op de bij deze uitspraak behorende kaarten.

De beroepen van [appellant sub 1], [appellante sub 2] en het college tegen het besluit tot aanwijzing van de "Weerribben" als Habitatrictlijngebied en de beroepen van [appellante sub 2], het college, [appellant sub 4] en [appellante sub 6] tegen het besluit tot aanwijzing van "De Wieden" als Habitatrictlijngebied onderscheidenlijk wijziging als Vogelrichtlijngebied zijn ongegrond.

Proceskosten

15. De staatssecretaris dient ten aanzien van LTO Noord op na te melden wijze tot vergoeding van de proceskosten te worden veroordeeld. Ten aanzien van [appellant sub 1], [appellante sub 2], het college, [appellant sub 4] en [appellante sub 6] bestaat voor een proceskostenveroordeling geen aanleiding.

Beslissing

De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State:

I. verklaart het beroep van vereniging Land- en Tuinbouw Organisatie Noord gegrond;

II. vernietigt het besluit van de staatssecretaris van Economische Zaken van 25 november 2013, kenmerk PDN/2013-035, tot aanwijzing van het gebied "De Wieden" als Habitatrictlijngebied, voor zover daarbij enkele percelen ten zuiden van Zuidveen en ten zuidwesten van Wanneperveen zijn aangewezen, zoals nader aangegeven op de bij deze uitspraak behorende kaarten 1 en 2;

III. verklaart de beroepen van [appellant sub 1], maatschap Landbouwbedrijf [appellante sub 2], het college van burgemeester en wethouders van Noordoostpolder, [appellant sub 4] en [appellante sub 6] ongegrond;

IV. veroordeelt de staatssecretaris van Economische Zaken tot vergoeding van bij vereniging Land- en Tuinbouw Organisatie Noord in verband met de behandeling van het beroep opgekomen proceskosten tot een bedrag van € 980,00 (zegge: negenhonderdtachtig euro), geheel toe te rekenen aan door een derde beroepsmatig verleende rechtsbijstand;

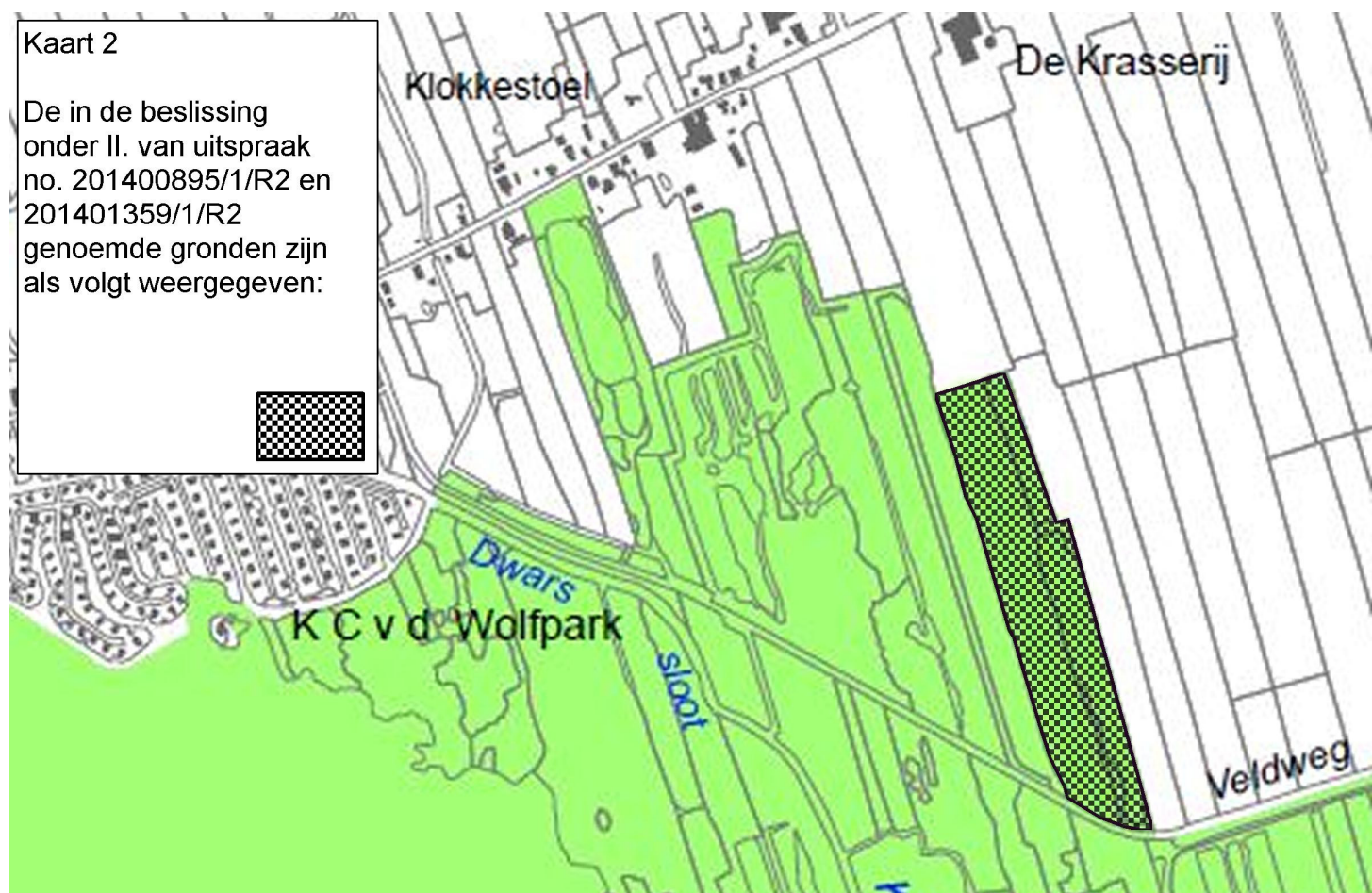
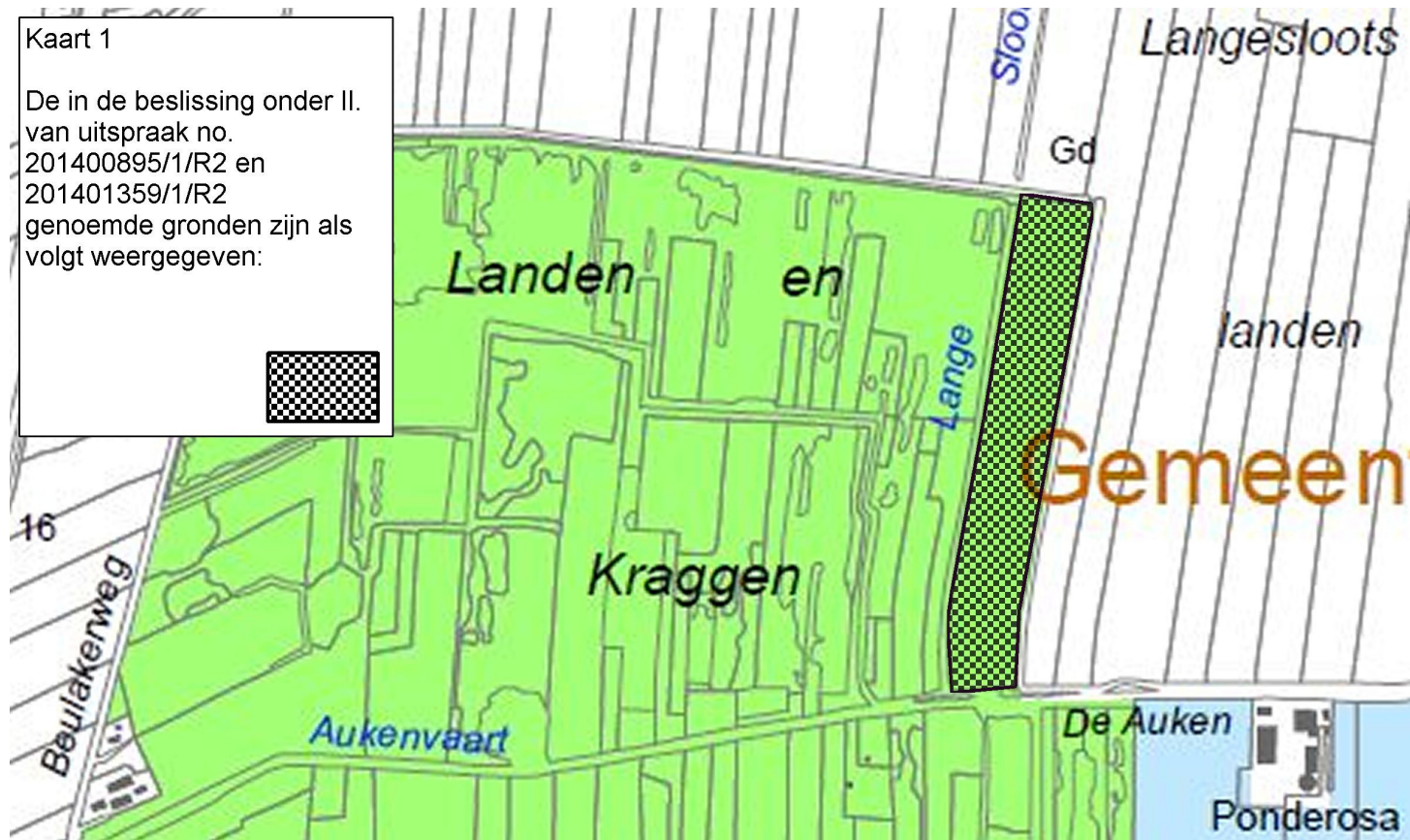
V. gelast dat de staatssecretaris van Economische Zaken aan vereniging Land- en Tuinbouw Organisatie Noord het door haar voor de behandeling van het beroep betaalde griffierecht ten bedrage van € 328,00 (zegge: driehonderdachtentwintig euro) vergoedt.

Aldus vastgesteld door mr. J.A.W. Scholten-Hinloopen, voorzitter, en mr. J.C. Kranenburg en mr. G.T.J.M. Jurgens, leden, in tegenwoordigheid van mr. J.V. Vreugdenhil, griffier.

w.g. Scholten-Hinloopen w.g. Vreugdenhil
voorzitter griffier

Uitgesproken in het openbaar op 28 januari 2015

571.

Natura 2000-gebied De Wieden

De Staatssecretaris van Economische Zaken

Gelet op artikel 3, eerste lid, en artikel 4, vierde lid, van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG L 206);

Gelet op het Uitvoeringsbesluit van de Commissie 2013/26/EU van 16 november 2012 op grond van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad, tot vaststelling van een zesde bijgewerkte lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio (PbEU 2013, L 24/379);

Gelet op artikel 4, eerste en tweede lid, van Richtlijn 2009/147/EG van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 30 november 2009 inzake het behoud van de vogelstand (PbEU 2010, L 20);

Gelet op de artikelen 10a en 15 van de Natuurbeschermingswet 1998;

BESLUIT:

Artikel 1

1. Als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, vierde lid, van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG L 206) wordt aangewezen: het op de bij dit besluit behorende kaart aangegeven gebied, bekend onder de naam: **De Wieden**.
2. De in het eerste lid bedoelde speciale beschermingszone is aangewezen voor de volgende natuurlijke habitattypen opgenomen in bijlage I van Richtlijn 92/43/EEG; prioritaire habitattypen zijn met een sterretje (*) aangeduid:
 - H3140 Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren met benthische *Chara* spp. vegetaties
 - H3150 Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type *Magnopotamion* of *Hydrocharition*
 - H4010 Noord-Atlantische vochtige heide met *Erica tetralix*
 - H6410 Grasland met *Molinia* op kalkhoudende, venige, of lemige kleibodem (*Molinion caeruleae*)
 - H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
 - H7140 Overgangs- en trilveen
 - H7210 *Kalkhoudende moerassen met *Cladium mariscus* en soorten van het *Caricion davallianae*
 - H91D0 *Veenbossen
3. De in het eerste lid bedoelde speciale beschermingszone is aangewezen voor de volgende soorten opgenomen in bijlage II van Richtlijn 92/43/EEG; prioritaire soorten zijn met een sterretje (*) aangeduid:
 - H1016 Zeggekorfslak (*Vertigo moulinsiana*)
 - H1042 Gevlekte witsnuitlibel (*Leucorrhinia pectoralis*)
 - H1060 Grote vuurvliinder (*Lycaena dispar*)
 - H1082 Gestreepte waterroofkever (*Graphoderus bilineatus*)
 - H1134 Bittervoorn (*Rhodeus amarus*)
 - H1145 Grote modderkruiper (*Misgurnus fossilis*)
 - H1149 Kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*)
 - H1163 Rivierdonderpad (*Cottus gobio*)
 - H1318 Meervleermuis (*Myotis dasycneme*)
 - H1393 Geel schorpioenmos (*Hamatocaulis vernicosus*)
 - H1903 Groenknolorchis (*Liparis loeselii*)
 - H4056 Platte schijfhoren (*Anisus vorticulus*)

Artikel 2

Het besluit tot aanwijzing van het gebied De Wieden als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, eerste en tweede lid, van Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103) van 24 maart 2000 (N2000/300; Stcrt. 2000, nr. 65) en gewijzigd bij besluit van 3 december 2003 (TRCJZ/2002/5720; Stcrt. 2004, nr. 32) wordt als volgt gewijzigd:

- a. de begrenzing van het aangewezen gebied wordt op de in paragraaf 3.3 van de Nota van toelichting, zoals bedoeld in artikel 3, eerste lid, van dit besluit beschreven wijze gewijzigd;
- b. de Nota van toelichting met uitzondering van de paragrafen 3.2, 4.1, 4.2 en 4.3 wordt ingetrokken en vervangen door de Nota van toelichting, zoals bedoeld in artikel 3, eerste lid, van dit besluit;
- c. de in de aanhef bedoelde speciale beschermingszone geldt als te zijn aangewezen voor de volgende vogelsoorten, welke worden beschermd op grond van artikel 4, eerste lid, van Richtlijn 2009/147/EG:
 - A021 Roerdomp (*Botaurus stellaris*)
 - A029 Purperreiger (*Ardea purpurea*)
 - A037 Kleine zwaan (*Cygnus bewickii* (*Cygnus columbianus bewickii*))
 - A068 Nonnetje (*Mergus albellus*)
 - A081 Bruine kiekendief (*Circus aeruginosus*)
 - A094 Visarend (*Pandion haliaetus*)
 - A119 Porseleinhoen (*Porzana porzana*)
 - A122 Kwartelkoning (*Crex crex*)
 - A197 Zwarte stern (*Chlidonias niger*)
 - A229 IJsvogel (*Alcedo atthis*)
- d. de in de aanhef bedoelde speciale beschermingszone geldt als te zijn aangewezen voor de volgende trekkende vogelsoorten, welke worden beschermd op grond van artikel 4, tweede lid, van Richtlijn 2009/147/EG:
 - A005 Fuut (*Podiceps cristatus*)
 - A017 Aalscholver (*Phalacrocorax carbo*)
 - A041 Kolgans (*Anser albifrons*)
 - A043 Grauwe gans (*Anser anser*)
 - A050 Smient (*Anas penelope*)
 - A051 Krakeend (*Anas strepera*)
 - A059 Tafeleend (*Aythya ferina*)
 - A061 Kuifeend (*Aythya fuligula*)
 - A070 Grote zaagbek (*Mergus merganser*)
 - A153 Watersnip (*Gallinago gallinago*)
 - A275 Paapje (*Saxicola rubetra*)
 - A292 Snor (*Locustella luscinioides*)
 - A295 Rietzanger (*Acrocephalus schoenobaenus*)
 - A298 Grote karekiet (*Acrocephalus arundinaceus*)
- e. de kaart voor zover van toepassing op het in de aanhef genoemde besluit wordt ingetrokken.

Artikel 3

1. Dit besluit gaat vergezeld van een Nota van toelichting inclusief bijlagen en een kaart die integraal deel uitmaken van dit besluit.
2. De in de artikelen 1 en 2 genoemde speciale beschermingszones vormen samen het Natura 2000-gebied **De Wieden**, waarvan de instandhoudingsdoelstelling in de zin van artikel 10a, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 is opgenomen in de Nota van toelichting.

Artikel 4

1. De bekendmaking van dit besluit geschiedt in de Staatscourant.
2. Dit besluit treedt in werking op de dag na bekendmaking in de Staatscourant.

De Staatssecretaris van Economische Zaken,
w.g. Sharon A.M. Dijkema
d.d. 25 november 2013

Dit aanwijzingsbesluit en de daarbij behorende Nota van toelichting worden gedurende zes weken ter inzage gelegd. De exacte periode en locatie worden vermeld in de bekendmaking die wordt gepubliceerd in de Staatscourant en in de advertentie die wordt gepubliceerd in gedrukte media en op internet.

Het aanwijzingsbesluit kan digitaal worden ingezien via de website www.rijksoverheid.nl/natura2000.

Belanghebbenden die hun zienswijze als bedoeld in artikel 3:15 van de Algemene wet bestuursrecht naar voren hebben gebracht of die het redelijkerwijs niet verweten kan worden geen zienswijze naar voren te hebben gebracht, kunnen gedurende zes weken ná de bekendmaking beroep instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, Postbus 20019, 2500 EA te Den Haag.

**Nota van toelichting van het Natura 2000-gebied De Wieden waarin opgenomen:
Nota van toelichting bij de aanwijzing van De Wieden als speciale beschermingszone in het kader van de Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna en hierna te noemen de Habitatrichtlijn, alsmede
Nota van toelichting bij de wijziging van besluiten N/2000/300 en TRCJZ/2002/5720 inhoudende de aanwijzing van De Wieden als speciale beschermingszone in het kader van de Richtlijn 2009/147/EG van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 30 november 2009¹ inzake het behoud van de vogelstand en hierna te noemen de Vogelrichtlijn**

1 INLEIDING

Met dit besluit wordt het gebied De Wieden aangewezen als speciale beschermingszone onder de Habitatrichtlijn. Tevens wordt met dit besluit het besluit tot de aanwijzing van De Wieden als speciale beschermingszone onder de Vogelrichtlijn, inclusief de daarbij behorende Nota van toelichting, gewijzigd. Het gebied wordt ook aangewezen als het Natura 2000-gebied De Wieden, waarbij instandhoudingsdoelstellingen worden toegevoegd.

In artikel 1 van het besluit staat de naam van het gebied en worden de habitattypen en habitatsoorten opgesomd, waarvoor het gebied is aangewezen.

Artikel 2 van het besluit regelt de belangrijkste wijzigingen ten opzichte van het eerder genomen besluit tot aanwijzing van het gebied onder de Vogelrichtlijn. Zo wordt de Nota van toelichting, behorende bij het bestaande Vogelrichtlijnbesluit, nagenoeg geheel ingetrokken en zover noodzakelijk vervangen door deze Nota van toelichting. Alleen de toelichting op de criteria die voor de aanwijzing van het gebied zijn gebruikt, wordt niet ingetrokken en is in een appendix aan deze Nota gehecht. Daarnaast worden de vogelsoorten opgesomd waarvoor het gebied van belang is en waarvoor het wordt geacht te zijn aangewezen. De aanwijzing als Wetland is door dit besluit niet gewijzigd.

In artikel 3 van het besluit wordt de term Natura 2000-gebied geïntroduceerd en wordt bepaald dat er voor het gebied een instandhoudingsdoelstelling verwezenlijkt dient te worden. Deze doelstelling heeft zowel betrekking op de in artikel 1 opgesomde habitattypen en habitatsoorten als op de in artikel 2 opgesomde vogelsoorten. De vogels waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn vastgesteld, zijn geselecteerd aan de hand van de criteria die destijds zijn gebruikt bij de aanwijzing van de Vogelrichtlijngebieden in 2000. In dit deel van het besluit is het Natura 2000-gebied De Wieden gevormd uit het Habitatrichtlijngebied en het Vogelrichtlijngebied, waarbij instandhoudingsdoelstellingen zijn toegevoegd. De instandhoudingsdoelstellingen staan in de Nota van toelichting.

Artikel 4 regelt de bekendmaking en de inwerkingtreding van dit besluit.

In hoofdstuk 2 van deze Nota van toelichting worden de aanwijzingen op grond van de Habitat- en Vogelrichtlijn kort toegelicht. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 een gebiedsbeschrijving gegeven en wordt ingegaan op eventuele grenswijzigingen die zijn doorgevoerd nadat het gebied bij de Europese Commissie is aangemeld of die zijn doorgevoerd nadat het gebied als Vogelrichtlijngebied is aangewezen. Tevens wordt in hoofdstuk 3 de bij dit besluit behorende kaart toegelicht.

In hoofdstuk 4 wordt een opsomming gegeven van habitattypen en soorten waaraan het gebied zijn betekenis ontleent. Eventueel doorgevoerde wijzigingen worden in bijlage B van een toelichting voorzien.

¹ Dit betreft een geconsolideerde versie van Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van 2 april 1979, inclusief wijzigingen die sindsdien op de Richtlijn van toepassing zijn. Met uitzondering van de bijlagen en verwijzingen is de tekst van de Richtlijn inhoudelijk niet gewijzigd.

Een belangrijk onderdeel van de Nota van toelichting is de opsomming van de instandhoudingsdoelstellingen in hoofdstuk 5. Allereerst worden de algemene doelstellingen geformuleerd en vervolgens staan de instandhoudingsdoelstellingen van de in het gebied aanwezige habitattypen en soorten vermeld. Er wordt aangegeven in welke richting de instandhoudingsdoelstelling zich zal moeten ontwikkelen. Daarvoor worden de termen "behoud", "uitbreiding" en "verbetering" gebruikt. Voor een habitatype wordt de verdeling gemaakt in oppervlakte en kwaliteit, zodat de aanduiding van de instandhoudingsdoelstelling van een habitatype altijd in de vorm van "behoud" of "uitbreiding" van de oppervlakte en van "behoud" of "verbetering" van de kwaliteit wordt gegeven. Voor soorten is het leefgebied medebepalend en geldt een verdeling in omvang en kwaliteit van het leefgebied. De aanduiding van de instandhoudingsdoelstelling van een soort is altijd in de vorm van "behoud" of "uitbreiding" van de omvang van het leefgebied en van "behoud" of "verbetering" van de kwaliteit van het leefgebied ten behoeve van "behoud" of "uitbreiding" van de populatie.

Daarnaast zijn aan de Nota van toelichting drie bijlagen toegevoegd. Ook de bijlagen maken integraal onderdeel uit van het besluit. Bijlage A (voor zover van toepassing) laat zien welke terreindelen zijn vervallen of zijn toegevoegd als onderdeel van de speciale beschermingszone in de zin van de Vogelrichtlijn. Bijlage B is toegevoegd naar aanleiding van zienswijzen en omvat een nadere onderbouwing van de wijzigingen in Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen, van de selectie als Habitatrictlijngebied en toewijzing van en wijzigingen in instandhoudingsdoelstellingen. In bijlage C wordt naar aanleiding van de ontvangen zienswijzen een nadere onderbouwing van het besluit gegeven. De gebiedsspecifieke behandeling van zienswijzen in deze bijlage beperkt zich tot de punten die direct van invloed zijn op dit aanwijzingsbesluit.

2 AANWIJZINGEN HABITAT- EN VOGELRICHTLIJN

Door middel van dit besluit wordt het gebied De Wieden aangewezen als speciale beschermingszone onder de Habitatrichtlijn (verder aangeduid als "Habitatrichtlijngebied"). Het gebied is in mei 2003 aangemeld volgens de procedure zoals opgenomen in artikel 4 van deze Richtlijn, waarna het gebied in december 2004 door de Europese Commissie onder de naam "Wieden" en onder nummer NL2003064 is geplaatst op de lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio². Het gebied is onder meer aangewezen voor twee prioritaire habitattypen in de zin van artikel 1 van de Habitatrichtlijn.

Het gebied is op 24 maart 2000 (N/2000/300) onder de naam "De Wieden" ook aangewezen als speciale beschermingszone onder de Vogelrichtlijn (verder aangeduid als "Vogelrichtlijngebied"). Bij de Europese Commissie is dit gebied bekend onder nummer NL3009004. De bestaande Vogelrichtlijnbesluiten N/2000/300 en TRCJZ/2002/5720 zijn door middel van dit besluit gewijzigd. Uit de Vogelrichtlijnbesluiten overgenomen tekstdelen zijn in paragraaf 3.2 van deze Nota van toelichting cursief gezet³.

Met betrekking tot het Vogelrichtlijngebied kan er in dit besluit naast mogelijke grenswijzigingen ook een wijziging plaatsvinden bij de vogelsoorten, waarvoor dit gebied destijds is aangewezen. Deze eventuele wijzigingen worden toegelicht in bijlage B. In dit besluit worden alle vogelsoorten opgesomd waarvoor het gebied wordt geacht te zijn aangewezen.

Het Natura 2000-gebied De Wieden (landelijk gebiedsnummer 35) omvat derhalve het Vogelrichtlijngebied De Wieden en het Habitatrichtlijngebied De Wieden.

Natura 2000 is het samenhangende Europees ecologisch netwerk bestaande uit de gebieden aangewezen onder de Habitatrichtlijn en onder de Vogelrichtlijn. Dit netwerk moet de betrokken natuurlijke habitattypen, habitats van soorten en de leefgebieden van vogels in een gunstige staat van instandhouding behouden of, in voorkomend geval, herstellen. De instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 5) en eventuele wijziging van de begrenzing zijn in algemene zin nader toegelicht in het Natura 2000 doelendocument (2006)⁴. Dit document geeft het beleidskader van de geformuleerde instandhoudingsdoelstellingen weer en van de daarbij gehanteerde systematiek. Beschrijvingen van habitattypen en (vogel)soorten waarvoor doelen zijn vastgesteld, zijn opgenomen in het Natura 2000 profielendocument (2008)⁵.

Het Natura 2000-gebied De Wieden ligt in de provincies Flevoland en Overijssel en behoort tot het grondgebied van de gemeenten Noordoostpolder, Staphorst, Steenwijkerland en Zwartewaterland.

² Beschikking van de Commissie van de Europese Gemeenschappen van 7 december 2004 tot vaststelling, op grond van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad, van de lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio (2004/813/EG). PB EU 2004, L 387/1. Laatstelijk vervangen door Uitvoeringsbesluit van de Commissie 2013/26/EU van 16 november 2012 tot vaststelling van een zesde bijgewerkte lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio (PbEU 2013, L 24/ 379).

³ De afkorting sbz ("speciale beschermingszone") en de aanduiding "beschermingszone" zijn hierin vervangen door de term "Vogelrichtlijngebied".

⁴ Ministerie van LNV (2006): Natura 2000 doelendocument. Duidelijkheid bieden, richting geven en ruimte laten. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

⁵ Ministerie van LNV (2008): Natura 2000 profielendocument. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

3 GEBIEDSBESCHRIJVING EN BEGRENZING

3.1 Gebiedsbeschrijving

De Wieden is een uitgestrekt laagveenmoeras met meren en kanalen met daartussen natte graslanden, natte heiden, trilvenen, galigaanmoerassen, rietland en moerasbos. Het gebied is een restant van het laagveengebied dat zich ooit van Zwolle tot ver in Friesland uitstrekte. Een groot deel bestaat uit uitgeveende petgaten. Doordat de legakkers te smal gemaakt werden, braken ze in de 18e eeuw bij stormen door, waardoor grote meren ontstonden (wijden).

Alle successiestadia van open water tot en met moerasheide en veenbos zijn aanwezig. De Wieden is beïnvloed door het oude rivierstelsel van de Overijsselse Vecht. Er komen ondiepe kleiafzettingen voor. Door vervening, met bredere petgaten, zijn de grote meren ontstaan. Het Giethoornse- en Duingermeer zijn natuurlijke meren.

3.2 Landschappelijke context en kenmerken begrenzing

De Wieden behoort tot het Natura 2000-landschap "Meren en Moerassen".

De ligging van de habitattypen en van de leefgebieden van de soorten (paragraaf 4.4) waarvoor het gebied is aangewezen, vormt het uitgangspunt voor de begrenzing van de Habitatrichtlijngebieden. Dit is inclusief terreindelen die van mindere kwaliteit zijn. Daarnaast omvat het begrensde gebied ook natuurwaarden die integraal onderdeel uitmaken van de ecosystemen waartoe de betreffende habitattypen en leefgebieden van soorten behoren, alsmede terreindelen die noodzakelijk worden geacht om de betreffende habitattypen en leefgebieden van soorten in stand te houden en te herstellen⁶.

Bij de keuze en de afbakening van de gebieden is geen rekening gehouden met andere vereisten dan die verband houden met de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna⁷.

De grenzen van vogelrichtlijngebieden worden bepaald door het gebruik dat de aanwezige bijlage I-soorten, en/ of trekkende watervogels, en/ of overige trekkende vogels ervan maken, waarbij wordt uitgegaan van landschapsecologische eenheden en de biotoeppen van de betrokken vogelsoorten.

De Wieden is aangewezen als Vogelrichtlijngebied vanwege de aanwezigheid van plassen, uitgestrekte moerassen en omringende graslanden die als geheel het leefgebied vormen van een aantal in artikel 4 van de Richtlijn bedoelde vogelsoorten. Het is een watergebied dat het leefgebied vormt van soorten van Bijlage I (art. 4.1) en tevens fungeert als broedgebied, overwinteringsgebied en rustplaats in de trekzone van andere trekvogelsoorten (art. 4.2). De begrenzing van het Vogelrichtlijngebied is zo gekozen dat een in landschappelijk en vogelkundig opzicht samenhangend geheel is ontstaan dat mede in combinatie met het Vogelrichtlijngebied Weerribben, het Vogelrichtlijngebied Zwarte Meer en het Vogelrichtlijngebied Zwarte Water en Overijsselse Vecht voorziet in de beschermingsbehoefte met betrekking tot het voortbestaan en/ of voortplanten van bedoelde vogelsoorten.⁸

3.3 Begrenzing en oppervlakte

De begrenzing van het Natura 2000-gebied De Wieden is aangegeven op de bij de aanwijzing behorende kaart (datum kaartproductie: 04-04-2013). Het gebied is gelegen tussen Meppel en de Noordoostpolder in de kop van Overijssel.

Het omvat Giethoornse Meer, Beulakerwijde, Belterwijde en Schutslootwijde met de omringende gebieden waarbij inbegrepen een deel van de Polder Giethoorn, deel van de Beulakerpolder, gebied rond Dwarsgracht, Muggenbeet, Giethoornse Meer, Leeuwterveld, Vollenhovermeer met de Vollenhoofse Uiterdijken en Barsbekerbinnenpolder, gebied rond Belt- Schutsloot alsmede een gebied tussen Wanneperveen en Meppelerdiep tot aan de Kiersche Wijde en de Bovenwijde met omringend moerasgebied en graslanden.

⁶ De begrenzungsmethodiek is verder uitgewerkt in het Gebiedendocument (2004).

⁷ Hof van Justitie EG, 7 november 2000, First Corporate Shipping, zaak C-371/98, punten 16 en 25.

⁸ De wijze van begrenzung van Vogelrichtlijngebieden is toegelicht in de Nota van Antwoord Vogelrichtlijn (2000), bijlage 1, Selectiecriteria en methode van begrenzung.

Het Habitatrichtlijngebied heeft deels dezelfde begrenzing als het Vogelrichtlijngebied met uitzondering van het noordelijk en westelijk deel van het Leeuwterveld, het Vollenhovermeer en de Vollenhoofsche Uiterdijken, de Barsbekerbinnenpolder en een strook ten noorden van Wanneperveen en langs de Gasthuisdijk.

Het Natura 2000-gebied De Wieden beslaat een oppervlakte van ongeveer 9.020 ha. Hiervan is ongeveer 1.850 ha alleen onder Vogelrichtlijn aangewezen. Voor de exacte oppervlakten wordt verwezen naar de legenda van de bij dit besluit behorende kaart. Deze cijfers betreffen bruto-oppervlakten omdat bij de berekening geen rekening is gehouden met niet op de kaart, tekstueel uitgesloten delen (zie paragraaf 3.4).

De begrenzingen van het Vogelrichtlijngebied en het Habitatrichtlijngebied (zoals aangemeld) zijn op de kaart op enkele technische punten verbeterd⁹:

- Bestaande bebouwing (inclusief erven en tuinen; reeds tekstueel geëxclaveerd) waar geen Natura 2000-waarden voorkomen, is waar mogelijk op grond van kadastrale of topografische lijnen ook op de kaart buiten de begrenzing gebracht. (°)
- De begrenzing is waar mogelijk gelegd langs topografisch herkenbare lijnen, zoals wegen, wateren, perceelscheidingen en bosranden.
- Onlogische verschillen (< 25 ha) tussen Vogel- en Habitatrichtlijngebieden zijn opgeheven door de meest ruime grens aan te houden. Logische verschillen die voorkomen uit verschillen in begrenzingensystematiek, zoals aan de oostzijde van het gebied en het Leeuwterveld, zijn gehandhaafd.
- Overlap van 5 meter of minder met kadastrale percelen die grotendeels buiten het gebied zijn gelegen, is, gelet op de kadastrale inschrijving¹⁰, waar mogelijk beperkt. Dit betekent dat aldaar de kadastrale lijn is aangehouden. Deze werkwijze is alleen gevolgd op plekken waar geen Natura 2000-waarden aanwezig zijn. (°)

Overige wijzigingen van meer dan 1 ha worden in de volgende alinea's toegelicht.

Het Habitatrichtlijngebied (zoals aangemeld) is op een aantal plaatsen verkleind:

- Het recreatiegebied Beulaker Haven/Blauwe Hand is uit de begrenzing als Habitatrichtlijngebied gehaald, omdat dit gebied intensief recreatief wordt gebruikt en er geen soorten of habitats voorkomen die aanwijzing rechtvaardigen en het grotendeels uit bebouwd en verhard terrein bestaat (ca. 20 ha).
- Diverse percelen agrarisch grasland ten noorden van Westeinde en ten oosten van oostzijde Zwartsluis (9 ha): gelijktrekking met Vogelrichtlijn. De percelen hebben weinig betekenis voor de instandhouding van het gebied.
- De Beulakerpolder en de polder Giethoorn zijn uit de begrenzing van het aan te wijzen Habitatrichtlijngebied gehaald, omdat in deze polders geen habitatwaarden voorkomen. De inrichting van de polders zal, ook zonder aanwijzing, gericht zijn op een hydrologisch bufferwerking voor de bestaande natuur. De status van Vogelrichtlijngebied blijft gehandhaafd.

Het Vogelrichtlijngebied is op een aantal plaatsen uitgebreid (Bijlage A) door de begrenzing gelijk te trekken met het Habitatrichtlijngebied (zoals aangemeld): percelen bij de Veldweg ten zuidwesten van Wanneperveen (29 ha), oostelijk van Kiersche Wijde (11,7 ha) en langs het Meppelerdiep (10 ha) behoren tot het leefgebied van de te beschermen vogels en zijn daarom bij het Vogelrichtlijngebied getrokken.

Het Vogelrichtlijngebied is ten noorden van Wanneperveen tussen Westeinde en Gasthuisdijk verkleind (°). Dit betreft een gebied van agrarische gras- en bouwlanden (167 ha). Het behoort niet tot het broedgebied van de broedvogelsoorten waarvoor het gebied is aangewezen. Ook wordt het niet benut als voedselgebied van broedvogels die ook buiten het moerasgebied foerageren zoals purperreiger en zwarte stern. Ook is het niet van belang voor pleisterende watervogels. Uit maandelijkse tellingen blijkt dat kolgans en grauwe gans slechts incidenteel gebruik maken van deze gronden. Dit geldt zowel voor de jaren die gebruikt zijn bij de onderbouwing van de aanwijzing van de Vogelrichtlijngebieden in 2000 (1993-97) als voor recente jaren. In de periode 1995-2010 was er slechts één waarneming van een groepje ganzen in het zuidelijk deel (20

⁹ Wijzigingen aangeduid met (°) betreffen aanpassingen ten opzichte van het ontwerpbesluit

¹⁰ Conform artikel 15 van de Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen onroerende zaken (Stb. 2004, 31) is dit besluit, wat betreft de kadastrale percelen die geheel of gedeeltelijk binnen het aangewezen gebied zijn gelegen, in de kadastrale registratie als beperking ingeschreven.

vogels; bij Westeinde) en waren er acht waarnemingen van groepen ganzen in het verwijderde gebied langs de Gasthuisdijk (in totaal 478 vogels). In deze omgeving ligt het voedselgebied van deze ganzen vooral ten noordoosten van de Bovenwijde (in dezelfde periode waarnemingen van 212 groepen met in totaal 92.000 ganzen).

3.4 Toelichting bij de kaart en uitgesloten delen

De begrenzing van het Natura 2000-gebied is aangegeven op de bij de aanwijzing behorende kaart. Voor zover van toepassing is daarbij onderscheid gemaakt tussen de begrenzingen van Habitatrichtlijngebied, Vogelrichtlijngebied en (voormalige) natuurmonumenten. Daar waar de kaart en de Nota van toelichting, bijvoorbeeld om kaarttechnische redenen, niet overeenstemmen, is de tekst in deze paragraaf doorslaggevend. In voorkomende gevallen zijn op de kaart ook aangrenzende Natura 2000-gebieden aangegeven. Aan de indicatief aangeduide begrenzing van deze gebieden kunnen geen rechten worden ontleend (voor de begrenzing van deze gebieden wordt verwezen naar de kaarten van de betreffende aangewezen of aangemelde gebieden).

Voor de begrenzing van Natura 2000-gebieden geldt de volgende algemene exclaveringsformule: Bestaande bebouwing, erven, tuinen, verhardingen en hoofdspoorwegen maken geen deel uit van het aangewezen gebied, tenzij daarvan in paragraaf 3.3 wordt afgeweken. Voor de gebruikte begrippen gelden de volgende definities (voor zover van toepassing in het onderhavige gebied):

- Bebouwing betreft één of meer gebouwen of bouwwerken geen gebouwen zijnde. Gebouw: elk bouwwerk, dat een voor mensen toegankelijke, overdekte, geheel of gedeeltelijk met wanden omsloten ruimte vormt. Bouwwerk: elke constructie van enige omvang van hout, steen, metaal of ander materiaal, welke hetzij direct of indirect met de grond verbonden is, of hetzij direct of indirect steun vindt in of op de grond.
- Erven zijn de onmiddellijk aan een woning of ander gebouw gelegen, daarbij behorende en daarmee in gebruik zijnde terreinen.
- Tuinen zijn in de onmiddellijke nabijheid van een woning of ander gebouw gelegen intensief onderhouden terreinen, beplant met siergewassen en gazons of in gebruik als moestuin, die zich duidelijk onderscheiden van de omgeving. Tuinen zijn meestal besloten en omheind middels een afrastering, schutting, muur of haag, of (deels) omgeven door een sloot.
- Verhardingen kunnen bijvoorbeeld zijn: wegen, pleinen, parkeervoorzieningen, erfverhardingen en steenglooiingen. Wegen betreffen alle voor het gemotoriseerd verkeer in gebruik zijnde kunstmatig verharde wegen met inbegrip van de daarin liggende bruggen en duikers en de tot die wegen behorende paden en bermen of zijkanten.
- Hoofdspoorwegen betreffen spoorlijnen die zijn opgenomen in het Besluit aanwijzing hoofdspoorwegen (Stb. 2004, nr. 722). Langs hoofdspoorwegen geldt artikel 20 van de Spoorwegwet.

4 NATURA 2000-WAARDEN

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt allereerst een opsomming gegeven van de waarden waaraan het gebied zijn betekenis ontleent als Habitatrichtlijngebied en Vogelrichtlijngebied. Wat betreft de aanwijzing als Habitatrichtlijngebied wordt in paragrafen 4.2.1 en 4.2.2 een lijst gegeven van de habitattypen (met vermelding van de aanwezige subtypen) en soorten waarvoor het gebied is aangewezen¹¹. Paragraaf 4.2.3 vermeldt de vogelsoorten waarvoor het gebied onder de Vogelrichtlijn is aangewezen. Op alle vermelde Natura 2000-waarden is een instandhoudingsdoelstelling van toepassing (zie hoofdstuk 5).

Vervolgens wordt in paragraaf 4.3 vermeld welke selectiecriteria op het Habitatrichtlijngebied van toepassing zijn en wordt onderbouwd waarom het gebied als Habitatrichtlijngebied is geselecteerd. Van elke Natura 2000-waarde waarvoor het gebied aan de selectiecriteria voldoet, wordt in bijlage B.3 in tekst en/of tabelvorm de betekenis (relatieve bijdrage) van het gebied afgezet tegen de betekenis van de andere Habitatrichtlijngebieden die aan de selectiecriteria voldoen. Ten slotte beschrijft paragraaf 4.4 de verspreiding van habitattypen en soorten binnen het gebied, ter onderbouwing van de gevolgde gebiedsbegrenzing van het Habitatrichtlijngebied.

4.2 Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen

4.2.1 Habitatrichtlijn: habitattypen (bijlage I¹²)

Het gebied is aangewezen voor de volgende natuurlijke habitats opgenomen in bijlage I van de Habitatrichtlijn, waarvoor het gebied een bijdrage levert aan de instandhouding op landelijk niveau. Ten behoeve van de nationale uitwerking van de Habitatrichtlijn is een deel van de habitattypen verdeeld in subtypen, vanwege de zeer ruime variatie in fysieke omstandigheden en soortensamenstelling. De namen van de habitattypen en daarvan afgeleide subtypen zullen verder met hun verkorte namen worden aangeduid. Wijzigingen ten opzichte van de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en/of het ontwerpbesluit (2007) zijn verklaard in bijlage B.1 van deze Nota van toelichting⁹.

H3140 Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren met benthische *Chara* spp. vegetaties
Verkorte naam Kranswierwateren

H3150 Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type *Magnopotamion* of *Hydrocharition*
Verkorte naam Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden

H4010 Noord-Atlantische vochtige heide met *Erica tetralix*
Verkorte naam Vochtige heiden

betreft het subtype:

H4010B Vochtige heiden (*laagveengebied*)

H6410 Grasland met *Molinia* op kalkhoudende, venige, of lemige kleibodem (*Molinion caeruleae*)
Verkorte naam Blauwgraslanden

H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
Verkorte naam Ruigten en zomen

betreft het subtype:

H6430A Ruigten en zomen (*moerasspirea*)

¹¹ Prioritaire habitattypen en habitatsoorten zijn in bijlagen I en II van de Habitatrichtlijn en in dit besluit aangeduid met een sterretje *.

¹² Bijlagen I en II laatstelijk aangepast op 20 november 2006, Richtlijn 2006/105/EG, PbEG L 363, 20.12.2006, p. 368-405 (zie ook rectificatie PbEG L 80, 21.3.2007, p. 15).

H7140 Overgangs- en trilveen
Verkorte naam Overgangs- en trilvenen

betreft de subtypen:

H7140A Overgangs- en trilvenen (*trilvenen*)

H7140B Overgangs- en trilvenen (*veenmosrietlanden*)

H7210 *Kalkhoudende moerassen met *Cladium mariscus* en soorten van het *Caricion davallianae*
Verkorte naam Galigaanmoerassen

H91D0 *Veenbossen
Verkorte naam Hoogveenbossen

4.2.2 *Habitatrichtlijn: soorten (bijlage II¹²)*

Het gebied is aangewezen voor de volgende soorten opgenomen in bijlage II van de Habitatrichtlijn, waarvoor het gebied een wezenlijke functie in de levenscyclus vervult. Hiermee wordt een bijdrage geleverd aan de instandhouding op landelijk niveau. Wijzigingen ten opzichte van de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en/of het ontwerpbesluit (2007) zijn verklaard in bijlage B.1 van deze Nota van toelichting⁹.

H1016 Zeggekorfslak (*Vertigo moulinsiana*) (°)
H1042 Gevlekte witsnuitlibel (*Leucorrhinia pectoralis*)
H1060 Grote vuurvlieder (*Lycaena dispar*)
H1082 Gestreepte waterroofkever (*Graphoderus bilineatus*)
H1134 Bittervoorn (*Rhodeus amarus*)
H1145 Grote modderkruiper (*Misgurnus fossilis*)
H1149 Kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*)
H1163 Rivierdonderpad (*Cottus gobio*)
H1318 Meervleermuis (*Myotis dasycneme*)
H1393 Geel schorpioenmos (*Hamatocaulis vernicosus*)
H1903 Groenknolorchis (*Liparis loeselii*)
H4056 Platte schijfhoren (*Anisus vorticulus*)

4.2.3 *Vogelrichtlijn: vogelsoorten (bijlage I en artikel 4.2)*

Het gebied is aangewezen voor de volgende soorten opgenomen in bijlage I van de Vogelrichtlijn:

A021 Roerdomp (*Botaurus stellaris*)
A029 Purperreiger (*Ardea purpurea*)
A037 Kleine zwaan (*Cygnus bewickii* (*Cygnus columbianus bewickii*))
A068 Nonnetje (*Mergus albellus*)
A081 Bruine kiekendief (*Circus aeruginosus*)
A094 Visarend (*Pandion haliaetus*)
A119 Porseleinhoen (*Porzana porzana*)
A122 Kwartelkoning (*Crex crex*)
A197 Zwarte stern (*Chlidonias niger*)
A229 IJsvogel (*Alcedo atthis*) (°)

Verder is het gebied aangewezen voor de volgende andere geregeld voorkomende trekvogels waarvoor het gebied van betekenis is als broed-, rui- en/of overwinteringsgebied en rustplaatsen in hun trekzones (artikel 4.2):

A005 Fuut (*Podiceps cristatus*)
A017 Aalscholver (*Phalacrocorax carbo*)
A041 Kolgans (*Anser albifrons*)

A043	Grauwe gans (<i>Anser anser</i>)
A050	Smient (<i>Anas penelope</i>)
A051	Krakeend (<i>Anas strepera</i>)
A059	Tafeleend (<i>Aythya ferina</i>)
A061	Kuifeend (<i>Aythya fuligula</i>)
A070	Grote zaagbek (<i>Mergus merganser</i>)
A153	Watersnip (<i>Gallinago gallinago</i>)
A275	Paapje (<i>Saxicola rubetra</i>)
A292	Snor (<i>Locustella luscinioides</i>)
A295	Rietzanger (<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>)
A298	Grote karekiet (<i>Acrocephalus arundinaceus</i>)

Wijzigingen ten opzichte van de aanwijzing als Vogelrichtlijngebied (2000) en/of het ontwerpbesluit (2007) zijn verklaard in bijlage B.2 van deze Nota van toelichting⁹.

4.3 Habitatrictlijn: waarden waarvoor het gebied aan de selectiecriteria voldoet

4.3.1 Habitattypen (bijlage I)

Voor niet-prioritaire habitattypen opgenomen in bijlage I van de Habitatrictlijn zijn in de eerste stap van het selectieproces in beginsel de "vijf belangrijkste gebieden" geselecteerd. Voor habitattypen welke verdeeld zijn in subtypen, geldt een aantal van "drie belangrijkste gebieden" per subtype. Voor prioritaire habitattypen¹¹ geldt een aantal van "tien belangrijkste gebieden" en voor subtypen van prioritaire habitattypen een aantal van "vijf belangrijkste gebieden" per subtype. Verdeling in subtypen ten behoeve van de selectie is alleen toegepast indien de subtypen een verschillende verspreiding hebben en de beschikbare gegevens verdeling in subtypen toelaten. Voor één habitatype, dat in voldoende mate in gebieden is vertegenwoordigd die voor andere waarden zijn opgenomen, zijn geen gebieden geselecteerd (slijkgrasvelden (H1320)). De betekenis van het gebied is afgemeten aan de aanwezige oppervlakte en zo nodig ook de representativiteit van het habitatype. In een tweede stap zijn eventueel nog extra gebieden toegevoegd met het oog op landelijke dekking, geografische spreiding en grensoverschrijding¹³. In de onderstaande tabel zijn de habitattypen vermeld die bij de aanmelding hebben geleid tot selectie van het gebied en/of de habitattypen waarvoor het gebied op grond van de huidige gegevens en omstandigheden aan de selectiecriteria zou voldoen (zie ook bijlage B.3).

Habitatype	X ^a	Y ^b	Landelijke oppervlakte ^c	Oppervlakte in De Wieden ^d	Oppervlakte in Yde gebied ^e	Selectie bij aanmelding
H3150	5	5	ca. 4.000	-	B1 (2-6%)	ja
H4010B	3	3	ca. 50	A1 (15-30%)	B2 (6-15%)	ja
H7140A	3	3	ca. 250	A1 (15-30%)	B1 (2-6%)	ja
H7140B	3	3	ca. 1.800	B2 (6-15%)	B2 (6-15%)	ja
*H7210	10	8	ca. 100	-	C (<2%)	ja
*H91D0	10	10	ca. 1.000	B2 (6-15%)	B1 (2-6%)	nee

- (a) Aantal gebieden dat maximaal voor dit habitatype kan worden geselecteerd volgens het criterium: "behorend tot de X belangrijkste gebieden" voor het betreffende habitatype.
- (b) Aantal gebieden dat op grond van de huidige gegevens en omstandigheden zou voldoen aan het onder (a) genoemde selectiecriteria (Y < X indien er minder dan X gebieden zijn waarin het habitatype is vastgesteld of voorkomt in differentiërende omvang)..
- (c) Geschatte landelijke oppervlakte van het (subtype van het) habitatype in hectaren.
- (d) Oppervlakte in het onderhavige gebied, uitgedrukt als percentage van de landelijke oppervlakte. (Niet ingevuld indien gebied niet één van de X belangrijkste gebieden is.)
- (e) Oppervlakte van het habitatype in het, in rangorde van aflopende betekenis, Yde belangrijkste gebied. (Niet ingevuld indien niet van belang voor de bepaling van de relatieve betekenis van het gebied, wanneer representativiteit in plaats van oppervlakte doorslaggevend was).

¹³ De selectiecriteria zijn verder uitgewerkt in het Verantwoordingsdocument (2003).

4.3.2 Soorten (bijlage II)

Voor niet-prioritaire soorten opgenomen in bijlage II van de Habitatrichtlijn zijn in de eerste stap van het selectieproces in beginsel de "vijf belangrijkste gebieden" geselecteerd. Voor prioritaire soorten¹¹ geldt een aantal van "tien belangrijkste gebieden". Voor enkele verspreid over het land voorkomende soorten, die in voldoende mate in gebieden zijn vertegenwoordigd welke voor andere waarden zijn opgenomen, zijn geen gebieden geselecteerd¹⁴. De betekenis van het gebied is afgemeten aan de omvang van de aanwezige populatie. In een tweede stap zijn eventueel nog extra gebieden toegevoegd met het oog op landelijke dekking, geografische spreiding en grensoverschrijding¹³. In de onderstaande tabel zijn de habitatsoorten vermeld die bij de aanmelding hebben geleid tot selectie van het gebied en/of de habitatsoorten waarvoor het gebied op grond van de huidige gegevens en omstandigheden aan de selectiecriteria zou voldoen (zie ook bijlage B.3).

Code	Soort	X ^a	Y ^b	Landelijke populatie ^c	% in De Wieden ^d	% in Yde gebied ^e	Selectie bij aanmelding
H0142	Gevlekte witsnuitlibel	5	5	Zie bijlage B.3			ja
H1060	Grote vuurvliinder	5	3	ca. 200-600	B1 (2-6%)	B1 (2-6%)	ja
H1082	Gestreepte waterroofkever	5	5	Zie bijlage B.3			nee
H1393	Geel schorpioenmos	5	1	Zie bijlage B.3			ja
H1903	Groenknolorchis	5	5	ca. 16.000	B2 (6-15%)	B2 (6-15%)	nee

- (a) Aantal gebieden dat maximaal voor deze soort kan worden geselecteerd volgens het criterium: "behorend tot de X belangrijkste gebieden" voor de betreffende soort.
- (b) Aantal gebieden dat op grond van de huidige gegevens en omstandigheden zou voldoen aan het onder (a) genoemde selectiecriteria (Y < X indien er minder dan X gebieden zijn waarin de soort is vastgesteld of voorkomt in differentiërende omvang).
- (c) Landelijke voortplantingspopulatie in exemplaren of aantal bezette kilometerhokken (km²).
- (d) Populatiegrootte in het onderhavige gebied uitgedrukt als percentage van de landelijke populatie. (Niet ingevuld indien gebied niet één van de X belangrijkste gebieden is.)
- (e) Populatiegrootte in het, in rangorde van aflopende betekenis, Yde belangrijkste gebied.

4.4 Verspreiding habitattypen en soorten in het Habitatrichtlijngebied

De begrenzing van het Habitatrichtlijngebied De Wieden is bepaald aan de hand van de ligging van habitattypen en leefgebieden van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen (zie verder paragraaf 3.2). De verspreiding van de betreffende habitattypen en soorten binnen het gebied wordt in deze paragraaf globaal beschreven ter onderbouwing van de gevolgde begrenzing. Het is niet bedoeld als een uitputtende beschrijving.

Het habitatype kranswierwateren (H3140) is verspreid op zeer kleine oppervlakten aanwezig bij Kerkgracht en ten noorden van de Bovenwijde. Grote oppervlakten zijn er in de Zuideindigerwijde, Duinigermeer en Leeheven. Het habitatype meren met krabbenscheer en fonteinkruiden (H3150) komt verspreid voor bij Kiersche Wijde en verspreid ten zuiden van de Belter Wijde.

Het habitatype vochtige heiden (H4010B) komt in kleine oppervlakten voor langs de Kerkgracht, ten oosten van Sint Jans klooster en in het gebied van Dwarsgracht. Voor de habitattypen blauwgraslanden (H6410) en overgangs- en trilvenen (H7140, beide subtypen) geldt, dat ze verspreid over het gehele gebied voorkomen. Blauwgraslanden op zeer kleine percelen met twee iets grotere complexen ten oosten van de Bovenwijde. Ruigten en zomen (H6430A, subtype *moerasspirea*) is zeer algemeen aanwezig in het gehele gebied en met grote dichtheid ten westen van de Beulakerwijde en in het gebied Dwarsgracht. Het habitatype Galigaanmoerassen (H7210) is vooral aanwezig in het zuidwestelijk deel van het gebied. Hoogveenbossen (H91D0) zijn verspreid aanwezig in het grote delen van het gebied met een paar grotere complexen in Dwarsgracht.

De zeggekorfslak (H1016) is zeer verspreid in het gebied aangetroffen. Ook de gevlekte witsnuitlibel (H1042) komt verspreid in het gebied voor, met name in de Bollemaat, in de Schinkellanden, rond de Oostelijke Schutsloot en in de Kiersche Wijde. De Grote vuurvliinder (H1060) komt verspreid in het gebied voor met

¹⁴ Soorten waarvoor geen gebieden zijn geselecteerd zijn: zeepriek (H1095), elft (H1102), zalm (H1106), bittervoorn (H1134) en kleine modderkruiper (H1149). Voor de platte schijfhoren (H4056) zijn geen gebieden geselecteerd omdat de soort bij de uitbreiding van de EU in 2004 is toegevoegd aan bijlage II.

concentraties in het zuidwesten en ten noorden van de Beulakerwijde. De gestreepte waterroofkever (H1082) is zowel in het noordelijke deel van het gebied (Dwarsgracht, Bollemaat en Stobbekamp) als in de zuidoostelijke hoek (Kiersche Wijde en bij de Oostelijke Schutsloot) waargenomen. De bittervoorn (H1134) komt verspreid in het gebied voor, met name in grote lijnvormige wateren als het Zuiderdiep en Arembergergracht, maar ook in de oevers van kleinere plassen en petgaten (onder andere Duinigermeer). De grote modderkruiper (H1145) is onder andere bekend uit sloten in de randen van het gebied, zoals de sloten bij de Reëenweg, nabij Jonen en Muggenbeet, maar ook grotere lijnvormige wateren (bijvoorbeeld Zuiderdiep). De kleine modderkruiper (H1149) komt wijdverspreid in verschillende wateren, waaronder zowel in ondiepe veenplassen (onder andere Beulakerwijde), lijnvormige wateren (bijvoorbeeld Zuiderdiep), petgaten als sloten in het gebied voor. De rivierdonderpad (H1163) is onder andere bekend uit het Giethoornsche Meer en is daarnaast aangetroffen nabij Ronduite (Beulaker- en Belterwijde). Verder fungeert het gebied als foerageergebied van meervleermuizen (H1318) afkomstig uit kraamkolonies en verblijfplaatsen rondom het gebied, die overdag in gebouwen in de wijde omgeving verblijven (zie ook paragraaf 5.4) en 's nachts boven het water foerageren. Het Geel schorpioenmos (H1393) komt op enkele plaatsen in het uiterste zuidoosten van het gebied voor met een concentratie in een smalle strook tussen de N376 en het Meppelerdiep. Zowel de groenknolorchis (H1903) als de platte schijfhoren (H4056) komen verspreid over het gebied voor.

5 INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

5.1 Inleiding

Het ecologisch netwerk Natura 2000 moet de betrokken natuurlijke habitats en leefgebieden van soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding behouden of in voorkomend geval herstellen. Onder het begrip "instandhouding" wordt een geheel aan maatregelen verstaan die nodig zijn voor het behoud of herstel van natuurlijke habitats en populaties van wilde dier- en plantensoorten in een gunstige staat van instandhouding. Ingevolge artikel 4, vierde lid, Habitatrichtlijn worden bij aanwijzing als Habitatrichtlijngebied "tevens de prioriteiten vast[gesteld] gelet op het belang van de gebieden voor het in een gunstige staat van instandhouding behouden of herstellen van een type natuurlijke habitat [...] of van een soort [...] alsmede voor de coherentie van Natura 2000 en gelet op de voor dat gebied bestaande dreiging van achteruitgang en vernietiging".

Deze bepaling is in artikel 10a, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 nader uitgewerkt. Op grond van dit artikel bestaat de verplichting om in een aanwijzing doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van leefgebieden van vogelsoorten dan wel doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van natuurlijke habitats of populaties van de in het wild levende dier- en plantensoorten op te nemen. Om die reden zijn voor elk Natura 2000-gebied instandhoudingsdoelstellingen ontwikkeld, waarbij per habitatype en per (vogel)soort is uitgegaan van landelijke doelen en de bijdrage die een gebied redelijkerwijs kan leveren voor het bereiken van een gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau. Voor zover van toepassing is daarbij aangegeven welke habitattypen en/of (vogel)soorten ten koste mogen gaan van andere habitattypen en (vogel)soorten. Bij broedvogelsoorten met een regionale doelstelling is in de toelichting aangegeven wat in een bepaalde periode de minimale en maximale bijdrage van het betreffende gebied aan het regionale doelniveau is geweest.

In bijlage B van deze Nota van toelichting is een overzicht opgenomen van alle gebiedsdoelstellingen per Natura 2000-waarde.

Voor de Natura 2000-gebieden zullen in beheerplannen instandhoudingsmaatregelen worden uitgewerkt die beantwoorden aan de gebiedsspecifieke ecologische vereisten van de betrokken natuurlijke habitats en (vogel)soorten.

Als verdere invulling van het stellen van prioriteiten zijn voor de acht onderscheiden Natura 2000-landschappen¹⁵ kernopgaven geformuleerd op grond van de daar voorkomende habitattypen en soorten, de landelijke betekenis van deze waarden binnen het betreffende landschap, de belangrijkste verbeteropgaven en de beïnvloedingsmogelijkheden. Per landschap omvatten ze de belangrijkste behoud- en herstelopgaven. De kernopgaven stellen prioriteiten ("richting geven") en geven overeenkomsten en verschillen tussen en binnen de gebieden aan. Zij hebben in het bijzonder betrekking op habitattypen en (vogel)soorten die sterk onder druk staan en/of waarvoor Nederland van groot of zeer groot belang is. De kernopgaven worden per Natura 2000-landschap behandeld en opgesomd in hoofdstuk 5 van het Natura 2000 doelendocument (2006).

5.2 Algemene doelen

Behoud en indien van toepassing herstel van:

1. de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de ecologische samenhang van Natura 2000 zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie;
2. de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie, die zijn opgenomen in bijlage I of bijlage II van de Habitatrichtlijn. Dit behelst de benodigde bijdrage van het gebied aan het streven naar een op landelijk niveau gunstige staat van instandhouding voor de habitattypen en de soorten waarvoor het gebied is aangewezen;
3. de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied, inclusief de samenhang van de structuur en functies van de habitattypen en van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen;

¹⁵ Het Natura 2000-landschap van het gebied waarop dit besluit betrekking heeft staat vermeld in paragraaf 3.2 van deze Nota van toelichting.

4. de op het gebied van toepassing zijnde ecologische vereisten van de habitattypen en soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

5.3 Habitatrichtlijn: habitattypen (bijlage I)

H3140 Kranswierwateren

Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting Het gebied was in het verleden bijzonder rijk aan het habitatype kranswierwateren. In de afgelopen tientallen jaren is veel hiervan verdwenen, maar recent treedt enig herstel op. Uitbreiding van de oppervlakte en verdere kwaliteitsverbetering kan gerealiseerd worden, zodat het gebied in de toekomst een grotere bijdrage kan leveren aan het landelijke doel van het habitatype.

H3150 Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden

Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting Na een sterke achteruitgang omstreeks 1970, is het habitatype meren met krabbenscheer en fonteinkruiden nu weer aanwezig, maar vaak van matige kwaliteit. Herstel van dit habitatype is niet alleen voor het habitatype zelf en de daaraan gebonden soorten van belang, maar ook voor de fauna die voor het volbrengen van de levenscyclus contact- of mozaïeksituaties nodig heeft. Daarvoor is een verdere verbetering van de waterkwaliteit noodzakelijk.

H4010 Vochtige heiden

Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit vochtige heiden, *laagveengebied* (subtype B).

Toelichting Het habitatype vochtige heiden, *laagveengebied* (subtype B) is in sommige deelgebieden van De Wieden in uitstekende kwaliteit aanwezig. Vanwege de landelijke doelstelling voor dit habitatype en de mogelijkheden in het gebied wordt uitbreiding van de oppervlakte en verbetering van de kwaliteit nagestreefd.

H6410 Blauwgraslanden

Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting Het habitatype blauwgraslanden is in De Wieden vooral te vinden op of langs restveen. Omdat de kwaliteit van het habitatype is afgenomen, wordt verbetering van de kwaliteit nagestreefd. Ook is er goede potentie voor uitbreiding van de oppervlakte.

H6430 Ruigten en zomen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A).

Toelichting Het habitatype ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) komt in dit gebied over een relatief grote oppervlakte voor, vooral van matige kwaliteit. Ook komen goed ontwikkelde vormen van dit subtype voor.

H7140 Overgangs- en trilvenen

Doel Uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit overgangs- en trilvenen, *trilvenen* (subtype A) en behoud oppervlakte en kwaliteit overgangs- en trilvenen, *veenmosrietlanden* (subtype B).

Toelichting Samen met de Weerribben is het gebied De Wieden topgebied voor het subtype overgangs- en trilvenen, *trilvenen* (subtype A) dat landelijk in een zeer ongunstige staat van instandhouding verkeert. Plekken met armbloemige waterbies, die alleen in dit gebied voorkomen, kunnen worden opgevat als intermediair tussen het subtype *trilvenen* (subtype A) en het habitatype kalkmoerassen (H7230). Er moeten voldoende mogelijkheden gegarandeerd worden voor nieuwvorming ter vervanging van oude stadia die geleidelijk overgaan in het subtype *veenmosrietlanden* (subtype B) en in het habitatype vochtige heiden, *laagveengebied* (H4010B). Subtype B is momenteel over een veel grotere oppervlakte aanwezig dan subtype A. Er zullen gradiëntrijke situaties in de veenmosrietlanden moeten worden nagestreefd, onder andere ten behoeve van de grote vuurvliinder (H1060).

H7210 *Galigaanmoerassen

Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting Het habitatype galigaanmoerassen was in het verleden veel aanwezig en met hoge kwaliteit. Delen hiervan zijn geleidelijk door successie verdwenen, terwijl er weinig nieuwvorming optreedt. Uitbreiding van de oppervlakte is nodig om dit type duurzaam te behouden. Door herstel van dit habitatype wordt bovendien een grote bijdrage geleverd aan de diversiteit aan vegetatiestructuren in het gebied.

H91D0 *Hoogveenbossen

Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting In het gebied is een beperkt areaal hoogveenbos aanwezig dat deels van een matige en deels van een goede kwaliteit is. Er zijn goede potenties voor het verbeteren van de kwaliteit.

5.4 Habitatrichtlijn: soorten (bijlage II)

H1016 Zeggekorfslak

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De zeggekorfslak is op een groot aantal locaties verspreid over het gebied waargenomen en is plaatselijk talrijk. Het gebied levert hiermee een belangrijke bijdrage voor de soort.

H1042 Gevlekte witsnuitlibel

Doel Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie tot een duurzame populatie.

Toelichting De populatie gevlekte witsnuitlibellen in dit gebied behoort tot de drie grootste populaties in Nederland. Het gebied omvat een groot deel van het potentiële leefgebied en biedt kansen voor verdere uitbreiding van het leefgebied en de populatie. Voortdurende aanwezigheid van verlandende wateren is daarvoor een vereiste. In sommige jaren zijn in dit gebied honderden exemplaren waargenomen. De situatie in het gebied lijkt stabiel te zijn.

H1060 Grote vuurvlieder

Doel Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie tot een duurzame populatie van ten minste 1.000 volwassen individuen.

Toelichting De relatief kleine populatie vlinders in dit gebied is één van de drie populaties in Nederland. De populatie is nog deels afhankelijk van migranten uit de Weerribben. Verbetering van de kwaliteit van het leefgebied hangt nauw samen met de aanwezigheid van warm microklimaat, zomerbloeiende nectarplanten en jaarrond onverstoorde verlandingsvegetaties. Een uitgebreid leefgebied is van belang in verband met de grote mobiliteit van de vlinders.

H1082 Gestreepte waterroofkever

Doel Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.

Toelichting De gestreepte waterroofkever heeft een zeer ongunstige staat van instandhouding en is vrijwel geheel beperkt tot laagveenmoerassen. Er bevindt zich een kleine populatie in het gebied.

H1134 Bittervoorn

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De bittervoorn komt wijdverspreid in het gebied voor. Het gebied ligt binnen het hoofdverspreidingsgebied van de bittervoorn. Vooral de wat bredere sloten met voldoende ondergedoken watervegetatie of goede oevervegetatie vormen een geschikt habitat voor de soort.

H1145 Grote modderkruiper

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De grote modderkruiper is bekend uit de randen van het gebied De Wieden, waar de soort voorkomt in sloten met verlandingsvegetatie. De populatie maakt deel uit van een grote kernpopulatie in de gebieden Weerribben, De Wieden en Olde Maten & Veerslootslanden.

H1149 Kleine modderkruiper

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De kleine modderkruiper verkeert landelijk in een gunstige staat van instandhouding. De soort komt in Nederland algemeen en wijdverspreid voor. Dat geldt ook voor het gebied De Wieden waar de soort in diverse watergangen voorkomt. De kleine modderkruiper deelt grotendeels het habitat met de bittervoorn (H1134) en de grote modderkruiper (H1145). Bij het realiseren van de doelen voor deze soorten, zullen populaties van de kleine modderkruiper zich naar verwachting duurzaam kunnen handhaven.

H1163 Rivierdonderpad

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De rivierdonderpad is op enkele locaties in het gebied aangetroffen. De rivierdonderpad is een wijdverspreide soort die in het laagveengebied niet bedreigd is.

H1318 Meervleermuis

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting Het gebied fungeert als foerageergebied van meervleermuizen die overdag in de gebouwen in de wijde omgeving verblijven (actieradius 10 km). Tot nu toe zijn er kraamkolonies en verblijfplaatsen bekend in onder andere Vollenhove, Sint Jansklooster, Belt-Schutsloot, Zwartsluis, Giethoorn, Wanneperveen, Blokzijl en Dwarsgracht met enkele tientallen tot enkele honderden dieren per locatie. Belangrijke vliegroutes naar De Wieden zijn onder andere het Vollenhover Kanaal, Ettenlandsch Kanaal, Boschwijde, Arembergergracht, Meppelerdiep, Kanaal Beukers-Steenwijk, Haagjesgracht, Zuiderdiep en de Cornelisgracht.

H1393 Geel schorpioenmos

Doel Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit biotoop voor uitbreiding populatie.

Toelichting Geel schorpioenmos komt met name voor in de oeverlanden. In de afgelopen jaren heeft de soort zich verder binnen het gebied uitgebreid en neemt de verspreiding gestaag toe. Het betreft de grootste vindplaats in ons land. De soort komt in De Wieden over een aanzienlijke oppervlakte voor en profiteert van de uitbreiding van het habitatype overgangs- en trilvenen, *trilvenen* (H7140A).

H1903 Groenknolorchis

Doel Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit biotoop voor uitbreiding populatie.

Toelichting Het gebied De Wieden levert een grote bijdrage binnen het laagveenlandschap. De groenknolorchis komt min of meer stabiel voor in het habitatype overgangs- en trilvenen, *trilvenen* (H7140A). In sommige oude trilvenen is het voorkomen in de loop van de successie beperkt geraakt tot een smalle gradiënt tussen veenmosrijk trilveen of moerasheide en greppelkanten met slaapmossen. Herstel van zowel de biotoop als de populatie heeft betrekking op het benutten van potentieel biotoop op plekken waar het habitatype overgangs- en trilvenen, *trilvenen* reeds aanwezig is.

H4056 Platte schijfhoren

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De Wieden herbergt een grote populatie platte schijfhorens in Nederland. De platte schijfhoren wordt relatief het meest gevonden in heldere voedselarme wateren in gebieden met veengronden. De soort kan op meer plaatsen en in hogere dichtheden worden aangetroffen wanneer de diversiteit aan onderwaterplanten toeneemt.

5.5 Vogelrichtlijn: broedvogels

A017 Aalscholver

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 1.000 paren.

Toelichting Het gebied De Wieden herbergt van oudsher een kolonie aalscholwers. Op het dieptepunt van de stand in Nederland van 1.150 paren in het begin van de jaren zestig was het, naast het Naardermeer, de enige broedplaats in Nederland. Tot begin jaren tachtig broedden jaarlijks enkele honderden paren (in 1981 325 paren) in dit gebied. Daarna nam de omvang van de kolonie snel toe tot 1.000 paren in 1992. In de periode 1993-2003 fluctueerde het aantal tussen de 760 (1997) en 1.214 (2000) zonder een duidelijke trend. Het aantal in de doelstelling is gelijk aan het gemiddelde van de periode 1999-2003. Een belangrijk deel van het foerageergebied ligt in het IJsselmeer/Zwarte Meer. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding is behoud voldoende. Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A021 Roerdomp

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 30 paren (territoria).

Toelichting De roerdomp is van oudsher broedvogel van de rietmoerassen in het gebied De Wieden. In de jaren tachtig schommelde het aantal territoria rond de 10. Begin jaren negentig trad een dieptepunt op van 4 territoria, waarna de populatie voorspoedig herstelde tot een niveau boven het gewenste aantal van 20 territoria voor een sleutelpopulatie: in 2001 en 2002 23 territoria. In 2003 werden zelfs 29 territoria vastgesteld. Vanwege die gunstige trend is de gebiedsdoelstelling op behoud gezet. Wel is vanwege de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding een bijdrage van het gebied op het recente relatief hoge niveau gewenst. Na de Oostvaardersplassen (078) levert het gebied De Wieden de grootste relatieve bijdrage aan broedgebied voor de roerdomp in Nederland. Het zijn de enige twee gebieden in Nederland met een sleutelpopulatie.

A029 Purperreiger

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 65 paren.

Toelichting De purperreiger is van oudsher broedvogel in het gebied De Wieden. In het begin van de jaren tachtig broedden circa 40 paren, waarna een duidelijke terugval optrad tot een niveau van circa 20 paren. Vanaf 1994 zit het aantal paren weer in de lift. In 2000 en 2003 waren 58 broedparen aanwezig, in 2004 tot en met 2008 gemiddeld 63 broedparen. In 2008 was een (voorlopig) historisch maximum aanwezig van 120 broedparen. In 2009 zijn 114 broedparen geteld. Gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding van de populatie is in dit gebied een populatie op het recente (2004-2008) relatief hoge niveau gewenst. Behoud van het leefgebied is daarvoor voldoende. Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een kolonie van minstens 60 broedparen

A081 Bruine kiekendief

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 19 paren.

Toelichting De bruine kiekendief is van oudsher broedvogel van de rietmoerassen van het gebied De Wieden. Een telling in 1982 leverde 35 paren op. Vervolgens is het aantal paren afgenomen tot een niveau van maximaal 10 aan het begin van de jaren negentig om vervolgens weer te herstellen tot een (voorlopig) maximum van 21 paren in 2001. De draagkrachtindicatie is afgeleid van het vijfjarig gemiddelde van de jaren 1999-2003 van 19 broedparen. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding is behoud voldoende. Het gebied heeft onvoldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie, maar draagt wel bij aan de draagkracht in de regio Friese merengebied ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.

A119 Porseleinhoen

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 19 paren.

Toelichting Het porseleinhoen is van oudsher broedvogel van plas-dras grasland. Het aantal paren lag doorgaans rond de 5, maar is vanaf 1997 duidelijk toegenomen tot boven de 20 paren in 2002 en 2005. Het aantal heeft betrekking op het gemiddelde van de periode 1999-2003. Gezien de lokale positieve trend is behoud omvang en kwaliteit leefgebied voldoende. Het gebied levert onvoldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie, maar draagt wel bij aan de draagkracht in de regio Noordwest-Overijssel ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.

A122 Kwartelkoning

Doel Uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 13 paren.

Toelichting De kwartelkoning is van oudsher broedvogel van vochtige hooilanden. Sinds de jaren negentig is de soort als broedvogel teruggekeerd met maximaal 13 paren in 1998 en 2000. De draagkracht is hieraan gelijk gesteld. Gezien de negatieve lokale trend sinds de pieken in 1998 en 2000 is een verbeteropgave gewenst. In 2006, 2007 en 2008 waren er respectievelijk 0, 3 en 0 broedparen. Het gebied levert onvoldoende draagkracht voor een zelfstandige sleutelpopulatie, maar draagt wel bij aan de draagkracht in de regio Noordwest-Overijssel ten behoeve van één of meerdere regionale sleutelpopulaties.

A153 Watersnip

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 150 paren.

Toelichting De watersnip is van oudsher een broedvogel van natte hooilanden en vooral van pas gemaaid, plas-dras rietland. Het gebied De Wieden is een belangrijk bolwerk voor deze broedvogel met tijdens de jaren negentig in meerdere jaren 100 broedparen en meer. Voor de periode 1999-2003 wordt het gemiddeld aantal paren geschat op 120. In 2004-2008 zijn gemiddeld 140 broedparen geteld in het overgrote deel van het gebied (het aantal broedparen in het gehele gebied wordt geschat op circa 150). Gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding van de populatie is in dit gebied een populatie op het recente (2004-2008) relatief hoge niveau gewenst. Behoud van het leefgebied is daarvoor voldoende. Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A197 Zwarte stern

Doel Uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 200 paren.

Toelichting De zwarte stern is van oudsher een talrijke broedvogel van krabbenscheervelden. In 1984 broedden er 280 paren in dit gebied. Het aantal paren is vervolgens afgenomen tot 81 paren in 1997. Mede door het aanbod van nestvlotjes broedden er in 2004-2008 gemiddeld weer 169 paren. Het gebied leverde in de periode 1999-2003 de grootste bijdrage aan de broedvogelpopulatie in Nederland. Gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding van de populatie, is uitbreiding van de populatie gewenst. Vanwege de negatieve lokale trend vanaf 1982 is een herstelopgave voor het leefgebied geformuleerd. Het aantal in het doel is gebaseerd op het gemiddelde van de jaren 1982-1985 van ruim 202 paren. Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A229 IJsvogel

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van tenminste 10 paren.

Toelichting Na strenge winters kan de ijsvogel geheel afwezig zijn, maar na een reeks zachte winters komen meerdere paren in dit gebied tot broeden. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding is behoud voldoende. Het genoemde aantal paren in het doel heeft betrekking op gunstige jaren (in 2002 zijn in het gebied 10 paren geteld). Het gebied levert onvoldoende draagkracht voor een zelfstandige sleutelpopulatie.

A275 Paapje

Doel Uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 6 paren.

Toelichting Het gebied De Wieden is een laagveenmoeras waar het paapje regelmatig broedt. Tellingen vanaf 1982 leverden tussen de 3 en 9 broedparen op. Het aantal in het doel is afgeleid van het gemiddelde van de jaren dat de soort ononderbroken voorkwam in het gebied: 1996 (7 paren), 1997 (3 paren), 1998 (9 paren). In de periode 2005-2008 fluctueerde het aantal tussen 0 en 1 paar. Gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding en de negatieve lokale trend is als doel uitbreiding omvang en/of kwaliteit leefgebied geformuleerd. Het gebied levert onvoldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A292 Snor

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 300 paren.

Toelichting In de periode 1993-1997 broedden er in dit gebied circa 70 paren. Op basis van recente telgegevens (2004-2009) wordt het aantal geschat op ongeveer 300 paren. Gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding van de populatie is in dit gebied een populatie op het recente (2004-2009) relatief hoge niveau gewenst. Behoud van het leefgebied is daarvoor voldoende. Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A295 Rietzanger

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 2.000 paren.

Toelichting De rietzanger is van oudsher een talrijke broedvogel. Op basis van recente telgegevens uit deelgebieden (2004-2008: 1.715 broedparen) wordt het aantal paren in De Wieden geschat op ongeveer 2.000 paren. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding met betrekking tot het leefgebied en de populatieomvang, is behoud voldoende. Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A298 Grote karekiet

Doel Uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 20 paren.

Toelichting De eerste integrale telgegevens van de grote karekiet in De Wieden stammen uit 1990 toen 22 paren werden geteld. In de daarop volgende jaren werden jaarlijks tussen de 15 en 28 paren geteld met daarna een afname tot 5 broedparen in 2007 en 2008. Gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding van de populatie is in dit gebied een populatie op het relatief hoge niveau gewenst, gebaseerd op de historische potentie van ten minste 20 broedparen in de jaren negentig. Omdat de lokale trend negatief is, is gekozen voor een herstelopgave voor het leefgebied. Het gebied levert onvoldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie, maar draagt wel bij aan de draagkracht in de regio Noordwest-Overijssel ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.

5.6 Vogelrichtlijn: niet-broedvogels

A005 Fuut

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 110 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de fuut met name een functie als foerageergebied. De aantalsontwikkeling is vergelijkbaar met die van de aalscholver (A017), met een piek in de eerste helft van de jaren negentig, daarna een afname, uiteindelijk gestabiliseerd op een hoger niveau dan in de jaren tachtig. Behoud is voldoende want de landelijke matig ongunstige staat van instandhouding is vooral gebaseerd op verslechterde voedselsituatie voor viseters in het IJsselmeer.

- A017 Aalscholver**
Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.
Toelichting Aantallen aalscholwers zijn van nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als slaappleats. De aantalsontwikkeling is vergelijkbaar met die van de fuut (A005), met een piek in de eerste helft van de jaren negentig, daarna een afname, uiteindelijk gestabiliseerd op een hoger niveau dan in de jaren tachtig.
- A037 Kleine zwaan**
Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 8 vogels (seizoensgemiddelde).
Toelichting Het gebied heeft met name voor de kleine zwaan een functie als foerageergebied en als slaappleats. De aantallen zijn sterk fluctuerend en recentelijk relatief laag. Behoud is voldoende, want de vermoedelijke oorzaken van de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding liggen niet in dit gebied.
- A041 Kolgans**
Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 3.800 vogels (seizoensgemiddelde).
Toelichting Aantallen kolganszen zijn van internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied en als slaappleats. Sinds begin jaren negentig is de soort in aantal sterk toegenomen.
- A043 Grauwe gans**
Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 1.100 vogels (seizoensgemiddelde).
Toelichting Aantallen grauwe ganzen zijn van internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied en als slaappleats. Sinds begin jaren negentig is de soort in aantal sterk toegenomen. De doelstelling heeft geen betrekking op de eventuele functie van het gebied als broedgebied voor deze soort.
- A050 Smient**
Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 500 vogels (seizoensgemiddelde).
Toelichting Het gebied heeft voor de smient met name een functie als slaappleats en als foerageergebied. Sinds begin jaren negentig is de soort in aantal toegenomen, recentelijk zijn de aantallen stabiel.
- A051 Krakeend**
Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 150 vogels (seizoensgemiddelde).
Toelichting Aantallen krakeenden zijn van internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied. Sinds begin jaren negentig is de soort in aantal toegenomen.
- A059 Tafeleend**
Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 210 vogels (seizoensgemiddelde).
Toelichting Het gebied heeft voor de tafeleend met name een functie als foerageergebied. De aantallen fluctueren sterk. Behoud is voldoende, de waarschijnlijke oorzaak van de afname is niet gelegen in dit gebied.
- A061 Kuifeend**
Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 430 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de kuifeend met name een functie als foerageergebied. De soort is in aantal toegenomen sinds de jaren tachtig, weliswaar met grote fluctuaties. Behoud is voldoende, want de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is vooral een gevolg van de negatieve toekomstverwachtingen op grond van oligotrofiëring en terugkeer van zoet-zout overgangen.

A068 Nonnetje

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 30 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen nonnetjes zijn van nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied. Begin jaren negentig is de soort in aantal toegenomen, daarna sterk fluctuerend. Behoud is voldoende, de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is vooral gebaseerd op de verslechterde voedselsituatie voor viseters in het IJsselmeer.

A070 Grote zaagbek

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 20 vogels (seizoensgemiddelde).

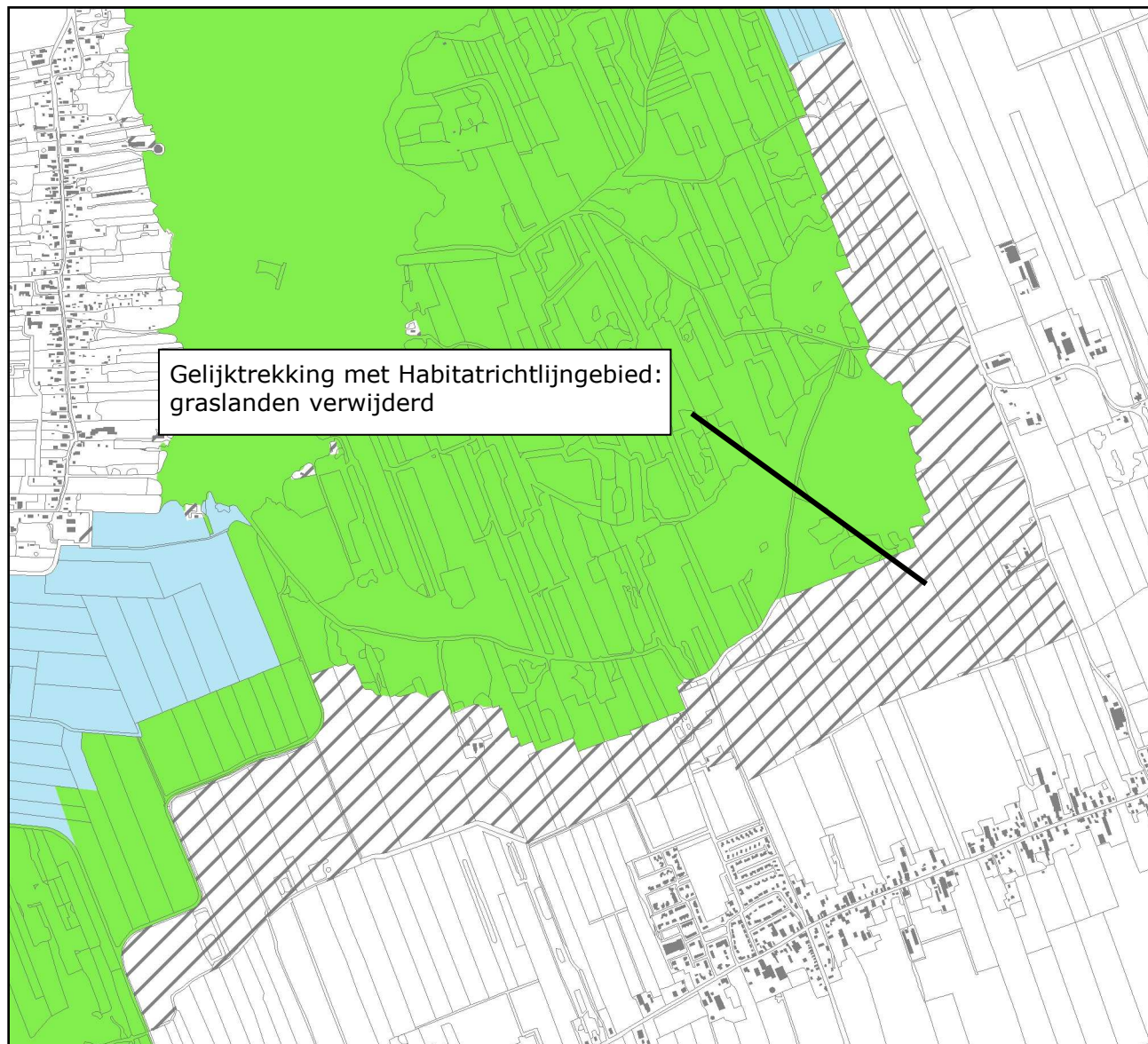
Toelichting Het gebied heeft voor de grote zaagbek met name een functie als foerageergebied. Trendinformatie is niet beschikbaar. Behoud is voldoende, de waarschijnlijke oorzaak van de landelijk ongunstige staat van instandhouding is niet gelegen in dit gebied.

A094 Visarend

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 2 vogels (seizoensmaximum).

Toelichting Het gebied heeft voor de visarend met name een functie als foerageergebied. Het gebied levert één van de grootste bijdragen binnen het Natura 2000-netwerk. De beschikbare gegevens zijn niet geschikt voor een trendanalyse.

Grenswijzigingen Vogelrichtlijngebied

Grenswijzigingen Vogelrichtlijngebied

Nadere onderbouwing van wijzigingen in Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen, van de selectie als Habitatrichtlijngebied en toewijzing van en wijzigingen in instandhoudingsdoelstellingen

- B.1 Wijzigingen in habitattypen en soorten ten opzichte van aanmelding als Habitatrichtlijngebied en/of het ontwerpbesluit (paragraaf 4.2.1 en 4.2.2)
- B.2 Wijzigingen in vogelsoorten ten opzichte van aanwijzing als Vogelrichtlijngebied en/of het ontwerpbesluit (paragraaf 4.2.3)
- B.3 Toepassing selectiecriteria Habitatrichtlijngebieden (paragraaf 4.3)
- B.4 Toewijzing instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 5)

B.1 Wijzigingen in habitattypen en soorten ten opzichte van aanmelding als Habitatrichtlijngebied en/of het ontwerpbesluit (paragraaf 4.2.1 en 4.2.2)

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de zeggekorfslak (H1016). De soort is recentelijk op een groot aantal locaties verspreid over het gebied aangetroffen. Het voorkomen van de soort in dit gebied was tot voor kort onbekend aangezien er eerder geen monitoringswerkzaamheden zijn uitgevoerd. Het is aannemelijk dat de soort reeds ten tijde van de aanmelding in het gebied aanwezig was.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003), maar conform het ontwerpbesluit (2007), is het gebied ook aangewezen voor de gestreepte waterroofkever (H1082). Uit recente gegevens blijkt dat de soort hier bestendig voorkomt. Vermoedelijk gaat het om een kleine populatie.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003), maar conform het ontwerpbesluit (2007), is het gebied ook aangewezen voor de platte schijfhoren (H4056). De soort is na aanmelding in bijlage II opgenomen. Bij recente inventarisaties is gebleken dat dit gebied één van de belangrijkste Natura 2000-gebieden is waar de soort voorkomt.

B.2 Wijzigingen in vogelsoorten ten opzichte van aanwijzing als Vogelrichtlijngebied en/of het ontwerpbesluit (paragraaf 4.2.3)

De vogelsoorten waarvoor het gebied in 2000 is aangewezen, zijn indertijd ontleend aan SOVON (2000)¹⁶. De numerieke criteria die daarin zijn opgenomen zijn ontleend aan de Nota van Antwoord Vogelrichtlijn (2000)¹⁷. Een gebied wordt slechts aangewezen voor soorten waarvoor het gebied van landelijke betekenis is. Hiervan is in beginsel sprake indien het gebied minstens 1% van de landelijke broedpopulatie herbergt, indien 0,1% van de biogeografische populatie geregeld in het gebied verblijft of indien het gebied in combinatie met andere gebieden voldoende bijdrage kan leveren aan een sleutelpopulatie.

Voor eventuele toevoeging of verwijdering van vogelsoorten is gebruik gemaakt van SOVON & CBS (2005)¹⁸ waarin de ontwikkeling van vogelaantallen in de laatste decennia is beschreven. Dit rapport heeft ten grondslag gelegen aan de formulering van de instandhoudingsdoelstellingen voor de Vogelrichtlijnsoorten. In bijlage 1 van dit rapport zijn de verschillen aangegeven tussen de soortenlijsten per gebied die in beide aangehaalde rapporten zijn opgenomen. Om ecologische redenen die in voorkomende gevallen hieronder zijn vermeld, is soms van deze algemene criteria afgeweken. Deze werkwijze heeft voor de lijst van vogelsoorten waarvoor dit gebied is aangewezen, de volgende consequenties:

¹⁶ SOVON (2000): Belangrijke vogelgebieden in Nederland 1993-97. SOVON-informatierapport 2000/01. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

¹⁷ Ministerie van LNV (2000): Nota van Antwoord Vogelrichtlijn, bijlage 1, selectiecriteria en methode van begrenzing. Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Den Haag.

¹⁸ SOVON & CBS (2005): Trends van vogelaantallen in het Nederlandse Natura 2000 netwerk. SOVON-informatierapport 2005/09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

- In aanvulling op de oorspronkelijke aanwijzing als Vogelrichtlijngebied (2000) maar conform het ontwerpbesluit (2007), is het gebied ook aangewezen voor de volgende twee vogelsoorten van bijlage I van de Vogelrichtlijn: kwartelkoning (A122) als broedvogel en visarend (A094) als niet-broedvogel. Kwartelkoning is toegevoegd omdat het gemiddeld aantal broedparen in het gebied meer bedraagt dan 1% van de landelijke broedpopulatie. Het gebied voldoet hiermee aan het criterium voor opname van deze soort. Op grond van toegenomen kennis over aantallen, verspreiding en populatieomvang zijn voor de visarend alleen instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd voor de vijf gebieden met de grootste bijdrage. Dit gebied hoort daarbij en is daarmee van betekenis voor de landelijke staat van instandhouding van deze soort als niet-broedvogel.
- In afwijking van de oorspronkelijke aanwijzing (2000) maar conform het ontwerpbesluit (2007) is het gebied niet meer aangewezen voor de volgende drie trekvogelsoorten zoals bedoeld in artikel 4.2 van de Vogelrichtlijn: kleine rietgans (A040), pijlstaart (A054) en toendrarietgans (A039)¹⁹. De oorspronkelijke aanwijzing was gebaseerd op incidentele uitschieters. Het gebied herbergde minder dan 0,1% van de biogeografische populatie van de toendrarietgans, kleine rietgans en pijlstaart in de periode 1999/2000-2003/2004.
- In aanvulling op de oorspronkelijke aanwijzing als Vogelrichtlijngebied (2000) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de volgende vogelsoort van bijlage I van de Vogelrichtlijn: ijsvogel (A229) als broedvogel. Het gebied herbergde minstens 1% van de landelijke broedpopulatie van de ijsvogel in de periode 1999-2003 (gemiddelde: 4.6 broedparen, 1% drempel: 3.9 broedparen).

B.3 Toepassing selectiecriteria Habitatrichtlijngebieden (paragraaf 4.3)

In dit onderdeel wordt voor elke Natura 2000-waarde waarvoor het onderhavige gebied aan de selectiecriteria voldoet (zie paragraaf 4.3), een overzicht gegeven van alle daarvoor kwalificerende gebieden. Dit gebeurt zoveel mogelijk in de vorm van een tabel met de gebieden die aan de selectiecriteria voldoen, onder vermelding van de relatieve bijdrage. In het geval van habitattypen betreft dit het actuele aandeel van de landelijke oppervlakte dat in het gebied aanwezig is. Indien kwaliteit een rol heeft gespeeld in de bepaling van de gebiedselectie voor habitattypen is dit tekstueel toegelicht. In het geval van soorten betreft de relatieve bijdrage het aandeel van de landelijke populatie dat (geregeld) in het gebied aanwezig is. Afhankelijk van de soort wordt dit afgemeten aan getelde aantallen, aantal bezette plekken of kilometerhokken.

Er is gebruik gemaakt van de volgende klasse-indeling:

A1 = 15-30%, A2 = 30-50%, A3 = 50-75% en A4 = >75%

B1 = 2-6% en B2 = 6-15%

C = <2%

In de kolom "Bronvermelding" zijn de terreinbeherende organisaties en andere instanties en bronnen vermeld, waaraan de oppervlaktecijfers en aantallen zijn ontleend, met vermelding van de jaren waarin deze zijn verzameld of gepubliceerd.

- Het gebied is één van de belangrijkste gebieden voor de volgende habitattypen:

H3150 – Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden			
Landelijke oppervlakte ca. 4.000 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
072	IJsselmeer	A1 (15-30%)	Aanwijzingsbesluit 2010
074	Zwarte Meer	B2 (6-15%)	Aanwijzingsbesluit 2010
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	B1 (2-6%)	Provincie Zuid-Holland 2011
095	Oostelijke Vechtplassen	B1 (2-6%)	Landschap Noord-Holland 2009

¹⁹ Deze soort is eerder aangeduid als "rietgans".

Voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden (2003) zijn de vijf volgende gebieden voor dit habitatype geselecteerd: De Wieden (035), Zwarte Meer (074), Naardermeer (094), Oostelijke Vechtplassen (095) en Nieuwkoopse Plassen & De Haeck (103).

Bij de selectie is over het hoofd gezien dat langs de Friese IJsselmeerkust (IJsselmeer (072)) een aanzienlijke oppervlakte van dit habitatype in de vorm van fonteinkruidvelden aanwezig is (ruim 1.000 ha). Het gebied voldoet hiermee aan het criterium van "belangrijkste gebied". Andere gebieden met minstens 100 ha van dit habitatype zijn achtereenvolgens: Zwarte Meer (enkele honderden hectaren, fonteinkruiden), Nieuwkoopse Plassen & De Haeck (rond 200 ha, onder andere krabbenscheer) en Oostelijke Vechtplassen (180 ha, onder andere krabbenscheer). De hierboven genoemde gebieden doen recht aan de ecologische variatie binnen dit habitatype: grote meren met fonteinkruidvelden én plassen met krabbenscheer. Op grond van de beschikbare gegevens kan nog geen vijfde gebied worden benoemd. In het Naardermeer betreffen de met waterplanten begroeide plassen vooral kranswierwateren (H3140) en is het aandeel van het habitatype meren met krabbenscheer en fonteinkruiden hooguit enkele tientallen hectaren.

H4010B – Vochtige heiden, laagveengebied			
Landelijke oppervlakte ca. 50 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	A1 (15-30%)	Provincie Zuid-Holland 2011
035	De Wieden	A1 (15-30%)	Provincie Overijssel 2009
034	Weerribben	B2 (6-15%)	Staatsbosbeheer 2010
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	B1 (R, 2-6%) ^a	Aanwijzingsbesluit 2013

(a) De letter "R" in deze kolom geeft aan dat het gebied is geselecteerd teneinde een voldoende regionale spreiding te verkrijgen binnen het landelijke verspreidingsgebied van het habitatype.

Voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden (2003) zijn voor het subtype vochtige heiden, laagveengebied drie gebieden geselecteerd: De Wieden (035), Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske (092)²⁰ en Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder (090). Met het oog op geografische spreiding is hieraan het gebied Nieuwkoopse Plassen & De Haeck (103) toegevoegd. De in de Noord-Hollandse gebieden aanwezige oppervlakte is hierbij overschat. Met de huidige kennis zijn de drie gebieden met de grootste oppervlakte van dit subtype: Weerribben (034), De Wieden en Nieuwkoopse Plassen & De Haeck. De aanwezige oppervlakte in Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder en Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske bedraagt in elk van deze gebieden slechts circa 1 ha. Uit een oogpunt van geografische spreiding en ecologische variatie²¹ kan Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske hieraan worden toegevoegd. De aanwezige oppervlakte is hier groter dan in het Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder waar dit subtype ook in goede kwaliteit aanwezig is.

H7140A – Overgangs- en trilvenen, trilvenen			
Landelijke oppervlakte ca. 250 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
035	De Wieden	A1 (15-30%)	Provincie Overijssel 2009
034	Weerribben	B2 (6-15%)	Staatsbosbeheer 2010
025	Drentsche Aa-gebied	B1 (2-6%)	Aanwijzingsbesluit 2013
095	Oostelijke Vechtplassen	B1 (R, 2-6%) ^a	Aanwijzingsbesluit 2013

(a) De letter "R" in deze kolom geeft aan dat het gebied is geselecteerd teneinde een voldoende regionale spreiding te verkrijgen binnen het landelijke verspreidingsgebied van het subtype.

Voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden (2003) zijn voor het subtype overgangs- en trilvenen, trilvenen (de vegetaties behorende tot het Knobbies-verbond) drie gebieden geselecteerd: Weerribben (034),

²⁰ Destijds bekend als Ilperveld/Oostzanerveld/Varkensland.

²¹ Gebieden boven het IJ stellen andere eisen aan de gebiedsspecifieke ecologische vereisten (brakke invloed).

De Wieden (035) en Oostelijke Vechtplassen (095). Op basis van nieuwe informatie blijkt dat hierbij ten onrechte voorbijgegaan is aan voorkomens van dit habitatype in het Drentsche Aa-gebied (025). Dit gebied en de gebieden Weerribben en De Wieden vormen op basis van oppervlakte en kwaliteit de drie belangrijkste gebieden voor dit subtype. Ten behoeve van voldoende geografische spreiding kan hieraan nog een gebied worden toegevoegd: Oostelijke Vechtplassen in het westen van het land.

H7140B – Overgangs- en trilvenen, veenmosrietlanden			
Landelijke oppervlakte ca. 1.800 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
034	Weerribben	B2 (6-15%)	Staatsbosbeheer 2010
035	De Wieden	B2 (6-15%)	Provincie Overijssel 2009
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	B2 (6-15%)	Provincie Zuid-Holland 2011
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	B1 (R, 2-6%) ^a	Aanwijzingsbesluit 2013
130	Langstraat	C (R, <2%) ^a	Aanwijzingsbesluit 2013

(a) De letter "R" in deze kolom geeft aan dat het gebied is geselecteerd teneinde een voldoende regionale spreiding te verkrijgen binnen het landelijke verspreidingsgebied van het subtype.

Voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden (2003) zijn voor het subtype overgangs- en trilvenen, *veenmosrietlanden*, drie gebieden geselecteerd: Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder (090), Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske (092)²⁰ en Langstraat (130)²². Deze selectie is sterk gericht op kwalitatieve aspecten. Alleen gelet op de aanwezige oppervlakten zijn de drie belangrijkste gebieden: Weerribben (034), De Wieden (035) en Nieuwkoopse Plassen & De Haeck (103), alle met 6-15% van de landelijke oppervlakte van dit subtype. Vanwege voldoende geografische spreiding kunnen hieraan nog twee gebieden worden toegevoegd: Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske in het brakke veenweidegebied van Noord-Holland en Langstraat in het zuiden van het land.

H7210 – *Galigaanmoerassen			
Landelijke oppervlakte ca. 100 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	A2 (30-50%)	Aanwijzingsbesluit 2013
034	Weerribben	B2 (6-15%)	Staatsbosbeheer 2008
002	Duinen en Lage Land Texel	B1 (2-6%)	Aanwijzingsbesluit 2009
061	Korenburgerveen	B1 (2-6%)	Aanwijzingsbesluit 2013
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	B1 (2-6%)	Aanwijzingsbesluit 2013
095	Oostelijke Vechtplassen	B1 (2-6%)	Aanwijzingsbesluit 2013
083	Botshol	C (<2%)	Aanwijzingsbesluit 2013
085	Zwanenwater & Petteerderduinen	C (<2%)	Aanwijzingsbesluit 2013

Voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden (2003) zijn voor het prioritaire habitatype galigaanmoerassen (H7210) de volgende tien gebieden geselecteerd: Ringselven en Kruispeel²³, Alde Feanen (013), Weerribben (034), Korenburgerveen (061), Rottige Meenthe & Brandemeer (018), De Wieden (035), Botshol (083), Nieuwkoopse Plassen & de Haeck (103), Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux (136)²⁴ en Duinen en Lage Land Texel (002)²⁵.

Met de huidige kennis worden de volgende gebieden als de belangrijkste beschouwd. Weerter- en Budelerbergen & Ringselven (138) en Weerribben zijn veruit de belangrijkste gebieden voor dit prioritaire

²² Destijds bekend als Langstraat bij Sprang-Capelle.

²³ Dit gebied is samen met het Habitatrictlijngebied Weerterbos opgenomen in het Natura 2000-gebied Weerter- en Budelerbergen & Ringselven (138).

²⁴ Destijds bekend als Groote Heide - De Plateaux.

²⁵ Destijds bekend als Duinen Texel, Waal en Burg, Dijkmanshuizen en de Bol.

habitattype (respectievelijk 30-50% en 6-15% van de landelijke oppervlakte). Ook de gebieden op de derde tot en met zesde plaats, die elk 2-6% van de landelijke oppervlakte van dit habitat bevatten, leveren een aanzienlijke bijdrage: Duinen en Lage Land Texel, Korenburgerveen, Oostelijke Vechtplassen (095) en Kampina & Oisterwijkse Vennen (133). Door het sterk versnipperde voorkomen van galigaanmoerassen bevatten de overige belangrijkste gebieden elk niet meer dan 2% van de landelijke oppervlakte: Botshol en Zwanenwater & Pettemerduinen (085).

H91D0 – *Hoogveenbossen			
Landelijke oppervlakte ca. 1.000 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
094	Naardermeer	A1 (15-30%)	Aanwijzingsbesluit 2013
034	Weerribben	B2 (6-15%)	Staatsbosbeheer 1997
035	De Wieden	B2 (6-15%)	Provincie Overijssel 2009
013	Alde Feanen	B1 (2-6%)	Aanwijzingsbesluit 2013
043	Wierdense Veld	B1 (2-6%)	Landschap Overijssel 2003
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	B1 (2-6%)	Aanwijzingsbesluit 2013
061	Korenburgerveen	B1 (2-6%)	Aanwijzingsbesluit 2013
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	B1 (2-6%)	Provincie Zuid-Holland 2011
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	B1 (2-6%)	Aanwijzingsbesluit 2013
145	Maasduinen	B1 (2-6%)	Aanwijzingsbesluit 2013
055	Aamsveen	G (C, <2%) ^a	Aanwijzingsbesluit 2013
064	Wooldse Veen	G (C, <2%) ^a	Aanwijzingsbesluit 2013

(a) De letter "G" in deze kolom geeft aan dat het gebied is geselecteerd op grond van grensoverschrijding: het gebied vormt een geheel met een gebied aan de andere zijde van de rijksgrens dat door Duitsland ook voor dit habitattype is aangemeld.

Voor het prioritaire habitattype hoogveenbossen zijn voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden (2003) de volgende tien gebieden als belangrijkste gebieden geselecteerd: Alde Feanen (013), Witterveld (024), Weerribben (034), Buurserzand & Haaksbergerveen (053), Aamsveen (055), Korenburgerveen (061), Naardermeer (094), Oostelijke Vechtplassen (095), Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux (136)²⁴ en Maasduinen (145). Verder is toen als grensoverschrijdend gebied Wooldse Veen (064) toegevoegd.

Op basis van nieuwe informatie blijkt Naardermeer verreweg het belangrijkste gebied te zijn vanwege de grootste oppervlakte van goede kwaliteit met bijzondere veenmossoorten. Andere gebieden met grote oppervlakten en goede kwaliteit zijn Weerribben, De Wieden (035) en Alde Feanen. Tot de tien belangrijkste gebieden voor dit habitattype behoren verder Nieuwkoopse Plassen & de Haeck (103), Wierdense Veld (043), Buurserzand & Haaksbergerveen, Korenburgerveen, Weerter- en Budelerbergen & Ringselven (138) en Maasduinen. De gebieden Aamsveen en Wooldse Veen kunnen worden toegevoegd als grensoverschrijdende gebieden. Witterveld kan nu niet meer tot de tien "belangrijkste" gebieden worden gerekend omdat het merendeel van het berkenbroek daar volgens de huidige opvattingen gerekend wordt tot de habitattypen actieve hoogvenen (H7110A) en herstellende hoogvenen (H7120).

■ Het gebied is één van de belangrijkste gebieden voor de volgende habitatsoorten:

H1042 – Gevlekte witsnuitlibel

Ten tijde van de aanmelding van de Habitatrictlijngebieden (2003) zijn voor de habitatsoort gevlekte witsnuitlibel (H1042) de volgende vier gebieden geselecteerd: Weerribben (034), De Wieden (035), Lonnekermeer (051) en Oostelijke Vechtplassen (095). Op basis van de huidige kennis betreffen het hier nog steeds vier van de vijf belangrijkste gebieden voor deze soort. In De Wieden en Weerribben komen de grootste en meest stabiele populaties voor (beide gebieden herbergen 15-30% van de landelijke populatie). Buiten deze laagveengebieden bevindt zich een stabiele populatie rondom het Lonnekermeer (6-15% van de landelijke populatie). Er is een kleine populatie aanwezig in de Oostelijke Vechtplassen en als vijfde belangrijkste gebied kan hier Rottige Meenthe & Brandemeer (018) aan toegevoegd worden, waar tevens een kleine, stabiele populatie aanwezig is (deze beide gebieden bevatten 2-6% van de landelijke populatie).

H1060 – Grote vuurvliinder			
Landelijke populatie: ca. 200-600 exemplaren			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
034	Weerribben	A4 (>75%)	De Vlinderstichting 2005
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	B2 (6-15%)	Aanwijzingsbesluit 2013
035	De Wieden	B1 (2-6%)	De Vlinderstichting 2005

Het voorkomen van de grote vuurvliinder is slechts in drie gebieden bekend: Weerribben (034), De Wieden (035) en Rottige Meenthe & Brandemeer (018). Ten tijde van de aanmelding van de Habitatrictlijngebieden (2003) zijn deze drie gebieden voor de soort geselecteerd. De grootste populatie grote vuurvliinders bevindt zich in de Weerribben, waar ruim driekwart van de landelijke populatie te vinden is. In het gebied Rottige Meenthe & Brandemeer is een kleine, maar redelijk stabiele populatie aanwezig. In De Wieden is de situatie vooralsnog wisselend. Buiten deze gebieden zijn, voor zover bekend, op dit moment geen populaties aanwezig.

H1082 – Gestreepte waterroofkever

Ten tijde van de aanmelding van Habitatrictlijngebieden (2003) zijn voor de habitatsoort gestreepte waterroofkever (H1082) twee gebieden geselecteerd: Weerribben (034) en Oostelijke Vechtplassen (095). De soort was toen in nog enkele gebieden bekend, maar het was niet duidelijk of dit ook bestendige populaties betroffen. Inmiddels is uit gerichte inventarisaties gebleken dat de soort ook in enkele andere Habitatrictlijngebieden bestendig voorkomt. Het gebied Oostelijke Vechtplassen levert de grootste bijdrage aan de landelijke populatie, gezien het grote aaneengesloten leefgebied en het gemak waarmee hier exemplaren gevangen kunnen worden. Ook Weerribben en De Wieden (035) zijn belangrijke gebieden waarin de soort wijdverspreid voorkomt. In Rottige Meenthe & Brandemeer (018) en Nieuwkoopse Plassen & De Haeck (103) zijn vrij recent populaties gestreepte waterroofkevers ontdekt. Deze twee gebieden vormen hiermee het vierde en vijfde belangrijkste gebied. Kampina & Oisterwijkse Vennen (133) kan hieraan toegevoegd worden vanwege voldoende geografische spreiding. Dit betreft de enige vindplaats van de gestreepte waterroofkever binnen het Natura 2000-netwerk in het zuiden van Nederland. Bovendien betreft dit de enige overgebleven vennenpopulatie in Nederland.

H1393 – Geel schorpioenmos

Ten tijde van de aanmelding van de Habitatrictlijngebieden (2003) was het voorkomen van geel schorpioenmos enkel bekend in het gebied De Wieden (035). Met de huidige kennis blijkt de soort ook in een tweede gebied voor te komen, namelijk in Binnenveld (065). De Wieden is met meer dan 75% van de landelijke populatie nog steeds veruit het belangrijkste gebied voor geel schorpioenmos.

H1903 – Groenknolorchis			
Landelijke populatie: ca. 16.000 exemplaren ^a			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
004	Duinen Terschelling	A1 (15-30%)	Aanwijzingsbesluit 2009
002	Duinen en Lage Land Texel	A1 (15-30%)	Aanwijzingsbesluit 2009
034	Weerribben	A1 (15-30%)	FLORON 2008
115	Grevelingen	B2 (6-15%)	Aanwijzingsbesluit 2013
035	De Wieden	B2 (6-15%)	FLORON 2008

(a) Minimum-populatieschatting (aantal exemplaren) in 2001 (in het kustgebied kunnen de aantallen van jaar tot jaar sterk wisselen afhankelijk van de waterstand).

Ten tijde van de aanmelding van de Habitatrictlijngebieden (2003) zijn de volgende vijf gebieden voor deze habitatsoort geselecteerd: Duinen Terschelling (004), Duinen en Lage Land Texel (002)²⁵, Weerribben (034), Voornes Duin (100) en Duinen Vlieland (003). Met de huidige kennis blijken de vijf belangrijkste gebieden Duinen Terschelling, Duinen en Lage Land Texel, Weerribben, Grevelingen (115) en De Wieden (035) te zijn. In vergelijking met de situatie in de buurlanden zijn in ons land nog veel populaties aanwezig, waarmee

Nederland de belangrijkste kern van verspreiding van de soort vormt in West-Europa. Ook in Nederland is de soort zeldzaam, gedurende de 20^e eeuw is de populatie sterk achteruit gegaan door onder andere ontwatering en ontginning. De soort is vrijwel verdwenen in de Hollandse vastelandsduinen maar komt nog wel veel voor in de duinen op de Waddeneilanden, met name op Terschelling en Texel. Door het ontstaan van nieuwe strandvlaktes komt de soort nu relatief veel voor in het Natura 2000-gebied Grevelingen. In de laagveenmoerassen bevatten De Wieden en Weerribben grote populaties van deze soort.

B.4 Toewijzing instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 5)

Voor zover de hier vermelde gebiedsdoelen en relatieve bijdragen betrekking hebben op de Natura 2000-gebieden die buiten dit aanwijzingsbesluit vallen en waarvan de definitieve besluiten op het moment van vaststelling van het onderhavige besluit nog niet zijn vastgesteld, moeten deze worden beschouwd als "indicatieve" opgaven en kunnen ze nog aan verandering onderhevig zijn.

In dit onderdeel wordt voor iedere Natura 2000-waarde waarvoor het onderhavige gebied is aangewezen, inzichtelijk gemaakt hoe de landelijke doelstelling²⁶ is uitgewerkt in de Natura 2000-gebieden. De landelijke doelstellingen vormen een kader voor de formulering van instandhoudingsdoelstellingen op gebiedsniveau. De gebiedsdoelen bij elkaar "opgeteld", eventueel tezamen met een opgave buiten het Natura 2000-netwerk, hebben als som het landelijke doel. Onder iedere tabel wordt de landelijke staat van instandhouding van de betreffende Natura 2000-waarde vermeld. Indien de landelijke doelstelling van de betreffende waarde afwijkt van wat kan worden verwacht uit de landelijke staat van instandhouding, is dit hier gemotiveerd. Gebiedsdoelstellingen die afwijken van de landelijke doelstelling, worden ook zoveel mogelijk gemotiveerd. In gevallen waarin motivering ontbreekt, is aanpassing nog in overweging (met name naar aanleiding van zienswijzen) in het kader van het besluit voor het betreffende gebied. Doelstellingen die volgens de tabellen zijn aangepast ten opzichte van het ontwerpbesluit (zie kolom "Besluit") staan eveneens onder de betreffende tabellen gemotiveerd. De instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-waarden die zijn toegevoegd ten opzichte van het ontwerpbesluit, zijn in principe op behoud gesteld, omdat de landelijke doelstelling al haalbaar werd geacht zonder deze toevoegingen. De instandhoudingsdoelstellingen die om deze reden op behoud zijn gesteld en daarmee afwijken van de landelijke doelstelling voor de betreffende Natura 2000-waarde, zijn in de tabellen gemarkeerd met een x. De niet-broedvogelsoorten waarvoor zowel landelijk als in alle gebieden een behoudopgave is gesteld zijn samengevat in één tabel. Regels in cursief betreffen complementaire doelen. Deze zijn in de tabellen opgenomen omdat ze nog in de vigerende besluiten staan vermeld. Deze doelen zullen niet langer in aanwijzingsbesluiten worden opgenomen (zie bijlage C, paragraaf 4.1). Bij broedvogels en niet-broedvogels wordt in de kolom "Populatie" tevens aangegeven of er sprake is van herstel dan wel uitbreiding (↑). In een aparte kolom is van elk gebied de relatieve bijdrage vermeld. Voor een nadere toelichting en de klasse-indeling wordt verwezen naar de inleiding van onderdeel 3 van deze bijlage.

B.4.1 Habitatrichtlijn: habitattypen

H3140 – Kranswierwateren					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
034	Weerribben	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	C	conform ontwerp
073	Markermeer & IJmeer	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	A3	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

²⁶ De landelijke doelomschrijving in deze paragraaf beperkt zich in principe tot behoud/uitbreiding oppervlakte (of omvang leefgebied) en behoud/verbetering kwaliteit (leefgebied), in geval van soorten en vogels aangevuld met het doel voor behoud/uitbreiding populatie. Voor de volledige formulering van de landelijke doelen inclusief toelichting wordt verwezen naar het Natura 2000 doelendocument (2006).

092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
146	Sarsven en De Banen	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Het overgrote deel van de landelijke oppervlakte van het habitatype kranwierwateren is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De twee gebieden met verreweg de grootste oppervlakten uitgestrekte kranwiervelden zijn de Natura 2000-gebieden Markermeer & IJmeer (073) en Veluwerandmeren (076). De staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan²⁷. Echter, niet alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan bij de landelijke doelstelling. In de gebieden Markermeer & IJmeer, Veluwerandmeren, Botshol (083) en Naardermeer (094) zijn zodanige oppervlaktes, van goede kwaliteit, van dit habitatype aanwezig, dat behoud voldoende is. In de gebieden Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske (092), Langstraat (130) en Sarsven en De Banen (146) is de kwaliteit van het habitatype reeds goed. Daarom is er hier op het aspect kwaliteit een behoudsdoelstelling geformuleerd.

H3150 – Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	C	conform ontwerp
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
038	Uiterwaarden IJssel	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
038	<i>Uiterwaarden IJssel</i>	<i>uitbreiding</i>	<i>verbetering</i>	<i>C</i>	<i>ontwerpbesluit</i>
067	Gelderse Poort	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit ^x
074	Zwarte Meer	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit

Ongeveer de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype meren met krabbenscheer en fonteinkruiden wordt binnen de Natura 2000-gebieden beschermd (gebaseerd op een schatting van de oppervlakten van zowel begroeide als onbegroeide waterdelen van eutrofe meren en plassen). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In verscheidene gebieden wordt afgeweken van de landelijke doelstelling. In Olde Maten & Veerslootslanden (037) zijn behoudsdoelstellingen geformuleerd, omdat uitbreiding van de oppervlakte en verbetering van de kwaliteit al in voldoende mate in andere

²⁷ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluiten Natura 2000-gebieden Markermeer & IJmeer en Veluwerandmeren (Stcrt. 2010, 2212).

gebieden in Noordwest-Overijssel (De Wieden (035) en Weerribben (034)) kan worden gerealiseerd. In andere gebieden wordt er van de landelijke doelstelling afgeweken, omdat er nagenoeg geen mogelijkheid (ruimte) is om het habitatype uit te breiden en/of de potentie om de kwaliteit ervan te verbeteren gering is, bijvoorbeeld in Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving (010), Alde Feanen (013) en Botshol (083). In het Naardermeer (094) is door recent herstel een aanzienlijk areaal van het habitatype aanwezig. Behoud is derhalve voldoende.

H4010B – Vochtige heiden, laagveengebied					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
013	Alde Feanen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	uitbreiding	behoud	B2	ontwerpbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	A1	doel aangepast ^a
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	uitbreiding	behoud	B1	ontwerpbesluit
091	Polder Westzaan	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	uitbreiding	behoud	A1	ontwerpbesluit

(a) De doelstelling van De Wieden is op het aspect kwaliteit aangepast van behoud naar verbetering, omdat hier goede mogelijkheden zijn voor verbetering van de kwaliteit van het habitatype vochtige heiden, laagveengebied (H4010B).

De landelijke staat van instandhouding van het habitatype vochtige heiden, laagveengebied (subtype B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling is hiermee in lijn gebracht. In het Natura 2000 doelendocument²⁸ was behoud van de kwaliteit als doel gesteld. De uitbreiding van de oppervlakte werd echter gemotiveerd vanuit de noodzakelijke verbetering van structuur en functie, welke onderdeel zijn van de kwaliteit. Gezien de landelijke staat van instandhouding en de goede potenties voor herstel van dit habitatype in een aantal gebieden, is de landelijke doelstelling aangepast naar verbetering van de kwaliteit. In de vier Noord-Nederlandse gebieden, waar de grootste potentie ligt voor het behalen van de landelijke doelstelling, wordt uitbreiding van de oppervlakte nagestreefd en wordt ook kwaliteitsverbetering ten doel gesteld indien hiervoor mogelijkheden zijn in het gebied. In de West-Nederlandse gebieden wordt in tegenstelling tot de landelijke opgave behoud van de oppervlakte en/of kwaliteit beoogd, omdat het in deze gebieden veelal kleine versnipperde oppervlakten betreft waar geen potentie is voor uitbreiding van de oppervlakte en/of verbetering van de kwaliteit.

H6410 – Blauwgraslanden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
015	Van Oordt's Mersken	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
021	Lieftingsbroek	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit

²⁸ Ministerie van LNV (2006): Natura 2000 doelendocument. Duidelijkheid bieden, richting geven en ruimte laten. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

028	Elperstroomgebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	verbetering	B1	ontwerpbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	B1	doel aangepast ^a
036	Uiterwaarden Zwarte Water & Vecht	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
037	Olde Maten & Veerslootslanden	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
041	Boetelerveld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
048	Lemselermaten	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
049	Dinkelland	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
058	Landgoederen Brummen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
061	Korenburgerveen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
062	Willinks Weust	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
065	Binnenveld	uitbreiding	behoud	B1	ontwerpbesluit
069	De Bruuk	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
094	Naardermeer	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
105	Zouweboezem	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
135	Kempensland-West	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x

(a) De doelstelling van De Wieden is aangepast van behoud naar uitbreiding van de oppervlakte. In De Wieden is uitbreiding van de oppervlakte nodig om het habitatype duurzaam in het gebied te behouden. Er zijn goede potenties voor deze oppervlakte-uitbreiding en hiermee kan het gebied een grotere bijdrage leveren aan de landelijke doelstelling.

Het habitatype blauwgraslanden komt in verspreid liggende gebieden in kleine oppervlakten voor. Van de circa 180 ha blauwgrasland in Nederland is ongeveer twee derde opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype blauwgraslanden is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “zeer ongunstig”²⁹. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Voor het merendeel van de gebieden geldt dat de doelen aansluiten bij de landelijke doelstelling van uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit van het habitatype. In een aantal gevallen is hiervan afgeweken en is er gekozen voor een behoudsdoelstelling voor de oppervlakte of de kwaliteit. De belangrijkste reden met betrekking tot de oppervlakte is dat er buiten het huidig voorkomen in het betreffende gebied niet of nauwelijks uitbreidingsmogelijkheden aanwezig zijn. De landelijke doelstelling ter verbetering van de kwaliteit van dit habitatype kan ook niet in alle gebieden gerealiseerd worden. In het gebied Duinen Schiermonnikoog (006)

²⁹ De beschreven staat van instandhouding wijkt af van de staat van instandhouding zoals gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006). Zie het Natura 2000 profielendocument (2008) voor een nadere uitleg.

bijvoorbeeld wordt gezien de geïsoleerde ligging van het gebied geen potentieel herstel van de kwaliteit verwacht. De meest kansrijke gebieden zijn aangewezen voor kwaliteitsverbetering van het habitatype.

H6430A – Ruigten en zomen, <i>moerasspirea</i>					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage^a	Besluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	A1	conform ontwerp
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
038	Uiterwaarden IJssel	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
067	Gelderse Poort	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	A2	aanwijzingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

(a) De weergegeven relatieve bijdragen betreffen een voorlopige inschatting, omdat er nog onduidelijkheid is over de landelijke oppervlakte van dit subtype.

De landelijke staat van instandhouding van het habitatype ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De landelijk opgave is gericht op het behoud van de huidige verspreiding van deze ruigten die meestal lintvormige begroeiingen vormen over het gehele rivierengebied. Bijzondere soorten van dit subtype zijn onder meer te verwachten in ruigten en zomen in extensief beheerde beekdalen die incidenteel overstromen met beekwater en in laagveenmoerassen. Alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling.

H7140A – Overgangs- en trilvenen, <i>trilvenen</i>					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	behoud	A1	conform ontwerp
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
065	Binnenveld	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
130	Langstraat	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x

Bijna drie kwart van de landelijke oppervlakte van het habitatype overgangs- en trilvenen, *trilvenen*

(subtype A) is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit subtype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "zeer ongunstig"²⁹. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Bijna alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke opgave. In de gebieden Vecht- en Beneden-Reggegebied (039) en IJsselmeer (072) wordt van de landelijke doelstelling afgeweken en zijn er behoudsdoelstellingen geformuleerd, omdat er in deze gebieden slechts geringe oppervlakten van dit subtype aanwezig zijn en er weinig zicht is op herstel.

H7140B – Overgangs- en trilvenen, veenmosrietlanden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
013	Alde Feanen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	B2	ontwerpbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	B2	conform ontwerp
037	Olde Maten & Veerslootslanden	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
089	Eilandspolder	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
091	Polder Westzaan	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud		aanwijzingsbesluit ^x
095	Oostelijke Vechtplassen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
118	Oosterschelde	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Meer dan de helft van de landelijke oppervlakte van het habitatype overgangs- en trilvenen, *veenmosrietlanden* (subtype B) is opgenomen binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit subtype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Niet in alle gebieden kan echter de landelijke doelstelling nagestreefd worden. In het gebied Rottige Meenthe & Brandemeer (018) wordt uitbreiding van de oppervlakte of verbetering van de kwaliteit bijvoorbeeld niet realistisch geacht, gezien de geringe potentie voor herstel van de benodigde kalkrijke kwel. In het gebied De Wieden (035) wordt in tegenstelling tot de landelijke doelstelling behoud van de oppervlakte beoogd. Er is reeds een grote oppervlakte van dit habitatype aanwezig in het gebied en er is geen potentie om deze verder uit te breiden. In het voormalig brakwaterveen Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder (090) is het doel voor dit subtype ook op behoud van de oppervlakte gesteld. Reden hiervoor is dat het habitatype over een relatief grote oppervlakte voorkomt. Ook wordt hier, evenals in het gebied Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske (092), behoud van de kwaliteit beoogd. Snelle verzuring en verbossing vergen in deze gebieden reeds grote inspanningen om de kwaliteit te behouden. Ook in de gebieden Eilandspolder (089) en Polder Westzaan (091) wijken de doelstellingen af van de landelijke doelstelling. De kansen voor nieuwvorming zijn onduidelijk en de meeste andere gebieden hebben een beter perspectief voor verbetering van de kwaliteit.

H7210 – *Galigaanmoerassen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

034	Weerribben	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	C	conform ontwerp
061	Korenburgerveen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
142	Sint Jansberg	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Het habitattypen galigaanmoerassen heeft een sterk versnipperd voorkomen dat doorgaans over kleine oppervlakten voorkomt. Van de circa 100 ha galigaanmoerassen in Nederland is bijna de helft opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van dit habitattypen is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke kwaliteitsdoelstelling sluit hierop aan. Ondanks dat ook de staat van instandhouding op het aspect oppervlakte matig ongunstig is, geldt voor de oppervlakte landelijk een behoudsdoelstelling. De reden hiervoor is dat het landschapsecologisch nauwelijks uitvoerbaar is om de aanwezige oppervlakten uit te breiden. Slechts in enkele gebieden zijn goede potenties voor uitbreiding van de oppervlakte. In deze gebieden wordt deze mogelijkheid benut en wijkt de doelstelling dan ook af van het landelijk doel. Dit betreft de gebieden Weerribben (034), De Wieden (035) en Oostelijke Vechtplassen (095), waar uitbreiding van de oppervlakte beoogd wordt om het habitattypen duurzaam te behouden en de kwaliteit te verbeteren. Ook in het gebied Botshol (083) liggen mogelijkheden voor uitbreiding van de oppervlakte, waarmee het habitattypen ook bij verdere verlanding behouden kan worden.

Ook het landelijke doel ter verbetering van de kwaliteit van dit habitattypen biedt niet in alle gebieden evenveel potentie. Het meest kansrijk is de kwaliteitsverbetering in het Natura 2000-landschap Meren en Moerassen in combinatie met het habitattypen overgangs- en trilvenen, *trilvenen* (H7140A). De verbeteropgave is daarom onder andere neergelegd in de gebieden Weerribben, De Wieden en Oostelijke Vechtplassen. Ook in de gebieden Kampina & Oisterwijkse Vennen (133) en Weerter- en Budelerbergen & Ringselven (138) zijn goede kansen voor kwaliteitsverbetering. In de overige gebieden wordt behoud van de kwaliteit nagestreefd, in tegenstelling tot het landelijk doel. De belangrijkste redenen hiervoor zijn de aanwezigheid van reeds goede kwaliteit (onder andere Duinen en Lage Land Texel (002), Rottige Meenthe & Brandemeer (018) en Zwanenwater & Pettemerduinen (085)) en de geringe potentie voor kwaliteitsverbetering (onder andere Alde Feanen (013), Noordhollands Duinreservaat (087) en Korenburgerveen (061)).

H91D0 – *Hoogveenbossen					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
013	Alde Feanen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
024	Witterveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
029	Holtingerveld	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
034	Weerribben	behoud	verbetering	B2	ontwerpbesluit
035	De Wieden	behoud	verbetering	B2	conform ontwerp
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
054	Witte Veen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
055	Aamsveen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

061	Korenburgerveen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
064	Wooldse Veen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	uitbreiding	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
136	Leenderbos, Grote Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
145	Maasduinen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
149	Meinweg	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
155	Brunssummerheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit

Ongeveer twee derde van de landelijke oppervlakte van het habitatype hoogveenbossen bevindt zich binnen het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In de gebieden met de grootste ecologische potentie voor herstel van het habitatype en/of waar de grootste bijdrage aan de landelijke doelstelling gerealiseerd kan worden, wordt uitbreiding van de oppervlakte en/of verbetering van de kwaliteit van het habitatype nagestreefd. In de overige gebieden wordt volstaan met behoud van het habitatype. Bijvoorbeeld in het gebied Maasduinen (145) is het areaal waar het habitatype hoogveenbossen voor kan komen al volledig benut, waardoor er geen mogelijkheden voor uitbreiding zijn. Ook in het gebied Rottige Meenthe & Brandemeer (018) wordt behoud van het habitatype beoogd. Hier is, gezien de hydrologie, geringe potentie voor het habitatype. In Nieuwkoopse Plassen & De Haeck (103) komt het habitatype verspreid voor met een relatief grote totaaloppervlakte. Uitbreiding zou ten koste gaan van het karakter van het gebied. In de laagveengebieden Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske (092) en Oostelijke Vechtplassen (095) zijn kleine oppervlakten hoogveenbossen aanwezig, evenals in de Limburgse gebieden Meinweg (149) en Roerdal (150). Er is weinig potentie voor ontwikkeling van het habitatype in deze gebieden. In enkele van deze gebieden is echter wel potentie voor kwaliteitsverbetering. In de gebieden met hoogveenkernen komen hoogveenbossen voor rondom de hoogveenkern op de zandbodem (onder andere in de gebieden Witterveld (024), Witte Veen (054), Wooldse Veen (064)). Aangezien de prioriteit in deze gebieden bij de ontwikkeling van hoogveen ligt en de potenties ter verbetering van de kwaliteit en/of uitbreiding van de oppervlakte beperkt zijn, wordt hier slechts in beperkte mate gestreefd naar uitbreiding en/of kwaliteitsverbetering.

B.4.2 Habitatrictlijn: soorten

H1016 – Zeggekorfslak						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
018	Rottige Meenthe & Brandermeer	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit ^x
035	De Wieden	behoud	behoud	behoud	B2	doel toegevoegd ^x
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit ^x
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	ontwerpbesluit
048	Lemselermaten	behoud	verbetering	behoud	C	ontwerpbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
095	Oosterlijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit ^x
142	Sint Jansberg	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
154	Geleenbeekdal	behoud	verbetering	behoud	B1	aanwijzingsbesluit

De staat van instandhouding van de habitatsoort zeggekorfslak is op het aspect leefgebied beoordeeld als "matig ongunstig". Aangezien de matig ongunstige staat van instandhouding voornamelijk betrekking heeft op de kwaliteit van het leefgebied, sluit de landelijke doelstelling hierop aan³⁰. Alle gebiedsdoelstellingen sluiten op de aspecten populatie en omvang leefgebied aan op de landelijke doelstelling. Op het aspect kwaliteit leefgebied wijken enkele gebieden af van de landelijke doelstelling. De ambitie voor habitattypen en soorten die (deels) een ongunstige staat van instandhouding hebben en waarvan ten tijde van het opstellen van het Natura 2000 doelendocument (2006) verondersteld werd dat zij al lange tijd in zeer beperkte mate in ons land aanwezig waren (waaronder de zeggekorfslak), is destijds over het algemeen klein gehouden en beperkt tot enkele gebieden. In enkele gebieden (onder andere Lemselermaten (048), Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek (047)) zullen maatregelen ten behoeve van verbetering van de kwaliteit van het habitatype vochtige alluviale bossen, *beekbegeleidende bossen* (H91E0C) naar verwachting leiden tot verbetering van de kwaliteit van het leefgebied van de zeggekorfslak.

H1042 – Gevlekte witsnuitlibel						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	B1	aanwijzingsbesluit
029	Holtigerveld	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
034	Weerribben	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	A1	ontwerpbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	A1	conform ontwerp ^a
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	uitbreiding	B2	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	ontwerpbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit

(a) Er is geen aantal meer in de gebiedsdoelstellingen opgenomen. Gezien de onzekerheid over de populatiegrootte in diverse gebieden worden de gebiedsdoelstellingen beperkt tot behoud of herstel van het leefgebied ten behoeve van een duurzame populatie.

De landelijke staat van instandhouding van de gevlekte witsnuitlibel is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk "zeer ongunstig" en "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Gezien het beperkte voorkomen van bestendige populaties is een aantal ontwikkeldoelen geformuleerd voor potentiële leefgebieden voor stabiele populaties. In deze gebieden worden vrijwel jaarlijks gevlekte witsnuitlibellen waargenomen, maar het is onzeker of dit stabiele populaties betreffen. Vrijwel alle gebiedsdoelen sluiten aan op de landelijke doelstelling. Alleen voor het Lonnekermeer (051) geldt een aangepaste opgave. Het perspectief voor de soort is in dit gebied reeds goed en de mogelijkheden voor herstel van het leefgebied zijn beperkt.

H1060 – Grote vuurvliinder						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	B2	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	A4	ontwerpbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	B1	conform ontwerp

De landelijke staat van instandhouding van de grote vuurvliinder is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als "zeer ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke opgave.

³⁰ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Leekstermeergebied (Stcrt. 2011, 4458).

H1082 – Gestreepte waterroofkever					
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Besluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit ^x
034	Weerribben	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	ontwerpbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	conform ontwerp
094	Naardermeer	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	ontwerpbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de gestreepte waterroofkever is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk "zeer ongunstig" en "matig ongunstig"²⁹. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Vrijwel alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke opgave. Vanwege beperkte inventarisatiegegevens en onduidelijkheid over de dichtheid van de populaties is het (nog) niet mogelijk de relatieve bijdrage van de afzonderlijke gebieden aan de landelijke populatie weer te geven.

H1134 – Bittervoorn						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
009	Groote Wielen	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	behoud	C	doel aangepast ^b
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
038	Uiterwaarden IJssel	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
067	Gelderse Poort	behoud	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
089	Eilandspolder	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
091	Polder Westzaan	behoud ^a	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
109	Haringvliet	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
136	Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

- (a) Enige achteruitgang in omvang leefgebied ten gunste van habitatype ruigten en zomen (H6430) is toegestaan³¹.
- (b) De verspreidingsdoelstelling is verwijderd.

³¹ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

De landelijke staat van instandhouding van de bittervoorn is op het aspect leefgebied beoordeeld als “gunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling.

H1145 – Grote modderkruiper					
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Besluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
015	Van Oordt’s Mersken	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
038	Uiterwaarden IJssel	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	ontwerpbesluit
038	<i>Uiterwaarden IJssel</i>	<i>uitbreiding</i>	<i>verbetering</i>	<i>uitbreiding</i>	<i>ontwerpbesluit</i>
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	uitbreiding	behoud	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
053	Buurserzand & Haaksbergerveen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
066	<i>Uiterwaarden Neder-Rijn</i>	<i>behoud</i>	<i>behoud</i>	<i>behoud</i>	<i>ontwerpbesluit</i>
067	Gelderse Poort	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	ontwerpbesluit
068	Uiterwaarden Waal	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit
068	<i>Uiterwaarden Waal</i>	<i>behoud</i>	<i>behoud</i>	<i>behoud</i>	<i>ontwerpbesluit</i>
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	uitbreiding	verbetering	behoud	aanwijzingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
095	Oosterlijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit ^x
105	Zouweboezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	aanwijzingsbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de grote modderkruiper is beoordeeld als “matig ongunstig”. Inventarisatiegegevens van de soort zijn slechts in beperkte mate aanwezig, daarom worden er geen relatieve bijdragen per gebied gegeven. Wel is duidelijk dat het leefgebied is gekrompen. De landelijke doelstelling is gericht op het plaatselijk verbeteren van het leefgebied voor uitbreiding van de populatie. De toepassing van de Kaderrichtlijn Water (KRW) en de gedragscode voor waterschappen kunnen tevens een positieve bijdrage leveren aan een verbetering van het leefgebied van de soort. Herstel­doel­stellingen zijn neergelegd in die gebieden waar de soort onder druk staat en/of er goede mogelijkheden zijn voor het uitbreiden en verbeteren van het leefgebied ten behoeve van het uitbreiden van de populatie.

H1149 – Kleine modderkruiper					
Landelijke doelstelling: behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Besluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
015	Van Oordt’s Mersken	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	behoud	doel aangepast ^b

036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
038	Uiterwaarden IJssel	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
065	Binnenveld	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit
067	Gelderse Poort	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit
070	Lingegebied & Diefdijk-Zuid	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
089	Eilandspolder	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit
091	Polder Westzaan	behoud ^a	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
130	Langstraat	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
135	Kempensland-West	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
138	Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
141	Oeffelter Meent	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit

- (a) Enige achteruitgang in omvang leefgebied ten gunste van habitatype ruigten en zomen (H6430) is toegestaan³¹.
- (b) De verspreidingsdoelstelling is verwijderd.

De landelijke staat van instandhouding voor de kleine modderkruiper is op het aspect leefgebied beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Alle gebiedsdoelen sluiten aan op de landelijke opgave. Inventarisatiegegevens van de soort zijn slechts in beperkte mate aanwezig, daarom worden er geen relatieve bijdragen per gebied gegeven. Gezien de ruime verspreiding en het algemene voorkomen van de soort, voldoet de kwaliteit van het leefgebied op het merendeel van de vindplaatsen. Het streven is om het algemeen voorkomen van de kleine modderkruiper in Nederland te bestendigen. Het is met name van belang om de soort in de kern van zijn verspreidingsgebied in hoge aantallen en wijdverspreid te behouden. Net als de grote modderkruiper kan de kleine modderkruiper daarnaast profiteren van de ingeslagen beleidswegen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) en het meer ecologisch beheren van wateren door waterschappen.

H1163 – Rivierdonderpad					
Landelijke doelstelling: behoud/uitbreiding omvang en behoud/verbetering kwaliteit leefgebied ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Besluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	behoud	doel aangepast ^c
038	Uiterwaarden IJssel	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
049	Dinkelland	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	behoud	uitbreiding	ontwerpbesluit
067	Gelderse Poort	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit

071	Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
073	Markermeer & IJmeer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud ^b	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
109	Haringvliet	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
148	Swalmdal	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
150	Roerdal	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
152	Grensmaas	behoud	behoud	behoud	aanwijzingsbesluit
157	Geuldal	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	ontwerpbesluit

- (a) Behoud omvang en kwaliteit leefgebied in de grote wateren en uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied in de beken.
- (b) Enige achteruitgang in oppervlakte leefgebied ten gunste van broedvogelsoorten roerdomp (A021) of grote karekiet (A298) is toegestaan³¹.
- (c) De verspreidingsdoelstelling is verwijderd.

De landelijke staat van instandhouding van de rivierdonderpad is op het aspect leefgebied als "matig ongunstig"²⁹ beoordeeld en heeft voornamelijk betrekking op in beken voorkomende rivierdonderpadden, waaronder de "beekdonderpad" (*Cottus rhenanus*). De staat van instandhouding van de "gewone" rivierdonderpad (*Cottus perifretum*) die een veel ruimere verspreiding heeft in meren, rivieren en beken, wordt, behalve in beken, vooralsnog als gunstig beoordeeld. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Er zijn onvoldoende inventarisatiegegevens over de landelijke verspreiding van de soort op kilometerhokniveau bekend, daarom worden er geen relatieve bijdragen per gebied gegeven. In de beekdalgebieden is een landelijke hersteldoelstelling neergelegd. Alleen in de gebieden Veluwe (057) en Geuldal (157), waar het leefgebied het meest onder druk staat en er mogelijkheden zijn voor herstel van het leefgebied en van de populatie, is een hersteldoelstelling neergelegd.

H1318 – Meervleermuis (zomer)						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
009	Groote Wielen	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	B2	ontwerpbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	behoud	B1	conform ontwerp
039	Vecht- en Beneden-Reggegebied	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
067	Gelderse Poort	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	behoud	B1 ^a	aanwijzingsbesluit
073	Markermeer & IJmeer	behoud	behoud	behoud	B1 ^a	aanwijzingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
076	Veluwerandmeren	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
083	Botshol	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
091	Polder Westzaan	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit

094	Naardermeer	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

- (a) De relatieve bijdrage geldt voor het Natura 2000-gebied als geheel, dus voor het Habitatrictlijngebied en het Vogelrichtlijngebied gecombineerd.

De landelijke staat van instandhouding van de meervleermuis is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als "gunstig"²⁹. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke opgave, die gericht is op behoud van foerageergebieden die gebruikt worden door meervleermuizen uit kraamkolonies en verblijfplaatsen in de omgeving van de betreffende Natura 2000-gebieden.

H1393 – Geel schorpioenmos						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit biotoop ten behoeve van uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	A4	conform ontwerp

De staat van instandhouding van geel schorpioenmos is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk "zeer ongunstig"²⁹ en "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Slechts één Natura 2000-gebied heeft een instandhoudingsdoelstelling voor geel schorpioenmos. Deze gebiedsdoelstelling sluit aan op de landelijke opgave. De soort profiteert in het gebied van de uitbreiding van het habitatype overgangs- en trilvenen, *trilvenen* (H7140A).

H1903 – Groenknolorchis						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit biotoop ten behoeve van uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	A1	conform ontwerp
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	B2	doel aangepast ^a
072	IJsselmeer	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	uitbreiding	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

- (a) De doelstelling voor het gebied De Wieden is aangepast van "behoud omvang en kwaliteit biotoop voor behoud populatie" naar "uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit biotoop voor uitbreiding populatie". Gronden in het gebied waar habitatype vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (H2190B) reeds aanwezig is bieden mogelijkheden voor herstel van de soort. Hiermee is de doelstelling van het gebied in lijn gebracht met de landelijke doelstelling.

De landelijke staat van instandhouding van de habitatsoort groenknolorchis is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als "matig ongunstig"²⁹. De landelijke opgave sluit hierop aan. De kansen voor uitbreiding van populaties zijn in de meeste gebieden echter beperkt; er is daarom veelal voor een behoudopgave gekozen. In de gebieden Duinen en Lage Land Texel (002), Duinen Vlieland (003), Duinen Terschelling (004), Duinen Schiermonnikoog (006) en Weerribben (034) is voor een behoudopgave gekozen, omdat de biotoop hier in voldoende mate en kwaliteit voorkomt. In de Deltagebieden (Grevelingen (115) en Westerschelde & Saeftinghe (122)), hangen de ontwikkelingen van de populatie samen met de fluctuerende waterstanden en natuurlijke successie. In het IJsselmeer (072) worden de mogelijkheden voor herstel of uitbreiding zeer laag ingeschat. In de gebieden Naardermeer (094), Oostelijke Vechtplassen (095) en Nieuwkoopse Plassen & De Haeck (103) gaat het om kleine populaties, waarvoor momenteel geen tot weinig uitbreidingsmogelijkheden worden gezien.

H4056 – Platte schijfhoren						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	behoud	B2	conform ontwerp
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de platte schijfhoren is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke opgave is op "behoud" gesteld. Op langere termijn is meer inzicht nodig in verspreiding, populatiedynamiek en ecologie van de soort om adequate bescherming mogelijk te maken. Daarom zijn, in afwachting van meer informatie, alle gebiedsdoelen op behoud gezet. Mogelijkerwijs zullen instandhoudingsmaatregelen voor andere waarden (zoals het habitattypen meren met krabbenscheer en fonteinkruiden (H3150)) ook bijdragen aan verbetering van het leefgebied van deze aquatische soort.

De belangrijkste voorkomens, afgemeten aan het aantal bezette kilometerhokken, bevinden zich in de Natura 2000-gebieden De Wieden (035), Naardermeer (094), Oostelijke Vechtplassen (095), Nieuwkoopse Plassen & De Haeck (103) en de Weerribben (034).

B.4.3 Vogelrichtlijn: broedvogels

A017 – Aalscholver						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	870	B1	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	910	B1	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	1.000	B1	conform ontwerp
038	Uiterwaarden IJssel	behoud	behoud	280	C	ontwerpbesluit
067	Gelderse Poort	behoud	behoud	230	C	ontwerpbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	8.000 ^R	B2	aanwijzingsbesluit
073	Markermeer & IJmeer	behoud	behoud	8.000 ^R	C	aanwijzingsbesluit
078	Oostvaardersplassen	behoud	behoud	8.000 ^R	A1	aanwijzingsbesluit
079	Lepelaarplassen	behoud	behoud	8.000 ^R	B2	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	790	B1	aanwijzingsbesluit

094	Naardermeer	behoud	behoud	1.800	B2	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	behoud	behoud	1.100	B1	aanwijzingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	310	C	aanwijzingsbesluit
119	Veerse Meer	behoud	behoud	300	B1	aanwijzingsbesluit

(R) Betreft een regionale doelstelling.

De landelijke staat van instandhouding van de aalscholver is voor zowel leefgebied als populatie als “gunstig” beoordeeld. De landelijke doelstelling sluit hierop aan: “behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud van het actuele nationale populatieniveau van ten minste 20.000 paren”. Het gemiddelde aantal broedparen in Nederland in 1999-2003 werd naar boven afgerond tot 21.000 paren. Dit was relatief hoog ten opzichte van de periode vanaf 1994 door tijdelijke opleving in het IJsselmeergebied in 2002 en 2003. Daarom is als landelijk doel gekozen voor een doelniveau van 20.000 paren. De gebiedsdoelen sluiten aan op de landelijke behoudopgave. De som van de populatieaantallen in de gebiedsdoelen is lager dan de landelijke doelstelling van 20.000 paren. De regionale doelstelling voor het IJsselmeergebied (8.000 broedparen) is eveneens lager dan de som van de gemiddelden 1999-2003 (9.600 broedparen) van Oostvaardersplassen (078), IJsselmeer (072) en Lepelaarplassen (079)³². De beide hiervoor genoemde afwijkingen zijn acceptabel omdat verwacht wordt dat de populatie aalscholvers als gevolg van ecologische ontwikkelingen verder zal afnemen³³. Het gemiddelde aantal van het IJsselmeergebied neemt af in de richting van 8.000 broedparen. Omdat een verbetering van de waterkwaliteit wordt voorzien zal de voedselbeschikbaarheid verder afnemen. Het is daarom niet te verwachten dat het aantal van 9.600 broedparen weer bereikt zal worden.

A021 – Roerdomp						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	5	C	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	2	C	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	3 (↑)	C	aanwijzingsbesluit
008	Lauwersmeer	behoud	behoud	10	B1	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	4	C	aanwijzingsbesluit
014	Deelen	behoud	behoud	5 (↑)	C	aanwijzingsbesluit
020	Zuidlaardermeergebied	behoud	behoud	5 (↑)	C	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	uitbreiding	verbetering	10 (↑)	B1	ontwerpbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	30 (↑)	B2	conform ontwerp
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	uitbreiding	verbetering	1 (↑)	C	aanwijzingsbesluit
067	Gelderse Poort	uitbreiding	verbetering	20 (↑)	B1	ontwerpbesluit
072	IJsselmeer	uitbreiding	verbetering	7(↑)	B1	aanwijzingsbesluit
074	Zwarte Meer	uitbreiding	verbetering	6 (↑)	C	aanwijzingsbesluit
075	Ketelmeer & Vossemeer	uitbreiding	verbetering	5 (↑)	C	aanwijzingsbesluit
076	Veluwerandmeren	uitbreiding	verbetering	5 (↑)	C	aanwijzingsbesluit
078	Oostvaardersplassen	behoud	behoud	40	B2	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	2 (↑)	C	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	10	B1	ontwerpbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	15	B2	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	uitbreiding	verbetering	5 (↑)	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	uitbreiding	verbetering	6 (↑)	C	ontwerpbesluit

³² Het gebied Markermeer & IJmeer ontbreekt in SOVON & CBS (2005) voor de aalscholver omdat aan dit gebied nu (na de publicatie van de gegevens in 2005) een instandhoudingsdoelstelling is toegevoegd.

³³ Eerden, M. van en Rijn, S. van (2008): Handen af van de aalscholver, de aalscholver als indicator van natuur-, water- en visserijbeheer. Vakblad Natuur Bos en Landschap, p. 23-26.

112	Biesbosch	uitbreiding	verbetering	10 (↑)	C	aanwijzingsbesluit
137	Strabrechtse Heide & Beuven	behoud	behoud	5	C	aanwijzingsbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de roerdomp is voor wat betreft de aspecten leefgebied en populatie als “zeer ongunstig” beoordeeld. De landelijke doelstelling sluit hierop aan: “uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding tot een populatie van ten minste 400 paren (territoria)”. De doelstelling is conform het Beschermingsplan moerasvogels 2000-2004 (2000)³⁴.

Bij de roerdomp is het streven tenminste de gewenste minimumpopulatie voor Nederland te herstellen³⁵. Dit betekent dat het beoogde herstel deels zal moeten worden bereikt in gebieden buiten het Natura 2000-netwerk. Voor de gebieden Duinen en Lage Land Texel (002), Duinen Ameland (005), Duinen Schiermonnikoog (006), Lauwersmeer (008), Alde Feanen (013), Deelen (014), Zuidlaardermeergebied (020), De Wieden (035), Oostvaardersplassen (078), Zwanenwater & Pettemerduinen (085), Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder (090), Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske (092) en Strabrechtse Heide & Beuven (137) is voor behoud van het leefgebied en/of de populatie gekozen. In de gebieden Duinen Schiermonnikoog, Deelen, Zuidlaardermeergebied, Zwanenwater en Pettemerduinen wordt met behoud van het leefgebied herstel (Duinen Schiermonnikoog) of een kleine uitbreiding van de populatie nagestreefd. De gebieden Duinen en Lage Land Texel en Duinen Ameland en Zwanenwater & Pettemerduinen bieden geen verdere ruimte voor uitbreiding gelet op de beperkte beschikbaarheid van rietmoerassen in de duingebieden. Het gebied Lauwersmeer wijkt af omdat uit tellingen blijkt dat het gemiddeld voorkomen van de soort in dit gebied in het (recente) verleden niet groter is geweest dan het gemiddelde voorkomen waarop de doelstelling is gebaseerd. Het is dus onzeker of het gebied meer broedvogels kan herbergen dan nu het geval is. Voor de gebieden Oostvaardersplassen, Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder, Polder Westzaan en Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske is voor behoud van de populaties en de leefgebieden gekozen, omdat de populaties de laatste jaren reeds sterk toegenomen zijn. Voor het gebied Strabrechtse Heide & Beuven is gekozen voor behoud van de omvang van het leefgebied omdat er geen ruimte is voor uitbreiding vanwege de aanwezigheid van het habitattypen zeer zwakgebufferde vennen (H3110). Daarnaast is de populatietrend stabiel.

A029 – Purperreiger						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
013	Alde Feanen	uitbreiding	verbetering	20 (↑)	C	aanwijzingsbesluit
014	Deelen	behoud	behoud	5 (↑)	C	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	uitbreiding	verbetering	10 (↑)	C	ontwerpbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	65 (↑)	B2	doel aangepast ^a
074	Zwarte Meer	uitbreiding	verbetering	20 (↑)	B1	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	60	B2	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	50	B2	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	120	A1	ontwerpbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	100	A1	aanwijzingsbesluit
106	Boezems Kinderdijk	behoud	behoud	75 (↑)	B2	aanwijzingsbesluit

(a) Het aantal in de doelstelling voor De Wieden is aangepast van ten minste 50 paren naar ten minste 65 paren. Het gebied heeft gezien de recente populatieontwikkeling een hogere draagkracht (2004-2008) dan op basis van het gemiddelde 1999-2003 werd aangenomen. Het gebied kan hierdoor een grotere bijdrage leveren aan de landelijke doelstelling voor deze soort.

De landelijke staat van instandhouding van de purperreiger is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk “zeer ongunstig” en “matig ongunstig”. Voor een soort als deze waarvan het populatieniveau nog ver beneden het historisch niveau verkeert is een herstelopgave gewenst³⁵. De

³⁴ Boer, T. den (2000): Beschermingsplan moerasvogels 2000-2004. Rapport Directie Natuurbeheer nr. 47. Ministerie van Landbouw Natuurbeheer en Visserij, Wageningen.

³⁵ Natura 2000 doelendocument (2006): Tekstkader 4.5.1. Landelijke doelen broedvogels.

landelijke doelstelling sluit hierop aan: "uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel van een populatie van ten minste 600 paren over ten minste 10 kolonies van ten minste 60 paren". Het gestelde doel is conform het Beschermingsplan moerasvogels 2000-2004 (2000). Vanuit populatie-ecologisch oogpunt is minstens herstel van de broedvogelpopulatie van de purperreiger gewenst naar een niveau van ten minste 10 sleutelpopulaties, die ieder uit ten minste 20 paren bestaan (Natura 2000 profielendocument (2008)). Van de tien gebieden die zijn aangewezen voor deze soort zijn er acht waarvan de draagkracht is gesteld op 20 of meer broedparen. Hiermee is vanuit populatie-ecologisch oogpunt in voldoende mate bijgedragen aan tenminste het duurzaam voortbestaan van de populatie op landelijk niveau. Een aantal gebiedsdoelstellingen wijkt af van de landelijke doelstelling. In deze gebieden wordt een behoudopgave beoogd. In het gebied Deelen (014) wordt met behoud van het huidige leefgebied een kleine uitbreiding van de populatie nagestreefd omdat het gedurende lange tijd een klein aantal paren betreft. In het gebied Boezems Kinderdijk wordt tevens met behoud van het huidige leefgebied een uitbreiding van de populatie nagestreefd omdat de soort de laatste jaren sterk toegenomen wat duidt op een hogere draagkracht dan voor het gemiddelde aantal broedparen in de periode 1999-2003. In de gebieden De Wieden (035), Nieuwkoopse Plassen & de Haeck (103) en Zouweboezem (105) zijn behoudsdoelstellingen geformuleerd, omdat de populaties purperreigers in deze gebieden sinds de jaren negentig een sterke toename hebben vertoond.

A081 – Bruine kiekendief						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	30	B1	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	30	B1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	20	C	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	45	B1	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	40	B1	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	25	B1	aanwijzingsbesluit
008	Lauwersmeer	behoud	behoud	20	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	uitbreiding	verbetering	20 (↑)	C	aanwijzingsbesluit
014	Deelen	uitbreiding	verbetering	5	C	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	19	C	doel aangepast ^a
072	IJsselmeer	behoud	behoud	25	C	aanwijzingsbesluit
078	Oostvaardersplassen	behoud	behoud	40	B1	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	15	C	aanwijzingsbesluit
109	Haringvliet	behoud	behoud	20	C	aanwijzingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	30	B1	aanwijzingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	13	C	concept-ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	17	C	aanwijzingsbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	19	C	aanwijzingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	20	C	aanwijzingsbesluit

(a) Het aantal in de doelstelling van De Wieden is aangepast van ten minste 20 paren naar ten minste 19 paren, conform het gemiddelde van de periode 1999-2003. Bij de definitieve besluiten is een andere afrondingssystematiek gehanteerd.³⁶

De landelijke staat van instandhouding van de bruine kiekendief is voor de aspecten leefgebied en populatie als "gunstig" beoordeeld. De landelijke doelstelling sluit daarop aan: "behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud van ten minste 1.300 paren". Gezien de belangrijke functie van Nederland als noordwestelijk bolwerk in het broedgebied in Europa is een veilige marge ingebouwd in het voor Nederland na te streven populatieniveau. Het gestelde doel betreft behoud van het huidige niveau. Voor de realisatie van de landelijke

³⁶ Voor het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen voor vogels is de volgende afrondingssystematiek gebruikt: 1-20 = niet afronden, 21-100 = afronden op vijftallen, 100-1.000 = afronden op tientallen, >1.000 = afronden op honderdtallen.

doelstelling zal aansluiting nodig zijn van nationaal beleid zoals de realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur.

De gebiedsdoelstellingen sluiten bij de landelijke doelstelling aan, met uitzondering van de gebieden Alde Feanen (013) en Deelen (014). Vanwege de recente afname van de populatie in gebied Deelen is hier een beperkte herstelopgave geformuleerd, zodat de soort in het gebied behouden kan blijven.

A119 – Porseleinhoen						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	4	C	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	2	C	aanwijzingsbesluit
008	Lauwersmeer	behoud	behoud	15	B2	aanwijzingsbesluit
009	Groote Wielen	behoud	behoud	4 (↑)	C	aanwijzingsbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	behoud	behoud	1 (↑)	C	aanwijzingsbesluit
012	Sneekermeergebied	behoud	behoud	2 (↑)	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	uitbreiding	verbetering	15 (↑)	B1	aanwijzingsbesluit
019	Leekstermeergebied	behoud	behoud	2 (↑)	C	aanwijzingsbesluit
020	Zuidlaardermeergebied	uitbreiding	verbetering	15	B2	aanwijzingsbesluit
023	Fochteloërveen	behoud	behoud	20 (↑)	B1	aanwijzingsbesluit
033	Bargerveen	behoud	behoud	15 (↑)	B1	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	uitbreiding	verbetering	30 (↑)	B1	ontwerpbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	19	B2	doel aangepast ^a
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	behoud	behoud	10 (↑)	C	aanwijzingsbesluit
038	Uiterwaarden IJssel	uitbreiding	verbetering	20 (↑)	B1	ontwerpbesluit
066	Uiterwaarden Neder-Rijn	uitbreiding	verbetering	10 (↑)	B1	ontwerpbesluit
067	Gelderse Poort	uitbreiding	verbetering	10 (↑)	C	ontwerpbesluit
068	Uiterwaarden Waal	uitbreiding	verbetering	10 (↑)	C	ontwerpbesluit
072	IJsselmeer	uitbreiding	verbetering	18 (↑)	B1	aanwijzingsbesluit
074	Zwarte Meer	uitbreiding	verbetering	7 (↑)	B1	aanwijzingsbesluit
075	Ketelmeer & Vossemeer	uitbreiding	verbetering	4 (↑)	C	aanwijzingsbesluit
078	Oostvaardersplassen	uitbreiding	verbetering	40 (↑)	B2	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	8	B1	aanwijzingsbesluit
105	Zouweboezem	uitbreiding	verbetering	5 (↑)	C	aanwijzingsbesluit
106	Boezems Kinderdijk	behoud	behoud	1	C	aanwijzingsbesluit
112	Biesbosch	uitbreiding	verbetering	9 (↑)	C	ontwerpbesluit
140	Groote Peel	uitbreiding	verbetering	5 (↑)	C	aanwijzingsbesluit

(a) Het aantal in de doelstelling van De Wieden is aangepast van ten minste 20 paren naar ten minste 19 paren. Het aantal is gebaseerd op het gemiddelde van de periode 1999-2003. In de definitieve besluiten is een andere afrondingssysteem gehanteerd.³⁶

De landelijke staat van instandhouding van het porseleinhoen is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk “zeer ongunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan: “uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel van een populatie van ten minste 400 paren”. De aantallen van het porseleinhoen vertonen jaarlijks grote schommelingen als gevolg van weersomstandigheden zodat een doelstelling op basis van het gemiddelde niet doelmatig is. Er is daarom gekozen voor een populatieniveau in gunstige jaren, de jaren waarin in het late voorjaar sprake is van hoge waterstanden in het leefgebied, dat de belangrijkste voorwaarde is om tot broeden over te gaan. De herstelopgave volgt het Beschermingsplan moerasvogels 2000-2004 (2000)³⁷. Er zijn voor het porseleinhoen

³⁷ Boer, T. den (2000): Beschermingsplan moerasvogels 2000-2004. Rapport Directie Natuurbeheer nr.47. Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Wageningen.

extra inspanningen nodig om de gewenste landelijke minimumpopulatie te bereiken³⁸. Er is een beleidskeuze gemaakt om strategisch te lokaliseren door de opgave voor herstel van plas-dras situaties voor onder andere het porseleinhoen te leggen in het landschap Meren en Moerassen, waaronder het gebied IJsselmeer (072). Daarnaast liggen er potenties in het rivierengebied. Behoud wordt nagestreefd in die gebieden waar de historische potentie niet meer haalbaar is, waar de lokale populatietrend stabiel of toenemend is zodat behoud van het leefgebied voldoende is, of waar onvoldoende trendgegevens beschikbaar zijn om de potenties voor herstel in te schatten. De gebieden Duinen Vlieland (003), Duinen Ameland (005) bieden onvoldoende potentie voor verdere verbetering van het leefgebied en de daarmee samenhangende populatieontwikkeling. In het gebied Boezems Kinderdijk (106) is de lokale populatietrend stabiel. In het gebied Lauwersmeer (008) is de lokale populatietrend toenemend. Van de gebieden Grote Wielen (009), Sneekermeergebied (012) en Leekstermeergebied (019) zijn onvoldoende trendgegevens beschikbaar. Voor Grote Wielen, Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving (010), Sneekermeergebied en Leekstermeergebied is ingeschat dat het behoud van het leefgebied voldoende is voor een (kleine) toename van de populatie.

A122 – Kwartelkoning						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
012	Sneekermeergebied	behoud	behoud	2 (↑)	C	aanwijzingsbesluit
019	Leekstermeergebied	behoud	behoud	5 (↑)	C	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	13 (↑)	C	doel aangepast ^a
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	behoud	behoud	5	C	aanwijzingsbesluit
038	Uiterwaarden IJssel	uitbreiding	verbetering	60 (↑)	B2	ontwerpbesluit
066	Uiterwaarden Neder-Rijn	uitbreiding	verbetering	40 (↑)	B1	ontwerpbesluit
067	Gelderse Poort	uitbreiding	verbetering	40 (↑)	B1	ontwerpbesluit
068	Uiterwaarden Waal	uitbreiding	verbetering	30 (↑)	B1	ontwerpbesluit

(a) Het aantal in de doelstelling van De Wieden is aangepast van ten minste 20 naar ten minste 13 paren. Dit aantal is gebaseerd op de historische potentie in 13 paren in 1998 en 2000. Aangezien het aantal van 13 broedparen in het gebied voor zover bekend nooit is overschreden, wordt een doelstelling van 20 paren niet realistisch geacht.

De landelijke staat van instandhouding van de kwartelkoning is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk "gunstig" en "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hier gedeeltelijk op aan: "behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud van ten minste 400 paren". De matig ongunstige staat van instandhouding op het aspect leefgebied wordt vooral veroorzaakt door de ongunstige situatie in landbouwgebieden, waar de soort sterk van het maaibeheer afhankelijk is³⁹.

Ondanks dat de landelijke doelstelling op behoud van de kwaliteit en de omvang van het leefgebied en de populatie is gericht, zijn voor meerdere gebieden herstelopgaven voor het leefgebied en/of de populatie gesteld. Eén van de belangrijkste aanleidingen daarvoor is het verlies van broedgebied in de akkerbouwgebieden van het Oldambt (provincie Groningen). Dit gebied is momenteel één van de belangrijkste broedgebieden van Nederland, maar gelet op het agrarische karakter van het Oldambt zijn de mogelijkheden voor duurzame bescherming van de kwartelkoning hier beperkt³⁹. Om te compenseren voor eventueel verlies van broedgebied wordt in enkele Natura 2000-gebieden ingezet op uitbreiding en/of verbetering van het leefgebied en/of herstel van de populatie. Onder andere in het gebied De Wieden (035) zijn hiervoor voldoende mogelijkheden aanwezig, mede op basis van de historische potentie. In de gebieden Sneekermeergebied (012) en Leekstermeergebied (019) wordt met behoud van het leefgebied een klein herstel van de populatie nagestreefd.

³⁸ Natura 2000 doelendocument (2006): Tekstkader 4.5.1 Landelijke doelen broedvogels ("gemaakte keuze").

³⁹ Zie ook Natura 2000 profielendocument (2008): Kwartelkoning (A122).

A153 – Watersnip						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
033	Bargerveen	behoud	behoud	16	C	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	150	B2	ontwerpbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	150 (↑)	B2	doel aangepast ^a
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	uitbreiding	verbetering	60 (↑)	B1	aanwijzingsbesluit

(a) Het aantal in de doelstelling van De Wieden is aangepast van ten minste 120 broedparen naar ten minste 150 broedparen. Gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is uitbreiding van de populatie op een hoger niveau gewenst. Het aantal is gebaseerd op de historische potentie van 150 paren in de periode 2004-2008.

De landelijke staat van instandhouding van de watersnip is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk "zeer ongunstig" en "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit daarop aan: "uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel van de populatie van ten minste 4.000 broedparen". Het beoogde herstel van de landelijke populatie zal grotendeels moeten worden bereikt door maatregelen in gebieden buiten het Natura 2000-netwerk. Met de voorziene maatregelen in het kader van de Planologische Kernbeslissing (PKB) Ruimte voor de Rivier zal het rivierengebied een substantiële bijdrage kunnen gaan leveren voor onder andere de watersnip⁴⁰. De instandhoudingsdoelstelling van het gebied Weerribben (034) wijkt af van de landelijke doelstelling. Dit gebied heeft een behoudopgave omdat op basis van de onduidelijke lokale trend geen deugdelijke uitspraak mogelijk is over de noodzaak van een herstelopgave.

A197 – Zwarte stern						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
013	Alde Feanen	uitbreiding	verbetering	60 (↑)	C	aanwijzingsbesluit
014	Deelen	uitbreiding	verbetering	50 (↑)	B1	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	uitbreiding	verbetering	40 (↑)	C	ontwerpbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	200 (↑)	B2	conform ontwerp
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	uitbreiding	verbetering	60 (↑)	B1	aanwijzingsbesluit
038	Uiterwaarden IJssel	behoud	behoud	50 (↑)	B1	ontwerpbesluit
067	Gelderse Poort	uitbreiding	verbetering	150 (↑)	B2	ontwerpbesluit
068	Uiterwaarden Waal	uitbreiding	verbetering	20 (↑)	C	ontwerpbesluit
094	Naardermeer	uitbreiding	verbetering	35	B1	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	uitbreiding	verbetering	110 (↑)	B1	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	uitbreiding	verbetering	100 (↑)	B1	ontwerpbesluit
105	Zouweboezem	uitbreiding	verbetering	40 (↑)	B1	aanwijzingsbesluit
106	Boezems Kinderdijk	uitbreiding	verbetering	40 (↑)	C	aanwijzingsbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de zwarte stern is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk "zeer ongunstig" en "matig ongunstig". Landelijk is een herstelopgave geformuleerd: "uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel van een populatie van ten minste 2.000 paren". Het merendeel van de gebiedsdoelstellingen sluit hierop aan. Uitzonderingen zijn: De Wieden (035) en Uiterwaarden IJssel (038). De populatie in het gebied Uiterwaarden IJssel is recent toegenomen. De omvang en kwaliteit van het leefgebied zijn klaarblijkelijk op orde. Verdere uitbreiding van de omvang en verbetering van de kwaliteit van het leefgebied zijn daarom niet nodig.

⁴⁰ Natura 2000 doelendocument (2006), p. 140.

A229 – IJsvogel						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
035	De Wieden	behoud	behoud	10	C	doel toegevoegd
038	Uiterwaarden IJssel	behoud	behoud	10	C	ontwerpbesluit
057	Veluwe	behoud	behoud	30	B1	ontwerpbesluit
066	Uiterwaarden Neder-Rijn	behoud	behoud	5	C	ontwerpbesluit
067	Gelderse Poort	behoud	behoud	10	B1	ontwerpbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	10	C	aanwijzingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	20	B1	aanwijzingsbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de ijsvogel is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan: "behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie van ten minste 200 paren (binnen een termijn van 5 jaren na strenge winters)" ⁴¹. Alle gebiedsdoelstellingen sluiten aan op de landelijke doelstelling.

A275 – Paapje						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	25 (↑)	C	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	10 (↑)	C	aanwijzingsbesluit
008	Lauwersmeer	behoud	behoud	11	B1	aanwijzingsbesluit
015	Van Oordt's Mersken	uitbreiding	verbetering	5 (↑)	C	aanwijzingsbesluit
023	Fochteloërveen	behoud	behoud	60	B2	aanwijzingsbesluit
027	Drents-Friese Wold & Leggelderveld	behoud	behoud	18	B1	aanwijzingsbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	verbetering	20 (↑)	B1	aanwijzingsbesluit
033	Bargerveen	uitbreiding	verbetering	30 (↑)	B1	aanwijzingsbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	6(↑)	C	doel aangepast ^a

(a) Het aantal in de doelstelling van De Wieden is aangepast van ten minste 5 naar ten minste 6 paren. Gezien de draagkracht in de periode 1996-1998 (gemiddeld 6 broedparen) kan het gebied een grotere bijdrage leveren aan de landelijke doelstelling.

De landelijke staat van instandhouding van het paapje is op de aspecten leefgebied en populatie beoordeeld als "zeer ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan: "uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel van een populatie van ten minste 700 paren"⁴². Het beoogde herstel van de landelijke populatie zal voor een deel moeten worden bereikt door maatregelen buiten de Natura 2000-gebieden en in Natura 2000-gebieden die minder dan 1% van de landelijke broedpopulatie herbergen waar derhalve geen instandhoudingsdoelstelling is geformuleerd. In enkele gebieden is een behoudopgave geformuleerd. Behoud wordt nagestreefd in die gebieden waar de historische potentie niet meer haalbaar is, waar de lokale populatietrend stabiel of toenemend is zodat behoud van het leefgebied voldoende is, of waar onvoldoende trendgegevens beschikbaar zijn om de potenties voor herstel in te schatten. In het gebied Lauwersmeer (008) is de lokale trend stabiel, zodat behoud van het leefgebied en de populatie voldoende is. De historische potentie is gelijk aan de actuele toestand gedurende de periode 1999-2003. In gebied Drents-Friese Wold & Leggelderveld (027) is de populatie recent toegenomen en is om die reden een behoudopgave gesteld.

⁴¹ Ministerie van LNV (2006): Natura 2000 doelendocument. Duidelijkheid bieden, richting geven en ruimte laten. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag, pagina 197.

⁴² Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluiten Natura 2000-gebieden Duinen Terschelling en Duinen Schiermonnikoog (Strct. 2009, 38).

A292 – Snor						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
008	Lauwersmeer	behoud	behoud	25	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	behoud	40	B1	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	uitbreiding	verbetering	100 (↑)	B1	ontwerpbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	300 (↑)	B1	doel aangepast ^a
072	IJsselmeer	behoud	behoud	40	B1	aanwijzingsbesluit
074	Zwarte Meer	uitbreiding	verbetering	50 (↑)	C	aanwijzingsbesluit
078	Oostvaardersplassen	behoud	behoud	680	A2	aanwijzingsbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	uitbreiding	verbetering	50 (↑)	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	30	C	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	150	B2	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	uitbreiding	verbetering	50 (↑)	C	ontwerpbesluit
105	Zouweboezem	behoud	behoud	20 (↑)	C	aanwijzingsbesluit
106	Boezems Kinderdijk	behoud	behoud	9	C	aanwijzingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	130	B2	aanwijzingsbesluit

- (a) Het aantal in de doelstelling van De Wieden is aangepast van 100 naar 300 paren, omdat het gebied gezien de recente tellingen een grotere draagkracht heeft dan eerder op basis van een schatting van de periode 1999-2003 werd aangenomen. Daarmee kan het gebied een grotere bijdrage leveren aan de landelijke doelstelling voor deze soort. Het aantal is gebaseerd op de periode 2004-2009. Gezien de stabiele lokale trend is gekozen voor behoud van het leefgebied.

De landelijke staat van instandhouding van de snor is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk "matig ongunstig"⁴³ en "zeer ongunstig". De landelijke doelstelling sluit daarop aan: "uitbreiding en verbetering van het leefgebied voor licht herstel van de populatie"⁴³. Herstel wordt nagestreefd in die gebieden waar de lokale trend negatief is en de historische potentie realistisch wordt geacht.

Behoud wordt nagestreefd in die gebieden waar de lokale populatietrend stabiel is of toenemend zodat behoud van het leefgebied voldoende is, of waar onvoldoende trendgegevens beschikbaar zijn om de potenties voor herstel in te schatten. Van de gebieden Lauwersmeer (008), Alde Feanen (013), Boezems Kinderdijk (106) en Biesbosch (112) is de populatieomvang de laatste 10 jaar of langer met fluctuaties stabiel geweest zodat behoud van het leefgebied voldoende is. In deze gebieden ligt de historische potentie dicht bij de actuele toestand. Er is onvoldoende aanleiding om aan te nemen dat herstel in deze gebieden nodig of reëel is. In de gebieden Oostvaardersplassen (078), Naardermeer (094), Oostelijke Vechtplassen (095) en Nieuwkoopse Plassen & De Haeck (103) is de populatietrend toenemend zodat behoud van het leefgebied voldoende is. Van de gebieden IJsselmeer (072) en Zouweboezem zijn er onvoldoende trendgegevens beschikbaar om de potenties voor herstel in te schatten. Daarnaast zijn er in het gebied IJsselmeer maar beperkt mogelijkheden om rietvegetaties uit te breiden of in kwaliteit te verbeteren.

A295 – Rietzanger						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	120	C	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	230	C	aanwijzingsbesluit
008	Lauwersmeer	behoud	behoud	1.900	B2	aanwijzingsbesluit
009	Groote Wielen	behoud	behoud	220	C	aanwijzingsbesluit
012	Sneekermeergebied	behoud	behoud	370	C	aanwijzingsbesluit

⁴³ Aanwijzingsbesluiten Natura 2000-gebieden IJsselmeer (072), Zwarte Meer (074) en Oostvaardersplassen (078) (Stcrt. 2010, 2212).

013	Alde Feanen	behoud	behoud	800	B1	aanwijzingsbesluit
014	Deelen	behoud	behoud	200	C	aanwijzingsbesluit
019	Leekstermeergebied	behoud	behoud	70	C	aanwijzingsbesluit
020	Zuidlaardermeergebied	behoud	behoud	200	C	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	900	B1	ontwerpbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	2.000	A1	doel aangepast ^a
072	IJsselmeer	behoud	behoud	990	B1	aanwijzingsbesluit
074	Zwarte Meer	behoud	behoud	270	C	aanwijzingsbesluit
078	Oostvaardersplassen	behoud	behoud	790	B1	aanwijzingsbesluit
089	Eilandspolder	behoud	behoud	230	C	aanwijzingsbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	480	B1	ontwerpbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	800	B1	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	880	B1	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	340	C	ontwerpbesluit
109	Haringvliet	behoud	behoud	420	C	aanwijzingsbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	260	C	aanwijzingsbesluit

(a) Het populatieaantal van De Wieden is aangepast van 3.000 naar 2.000 paren. Dit aantal is gebaseerd op de aantallen broedparen uit de periode 2004-2008. Voor de periode 1999-2003 waren geen betrouwbare gegevens beschikbaar. Volgens de systematiek kan in dergelijke gevallen worden uitgeweken naar een aansluitende periode waarover betere gegevens beschikbaar zijn.

De landelijke staat van instandhouding van de rietzanger is op de aspecten leefgebied en populatie beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit daarbij aan: "behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie van ten minste 20.000 paren". De gebiedsdoelen sluiten aan bij de landelijke doelstelling.

A298 – Grote karekiet						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
034	Weerribben	uitbreiding	verbetering	20 (↑)	C	ontwerpbesluit
035	De Wieden	uitbreiding	verbetering	20 (↑)	B1	conform ontwerp
036	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	uitbreiding	verbetering	2 (↑)	C	aanwijzingsbesluit
067	Gelderse Poort	uitbreiding	verbetering	40 (↑)	B1	ontwerpbesluit
074	Zwarte Meer	uitbreiding	verbetering	40 (↑)	B2	aanwijzingsbesluit
075	Ketelmeer & Vossemeer	uitbreiding	verbetering	40 (↑)	B2	aanwijzingsbesluit
076	Veluwerandmeren	uitbreiding	verbetering	40 (↑)	B2	aanwijzingsbesluit
078	Oostvaardersplassen	behoud	behoud	3 (↑)	C	aanwijzingsbesluit
094	Naardermeer	uitbreiding	verbetering	10 (↑)	B1	aanwijzingsbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	50	A1	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	uitbreiding	verbetering	5 (↑)	C	ontwerpbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de grote karekiet is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als "zeer ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan: "uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel van een populatie van ten minste 500 paren". In het gebied Oostvaardersplassen (078) wordt van de landelijke doelstelling afgeweken. In de Oostvaardersplassen wordt met behoud van het leefgebied een kleine uitbreiding van de populatie verwacht.

B.4.4 Vogelrichtlijn: niet-broedvogels

De doelniveaus van niet-broedvogels zijn meestal uitgedrukt als seizoensgemiddelde of als (gemiddeld) seizoensmaximum. Deze gemiddelden, die worden bepaald aan de hand van maandelijks tellingen, worden als volgt berekend⁴⁴:

Het seizoensgemiddelde is het gemiddelde aantal in een gebied aanwezige vogels over het gehele seizoen, berekend aan de hand van maandelijks uitgevoerde tellingen over een reeks seizoenen (1999/2000-2003/2004).

Het (gemiddeld) seizoensmaximum is het gemiddelde van het grootste getelde aantal (piekaantal) per seizoen (juli t/m juni van het volgende jaar) berekend over een reeks van achtereenvolgende seizoenen (meestal vijf seizoenen: 1999/2000-2003/2004).

Bij voorkeur is het doelniveau uitgedrukt als seizoensgemiddelde omdat dit een indicatie geeft voor het gebruik van een gebied over het gehele seizoen. Bij onvoldoende beschikbaarheid van jaarrondtellingen moet soms worden teruggevallen op het seizoensmaximum.

Niet-broedvogelsoorten					
Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied					
Vogelsoort	Aantal gebieden	Landelijke doelstelling populatie	Populatie De Wieden	Relatieve bijdrage*	Besluit
A005 Fuut ^{(a);(g)}	24	10.900	110	f, C	conform ontwerp
A017 Aalscholver ^(e)	26	24.500	behoud	s	conform ontwerp
A037 Kleine zwaan ^(b)	29	4.820	8	sf, C	conform ontwerp
A041 Kolgans ^{(e);(f)}	36	218.300	3.800	sf, C	doel aangepast ⁽ⁱ⁾
A043 Grauwe gans ^{(e);(f)}	31	86.300	1.100	sf, C	doel aangepast ⁽ⁱ⁾
A050 Smient ^{(e);(f)}	45	258.200	500	sf, C	conform ontwerp
A051 Krakeend ^{(e);(f)}	35	10.200	150	f, C	conform ontwerp
A059 Tafeleend ^(d)	18	20.900	210	f, C	conform ontwerp
A061 Kuifeend ^{(c);(g)}	21	75.700	430	f, C	conform ontwerp
A068 Nonnetje ^(a)	18	690	30	f, B1	conform ontwerp
A070 Grote zaagbek ^(d)	7	1.800	20	f, C	conform ontwerp
A094 Visarend ^(e)	5	110 ^h	2 (max)	f, C	conform ontwerp

* Het gebied vervult hoofdzakelijk een slaappleatsfunctie (s), foerageerfunctie (f) of beide (sf). Relatieve bijdrage is alleen berekend als het landelijke doel en het gebiedsdoel beide zijn gebaseerd op dezelfde waarde (of seizoensmaximum of seizoensgemiddelde).

- (a) Fuut en nonnetje: ondanks de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is landelijk een behoudsdoelstelling geformuleerd voor deze soorten vanwege slechte stuurbaarheid van vermoedelijke oorzaken (Natura 2000 doelendocument, 2006).
- (b) Kleine zwaan: ondanks de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is landelijk een behoudsdoelstelling voor deze soort geformuleerd. De recente afname is verbonden aan een afname op internationaal niveau en mogelijk aan enkele andere slecht stuurbare factoren (Natura 2000 doelendocument, 2006).
- (c) Kuifeend: ondanks de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is landelijk een behoudsdoelstelling voor deze soort geformuleerd, omdat deze staat van instandhouding alleen gebaseerd is op toekomstverwachting (Natura 2000 doelendocument, 2006).
- (d) Tafeleend en grote zaagbek: ondanks de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is landelijk een behoudsdoelstelling voor deze soorten geformuleerd, vanwege slecht stuurbare oorzaken en enige compensatie door toename in de randmeren (Natura 2000 doelendocument, 2006).
- (e) Aalscholver, kolgans, grauwe gans, smient, krakeend en visarend: de staat van instandhouding van deze soorten is beoordeeld als "gunstig".
- (f) Kolgans, grauwe gans, smient en krakeend: enige afname landelijk veroorzaakt door extensivering van landgebruik (onder andere door natuurontwikkeling) is aanvaardbaar.
- (g) Fuut en kuifeend: enige afname landelijk als gevolg van herstel van zout-zoet overgangen is aanvaardbaar.
- (h) Visarend: de landelijke instandhoudingdoelstelling voor deze soort is gebaseerd op het gemiddelde seizoensmaximum over de periode 1999/2000-2003/2004.
- (i) De ten gunste formulering is verwijderd. Maatregelen ten behoeve van de habitattypen vochtige heiden (H4010) of overgangs- en trilvenen (H7140) blijken in de praktijk niet ten koste hoeven te gaan van foerageergebied van de kolgans of grauwe gans.

⁴⁴ Voorbeeld voor een seizoen met de volgende telresultaten (juli-juni): 0, 0, 0, 100, 100, 200, 100, 100, 0, 0, 0, 0. Het seizoensmaximum bedraagt in dit geval 200, het seizoensgemiddelde 50 (som van alle maandcijfers gedeeld door 12).

Motivering van het besluit op basis van de binnengekomen zienswijzen

1 INLEIDING

Op 27 november 2006 zijn 111 ontwerp-aanwijzingsbesluiten gepubliceerd voor de eerste tranche Natura 2000-gebieden.

Deze ontwerp-aanwijzingsbesluiten hebben in de periode van 9 januari 2007 tot en met 19 februari 2007 ter inzage gelegen. Dit heeft ertoe geleid dat er door bijna 7.800 personen of organisaties een zienswijze is ingediend over één of meer gebieden. Een belangrijk deel van de argumentatie in deze zienswijzen heeft betrekking op de gebruikte criteria, de voorgestelde begrenzing van de gebieden en de mogelijke gevolgen van Natura 2000 voor burgers en het bedrijfsleven. In veel zienswijzen werd dezelfde argumentatie gebruikt en werden gelijklopende zorgen geuit.

Er is destijds besloten om in één nota tot een algemene beantwoording van deze breed geuite kritiekpunten over te gaan. In deze Nota van Antwoord⁴⁵ is op hoofdlijnen het gevoerde beleid uiteengezet. De Nota van Antwoord is op 21 november 2007 aan de Tweede Kamer aangeboden en op 13 februari en 6 maart 2008 heeft de Tweede Kamer de nota besproken. Iedereen die een zienswijze heeft ingediend, heeft in een persoonlijke brief een antwoord ontvangen, waarin op de algemene opmerkingen uit de zienswijze is ingegaan.

Gelet op het grote aantal zienswijzen dat voor elk gebied is ingediend en het grote aantal onderwerpen dat daarbij aan de orde is gekomen, is besloten om bij elk besluit de individuele zienswijzen per thema te behandelen. Dit gebeurt in deze bijlage C. Verder wordt in deze bijlage C vermeld welke specifiek op het aanwijzingsbesluit van dit gebied betrekking hebbende inspraakreacties zijn binnengekomen en hoe hiermee is omgegaan bij het opstellen van het aanwijzingsbesluit. Bij de beantwoording van de zienswijzen zijn ook de provinciale beschouwingen op de zienswijzen betrokken.

Voor het gebied De Wieden zijn 171 zienswijzen ingediend. De reacties worden hieronder thematisch besproken.

⁴⁵ Ministerie van LNV (2007): Nota van Antwoord. Inspraakprocedure aanwijzing Natura 2000-gebieden. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

2 REACTIES OVER DE PROCEDURE

2.1 ALGEMEEN

In een aantal zienswijzen zijn vragen gesteld en opmerkingen gemaakt over de gebruikte aanmeldingsgegevens en de onderbouwing van de vermelde gegevens in het standaardgegevensformulier, waaronder "beschermingsstatus". Verder wordt opgemerkt dat er voor de soorten en habitattypen met de kwalificatie "aanwezig maar verwaarloosbaar" geen instandhoudingsdoelstellingen in de besluiten hoeven te worden opgenomen. Daarnaast wordt opgemerkt dat op het standaardgegevensformulier de bedrijfsactiviteiten, die in en om het gebied plaatsvinden, niet zijn vermeld. Men vraagt zich af of de Europese Commissie bij de beoordeling van de selectie van de gebieden daarmee rekening heeft kunnen houden.

Men vraagt zich ook af of de aanmeldingsprocedure wel zorgvuldig genoeg is doorlopen en wijst in dit kader mede op de verschillen tussen de huidige besluiten en de eerdere concepten die eind 2005 zijn opgesteld. Zo wordt er gesteld dat de vertaling van de aanmeldingsgegevens naar de doelstellingen disproportioneel is. Daarnaast zijn de doelstellingen volgens deze insprekers uitgebreider dan de Richtlijnen voorschrijven. Door doelstellingen op te nemen in het ontwerp-aanwijzingsbesluit voor alle soorten en habitattypen en dus ook voor die soorten en habitattypen waarvoor het gebied niet is geselecteerd, wordt er naar de mening van een aantal insprekers ten onrechte de suggestie gewekt dat de maatregelen die hieruit voortvloeien het gevolg zijn van de verplichtingen van de Vogel- en Habitatrichtlijn. In een aantal zienswijzen wordt erop aangedrongen om in een gebied alleen die habitattypen en soorten te beschermen, waarvoor het gebied tot de categorie van belangrijkste gebieden behoort.

Insprekers wijzen verder op documenten die in een eerdere fase van het proces ter beoordeling zijn aangeboden, waarop men wijzigingen heeft voorgesteld en ten aanzien waarvan wijzigingen zijn doorgevoerd in de ontwerpbesluiten. Het betreft onder andere de profielendocumenten 2006⁴⁶ en gebiedendocumenten uit 2005. Verder wordt er door diverse insprekers op gewezen dat de aanwijzing van een Natura 2000-gebied een nieuwe wettelijke status tot gevolg heeft. Dat zou moeten betekenen dat in de besluitvorming de belangen van alle betrokkenen zorgvuldig dienen te worden meegewogen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde reacties worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Selectie en aanwijzing van Vogelrichtlijngebieden

De selectie en aanwijzing van de Vogelrichtlijngebieden is, met uitzondering van twee gebieden⁴⁷, in 2005 volledig afgerond. De rechter is destijds met betrekking tot de in 2000 gebruikte selectie- en begrenzingsmethodiek⁴⁸ tot de conclusie gekomen dat deze criteria niet onredelijk waren⁴⁹ en heeft alle bezwaren ten aanzien van de selectie en begrenzing van de toen aangewezen Vogelrichtlijngebieden ongegrond verklaard. Dat betekent dat de aanwijzing van alle Vogelrichtlijngebieden al rechtens vaststaat. Het Vogelrichtlijngebied was dus al voor de terinzagelegging een volwaardig Natura 2000-gebied en op dat feit kon daarom niet worden ingesproken. In deze procedure zijn nu aan dit gebied instandhoudingsdoelstellingen toegevoegd en daarnaast is een aantal wijzigingen doorgevoerd. Voor de eventuele wijzigingen van de vogelsoorten waarvoor het gebied is aangewezen wordt verwezen naar bijlage B.2 van deze Nota van toelichting en naar hoofdstuk 4 van deze bijlage C. Voor eventuele wijzigingen in de begrenzing van het Vogelrichtlijngebied wordt verwezen naar hoofdstuk 3 van deze Nota van toelichting en naar hoofdstuk 3 van deze bijlage C.

⁴⁶ Ministerie van LNV (2006): Natura 2000 profielendocument. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

⁴⁷ De gebieden Strabrechtse Heide & Beuven (137) en Abtskolk & De Putten (162) zijn in respectievelijk 2013 en 2010 als Vogelrichtlijngebied aangewezen.

⁴⁸ Ministerie van LNV (2000): Nota van Antwoord Vogelrichtlijn, deel 1, bijlage 1. Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Den Haag.

⁴⁹ Afdeling bestuursrechtspraak Raad van State, 19 maart 2003, nr. 200201933.

Stappen in het selectieproces van Habitatrictlijngebieden

Zoals in het Verantwoordingsdocument (2003)⁵⁰ beschreven staat, heeft de aanmelding van Habitatrictlijngebieden in twee stappen plaatsgevonden:

Eerste stap van de selectie:

Bij de eerste stap zijn voor elk prioritair habitatype en voor elke prioritaire soort in principe de tien belangrijkste gebieden geselecteerd. Dit zijn de gebieden waar het type of de soort het best ontwikkeld is en met de grootste oppervlakte of populatie aanwezig is. Indien bij een bepaald prioritair habitatype de variatie in soortensamenstelling zodanig groot is dat er meerdere subtypen (plantensociologische eenheden op verbondsniveau) zijn te onderscheiden, zijn per subtype de vijf belangrijkste gebieden geselecteerd. Een onderverdeling in subtypen is niet toegepast indien de verschillende subtypen in dezelfde gebieden voorkomen.

Voor elk niet-prioritair habitatype of elke niet-prioritaire soort is in principe dezelfde methodiek toegepast, met dien verstande dat voor die typen of soorten de vijf belangrijkste gebieden zijn geselecteerd. Ook hier geldt dat alleen die gebieden zijn geselecteerd waar het habitatype of de soort het best ontwikkeld is en waar de grootste oppervlakte of populatie aanwezig is. Indien de variatie in soortensamenstelling van een niet-prioritair habitatype zodanig groot is dat het type meerdere subtypen omvat, zijn per subtype de drie belangrijkste gebieden geselecteerd. Ook hier is deze onderverdeling in subtypen niet gemaakt indien de verschillende subtypen in dezelfde gebieden voorkomen.

Tweede stap van de selectie:

Bij de tweede stap van het selectieproces is onderzocht in hoeverre de landelijke dekking en de geografische spreiding van de gebieden als voldoende kunnen worden aangemerkt.

De landelijke dekking van habitattypen of soorten betreft de totale oppervlakte van een habitatype of de totale populatie van een soort binnen de aangemelde gebieden als percentage van de landelijke oppervlakte van dat habitatype of als percentage van de landelijke populatie van de soort. Als op basis van de selectie in de eerste stap het aantal geselecteerde "belangrijkste" gebieden onvoldoende dekking oplevert, moet onderzocht worden welke gebieden aanvullend geselecteerd dan wel aangemeld moeten worden om voldoende landelijke dekking te halen. Daarnaast is bekeken of gebieden die één ecologische eenheid vormen met gebieden in België of Duitsland aan de lijst van aangemelde gebieden toegevoegd moeten worden. Voor ieder niet-prioritair habitatype en iedere niet-prioritaire soort wordt voldoende landelijke dekking nagestreefd. De indicaties van het European Topic Centre (ETC) en de conclusies van de biogeografische seminars zijn hiervoor als leidraad gebruikt:

- < 20% wordt in de meeste gevallen als onvoldoende dekkingsgraad beschouwd;
- 20-60% is een bespreekbaar dekkingspercentage;
- > 60% is over het algemeen voldoende dekking.

Hierbij is uitdrukkelijk rekening gehouden met de specifieke kenmerken en eisen die de afzonderlijke habitattypen en soorten stellen. Een relatief laag dekkingspercentage is aanvaardbaar als er sprake is van weinig bedreigde habitattypen of soorten en deze verspreid voorkomen. Hier geldt het proportionaliteitsbeginsel: voor habitattypen en soorten die sterker onder druk staan, wordt relatief meer bijgedragen binnen het Natura 2000-netwerk dan voor meer algemeen voorkomende habitattypen en soorten. Voor prioritaire habitattypen en prioritaire soorten hebben de lidstaten een bijzondere verantwoordelijkheid en verwacht de Europese Commissie dat een hoger dekkingspercentage wordt bereikt.

Beoordeling aanmeldingen door de Europese Commissie

In 2003 is de Nederlandse bijdrage aan de communautaire lijst van Habitatrictlijngebieden door de Europese Commissie goedgekeurd (zie hoofdstuk 2). Daaraan voorafgaand zijn in respectievelijk 1996 en

⁵⁰ Ministerie van LNV (2003): "Verantwoordingsdocument". Selectiemethodiek voor aangemelde Habitatrictlijngebieden. Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Den Haag.

1998 voorlopige aanmeldingen bij de Europese Commissie ingediend. In het Lijstdocument (2004)⁵¹ is het Nederlandse deel van de communautaire lijst voor de Atlantische biogeografische regio opgenomen. Hoofdstuk 3 van het Lijstdocument geeft per habitatype en per soort een toelichting op de selectie van gebieden. Hierbij staat steeds expliciet aangegeven hoe de Europese Commissie de aanmelding van 1998 heeft beoordeeld. Daaruit blijkt dat de Europese Commissie voor diverse habitatypen en soorten in 2002 heeft gemeld dat er een onvoldoende dekking was. Om die reden is de aanmelding van 2003 nog met een aantal gebieden uitgebreid. Het Reactiedocument (2004)⁵² bevat een Nota van Antwoord met betrekking tot de openbare voorbereidingsprocedure voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden, die begin 2003 heeft plaatsgevonden.

Misverstanden over de aanmelding

Een veel gehoord argument is dat de bedrijfsactiviteiten die in en om het gebied plaatsvinden bij de aanmelding gemeld hadden moeten worden, zodat de Europese Commissie rekening had kunnen houden met bestaand gebruik. Dit berust op een misverstand. Zoals in paragraaf 2.1.1 van de Nota van Antwoord uitvoerig uiteen is gezet, is het standaardgegevensformulier bedoeld om de potentiële Habitatrictlijngebieden met de natuurwaarden bij de Europese Commissie aan te melden. Op het formulier staat per rubriek nauwkeurig aangegeven welke gegevens vóór de aanmelding verstrekt dienen te worden en welke gegevens in een later stadium verstrekt kunnen worden. Eén van de rubrieken die pas ingevuld hoeft te worden nadat het gebied deel uitmaakt van het Natura 2000-netwerk is de rubriek "Activiteiten en invloeden in en buiten het betrokken gebied". Die gegevens dienen vooral als basisinformatie voor de Europese Commissie om de uitvoering van de Richtlijn te kunnen volgen en haar rol als toezichthouder te kunnen vervullen. De aanmelding vindt uitsluitend op ecologische gronden plaats. Het is dan ook een misvatting te veronderstellen dat de Europese Commissie bij de besluitvorming van onjuiste of onvolledige gegevens zou zijn uitgegaan.

Zoals in paragraaf 3.3 van de Nota van Antwoord staat beschreven, dienen ook voor de soorten en habitatypen die niet direct tot de selectie van dat betreffende Habitatrictlijngebied hebben geleid, maar die wel in dat gebied voorkomen, instandhoudingsdoelstellingen te worden opgesteld. Dat zijn namelijk ook soorten en habitatypen waarvoor het gebied is aangemeld. Het berust op een misverstand te veronderstellen dat uit de Richtlijn uitsluitend een verplichting zou voortvloeien met betrekking tot habitatypen en soorten waarvoor het gebied is geselecteerd en dat er met betrekking tot de overige habitatypen en soorten van bijlage II geen verplichtingen zouden bestaan. Er worden daarom niet alleen instandhoudingsdoelstellingen voor de habitatypen of de soorten waarvoor het gebied is geselecteerd geformuleerd, maar voor alle habitatypen of soorten, waarvoor een gebied is aangemeld. Op het standaardgegevensformulier dat naar de Europese Commissie gaat moeten alle relevante Natura 2000-waarden worden vermeld en de daarop verstrekte gegevens moeten geregeld worden geactualiseerd. Voor één bepaalde categorie kan het formuleren van instandhoudingsdoelstellingen echter achterwege blijven. Het betreft de categorie "aanwezig maar verwaarloosbaar". Een habitatype of soort kan in een bepaald gebied in zodanige minieme oppervlakte of slechts incidenteel aanwezig zijn, dat mag worden aangenomen dat het habitatype of de soort zich in dit gebied niet blijvend kan handhaven. Het ontstaan van deze categorie (aanwezig maar verwaarloosbaar) is het gevolg van de voorgeschreven aanmeldingssystematiek, waarbij de lidstaat voor elk gebied alle aanwezige habitatypen en soorten – ongeachte de mate waarin ze voorkomen – dient te melden. Voor deze categorie zijn dan ook geen instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd.

Motivering

Naar aanleiding van de ingediende zienswijzen is de selectie van de gebieden inzichtelijker gemaakt. Er is per gebied uiteengezet waarom het gebied is aangemeld en op grond van welke criteria dit is gebeurd. Naast de reeds uitgebreide toelichting in de Nota van Antwoord is in de Nota van toelichting van dit besluit op een overzichtelijke wijze aangegeven voor welke soorten en habitatypen het gebied is aangemeld.

⁵¹ Ministerie van LNV (2004): "Lijstdocument". Overzicht van gebiedsselectie voor de Habitatrictlijn. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

⁵² Ministerie van LNV (2004): Reactiedocument aanmelding Habitatrictlijngebieden. Resultaten van de ontvangen reacties bij de openbare procedure voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden in het kader van Natura 2000. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

Betrokkenheid bij de voorbereiding van de aanwijzing

Voor de nationale procedure voor de aanwijzing van Natura 2000-gebieden wordt verwezen naar de paragrafen 1.1.4 en 1.3.5 van de Nota van Antwoord. In deze paragrafen wordt uitvoerig ingegaan op de gevolgde procedure, die uiteindelijk tot de terinzagelegging van het ontwerp-aanwijzingsbesluit van dit gebied heeft geleid. Daaruit blijkt dat dit deel van de procedure meerdere jaren in beslag heeft genomen. Zo hebben de betrokken ministeries, provincies, kamers van koophandel, (regionale) land- en tuinbouworganisaties, gemeenten, waterschappen, drinkwaterwinners, visserijorganisaties, recreatieorganisaties, natuurbeschermingsorganisaties en gegevensbeheerders eind 2005 het concept Natura 2000 doelendocument (2005) en de concept Natura 2000-gebiedendocumenten (2005) voor de 162 gebieden ontvangen, met het verzoek om commentaar te geven. Naar aanleiding van de reacties zijn waar nodig nog aanvullende gesprekken gevoerd. Deze consultatie maakte deel uit van de voorbereiding van de besluitvorming en heeft nog tot wijzigingen geleid. Het resultaat van deze voorbereiding heeft ter inzage gelegen en ten aanzien van deze ontwerp-aanwijzingsbesluiten heeft een ieder een zienswijze kunnen indienen.

Zorgvuldigheid van de procedure en afweging van belangen

In de paragrafen 2.1.1 en 1.1.8 van de Nota van Antwoord is de selectieprocedure uitvoerig beschreven en is uiteengezet hoe de verschillende belangen tegen elkaar zijn afgewogen. De keuze van een Natura 2000-gebied heeft uitsluitend plaatsgevonden op basis van de aanwezigheid van de in bijlage I en II van de Habitatrichtlijn genoemde habitattypen en soorten en de aanwezigheid van de in bijlage I en artikel 4.2 van de Vogelrichtlijn genoemde vogelsoorten, trekkende watervogels en/of overige trekkende vogels. Deze werkwijze vloeit voort uit de in de Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn genoemde criteria en de hierop gebaseerde Europese jurisprudentie. Het is niet mogelijk om hiervan af te wijken. Pas in een later stadium – bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen en bij het vaststellen van het beheerplan – kunnen naast de ecologische belangen ook andere belangen aan de orde komen. Dit is in de paragrafen 3.4 en 3.5 van de Nota van Antwoord verder uiteengezet. Gesteld mag worden dat de procedure die bij de aanwijzing van de gebieden is gevolgd zorgvuldig is geweest en geheel overeenkomstig de wet- en regelgeving heeft plaatsgevonden.

2.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE PROCEDURE

Enkele insprekers wijzen er op dat de naam "Wieden" gewijzigd moet worden in "De Wieden".

De zienswijzen zijn overgenomen, de gebiedsnaam is aangepast.

3 REACTIES OVER DE BEGRENZING

3.1 ALGEMEEN

Bij de begrenzing van het gebied heeft een aantal insprekers aangegeven dat geen rekening wordt gehouden met andere dan ecologische eisen. Insprekers hebben aangegeven dat ze bezwaar hebben tegen de opname van nieuwe natuur: delen van de Ecologische Hoofdstructuur die een natuurfunctie krijgen en die in landbouwkundig gebruik zijn of waren. Insprekers wijzen op de gedane toezeggingen in het kader van nieuwe natuur en de Ecologische Hoofdstructuur. Tevens wordt in zienswijzen gemeld dat bepaalde habitattypen en soorten niet of in beperkte mate aanwezig zijn in delen van het gebied. Insprekers verwachten dat in ieder geval die gronden waar deze waarden niet aanwezig zijn buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied worden gelaten.

Er wordt voor gepleit om de Natura 2000-gebieden op eenduidige wijze ook in het verticale vlak te begrenzen op 500 voet, zijnde de bestaande minimumvlieghoogte. Verder wordt aangegeven dat bij de aanwijzing van de Vogelrichtlijngebieden destijds voor een bufferzone van 100 meter rond jachthavens gekozen is. In die geest wordt er bepleit om een bufferzone van 300 tot 500 meter rond agrarische- en recreatiebedrijven in te stellen. Tevens wordt er aangegeven dat de aanmelding onvoldoende wetenschappelijk onderbouwd is, zodat de onderzoeksplicht bij de belanghebbende wordt gelegd wanneer deze de begrenzing gewijzigd wil zien. Ook wordt gesteld dat de stranden niet binnen de begrenzing van een Natura 2000-gebied behoren te vallen. Zij herbergen geen habitattypen of soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Begrenzing van bestaande Vogelrichtlijngebieden

De aanwijzing van Natura 2000-gebieden is niet bedoeld om de grenzen van reeds eerder aangewezen Vogelrichtlijngebieden te wijzigen. Aangezien De Wieden reeds eerder is aangewezen als Vogelrichtlijngebied (zie ook hoofdstuk 2 over de procedure), staat de oorspronkelijke begrenzing in principe nu niet ter discussie. Dat neemt niet weg dat er soms aanleiding kan zijn om de begrenzing aan te passen. Daarbij kan het gaan om technische of inhoudelijke wijzigingen (zie "Hoofdlijnen aanpassing begrenzing Natura 2000-gebieden" hierna).

Uitgangspunten begrenzing Habitatrichtlijngebieden

Zoals in paragraaf 2.2 van de Nota van Antwoord en in bijlage 9.1 van het Natura 2000 doelendocument (2006)⁵³ uitvoerig uiteen is gezet, is ook bij het begrenzen van een gebied geen rekening gehouden met andere vereisten dan die verband houden met de aanwezigheid en de instandhouding van de natuurlijke habitats en soorten. Daarbij zijn de volgende algemene uitgangspunten gebruikt:

- Habitattypen en soorten van de bijlagen: de habitattypen van bijlage I en de leefgebieden van de soorten van bijlage II van de Habitatrichtlijn (en dus niet de soorten van bijlage IV) vormen het uitgangspunt voor de begrenzing. Dit is inclusief in kwaliteit achteruitgegangene en gedegenerende terreindelen, indien herstel haalbaar is en voor zover nodig voor de instandhouding van de aanwezige habitattypen en/of soorten.
- Herkenbare eenheden en identiteit: er is gestreefd naar de begrenzing van herkenbare en beheerbare eenheden: ecologische eenheden (bijvoorbeeld op basis van vegetatiestructuur, hydrologie of geomorfologie) of beheereenheden. Door eenheden op deze manier te begrenzen krijgt het gebied een duidelijke identiteit.
- "Cement tussen de bakstenen": de begrenzing van ecologische eenheden impliceert dat het Habitatrichtlijngebied bestaat uit de habitattypen van bijlage I en het leefgebied van de soorten van bijlage II én een stelsel van natuurwaarden waarvoor het gebied niet is geselecteerd en/of niet is aangemeld. Die natuurwaarden, gekenmerkt als het "cement tussen de bakstenen", maken integraal onderdeel uit van de ecosystemen en zijn nodig voor herstel en/of instandhouding van de betreffende in de Richtlijn opgenomen habitattypen en/of soorten.
- Deelgebieden: bij zeer sterke versnippering in meerdere deelgebieden worden alleen deze deelgebieden

⁵³ Ministerie van LNV (2006): Natura 2000 doelendocument. Duidelijkheid bieden, richting geven en ruimte laten. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

begrensd. De verschillende deelgebieden bevatten dan elk afzonderlijk de habitattypen en/of soorten waarvoor het gebied geselecteerd is.

- Enclaves: binnen grote eenheden zijn enclaves van grootschalige landbouw en/of bebouwing uitgesloten, voor zover ze geen wezenlijke bijdrage leveren aan de instandhouding van de betreffende habitattypen en/of soorten.
- Aansluiting bij administratieve grenzen: er is zoveel mogelijk aangesloten bij bestaande administratieve grenzen (bijvoorbeeld begrenzing van onder de Natuurbeschermingswet aangewezen gebieden, Nationale Parken, Vogelrichtlijngebieden en/of eigendomsgrenzen).
- Herkenbare topografische lijnen: de gebiedsgrenzen vallen bij voorkeur samen met duidelijk in het landschap herkenbare topografische lijnen, zoals wegen, sloten, heggen, oevers, bosranden en markante verschillen in landgebruik.

Hooflijnen aanpassing begrenzing Natura 2000-gebieden

Bij de aanwijzing van de Habitatrichtlijngebieden en bij de aanvulling van de Vogelrichtlijnaanwijzingen met gebiedsdoelen zijn overlappende Vogel- en Habitatrichtlijngebieden gecombineerd tot één Natura 2000-gebied. Daarbij is ernaar gestreefd de begrenzing van Vogel- en Habitatrichtlijngebieden zo goed mogelijk op elkaar af te stemmen.

De herbegrenzing is doorgevoerd op basis van technische en/of inhoudelijke argumenten.

Technische aanpassingen:

Dit zijn vaak minieme kaarttechnische verbeteringen teneinde de grenzen af te stemmen en gelijk te trekken. Het zijn ook pragmatische aanpassingen. Hierdoor blijven het beheer en de bescherming hanteerbaar en wordt de burger een zo duidelijk en eenvoudig mogelijke begrenzing geboden. Dit kan betekenen dat Vogel- en Habitatrichtlijngebieden die voor een belangrijk deel overlap vertonen met (voormalige) beschermde en staatsnatuurmonumenten op deze begrenzing afgestemd worden. Hierdoor worden onlogische verschillen vermeden.

Verder betreft dit ook het zoveel mogelijk op kaart uitzonderen van bestaande bebouwing, tuinen en erven die alleen tekstueel waren geëxclaveerd. Tot deze categorie behoren ook aanpassingen aan de hand van kadastrale perceelsgrenzen in verband met de kadastrale registratie van bij de aanwijzing "betrokken" percelen (zie Nota van toelichting, paragraaf 3.3). Hiermee wordt voorkomen dat kadastrale percelen die slechts voor een onbetekenend deel met het gebied overlappen, kadastraal worden ingeschreven als deel uitmakend van het gebied.

Inhoudelijke aanpassingen:

Verkleining van Vogelrichtlijngebieden wordt door de Europese Commissie, gelet op de Europese jurisprudentie, slechts "in uitzonderlijke gevallen" aanvaardbaar geacht indien bij de oorspronkelijke aanwijzing een "duidelijke wetenschappelijke fout" is gemaakt.

Uit jurisprudentie⁵⁴ blijkt dat de oppervlakte van een Vogelrichtlijngebied niet mag worden verkleind en de grenzen van een Vogelrichtlijngebied niet mogen worden gewijzigd, als daardoor zones worden uitgesloten waarin in het wild levende vogelsoorten voorkomen waarvan de bescherming de aanwijzing van dat Vogelrichtlijngebied heeft gerechtvaardigd. Een uitzondering hierop vormen de van het Vogelrichtlijngebied uitgesloten zones die niet langer overeenkomen met de, voor de instandhouding van de in het wild levende vogelsoorten, meest geschikte leefgebieden in de zin van artikel 4, lid 1, van de Richtlijn. Zo kan de begrenzing van Vogelrichtlijngebieden zijn aangepast door bebouwing op de rand van het gebied, bedrijventerreinen (>5 ha) en rijkswegen zoveel mogelijk ook op kaarten te exclaveren (de tekstuele exclaveringsformule geldt alleen voor de in 2000 aangewezen gebieden).

In gevallen waar in het verleden mogelijk een duidelijke begrenzingsfout is gemaakt, wordt onderzocht of er sprake is van een wetenschappelijke fout die voldoet aan de door de Europese Commissie gestelde voorwaarden. Toekomstige ontwikkelingen vallen buiten die criteria; de vergunningprocedure is daarvoor de aangewezen weg.

Zie verder Nota van Antwoord paragraaf 2.2.4.

⁵⁴ Europese Hof van Justitie, 13 juli 2006, zaak C-191/05 en 25 november 1999, zaak C-96/98.

Uitbreiding van Vogelrichtlijngebieden kan alleen aan de orde zijn als het gebied tevens Habitatrichtlijngebied is en de uitbreiding onderdeel is van het desbetreffende Habitatrichtlijngebied. Uitbreiding van een "zuiver" Vogelrichtlijngebied is geen onderdeel van deze procedure. Zie ook Nota van Antwoord paragraaf 2.2.5.

Gebleken is dat in een beperkt aantal gevallen bij de begrenzing van Habitatrichtlijngebieden onvoldoende rekening is gehouden met de verspreiding van relevante habitattypen of leefgebieden van soorten, waardoor aanpassingen (zowel uitbreiding als verkleining) noodzakelijk waren. Dit is meestal het gevolg van verbeterde en toegenomen kennis. Ook uitbreidingen die noodzakelijk zijn voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied, vallen in deze categorie van inhoudelijke aanpassingen.

Meebegrenzen van nieuwe natuur

Met nieuwe natuur worden delen van de Ecologische Hoofdstructuur bedoeld die een natuurfunctie krijgen en die in landbouwkundig gebruik zijn of waren. Een groot deel van deze nieuwe natuur is inmiddels al verworven en als natuurgebied ingericht. Nieuwe natuur is meebegrensd indien (in geval van een Habitatrichtlijngebied) één van de volgende situaties van toepassing is:

1. wanneer het natuurdoel van de nieuwe natuur overeenkomt met dat van het aangrenzende aangemelde Natura 2000-gebied (de natuurwaarden zijn al aanwezig of zullen conform vastgestelde plannen worden ontwikkeld). Het betreffende natuurdoel dient uiteraard invulling te geven aan de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied.
2. wanneer de nieuwe natuur aantoonbaar noodzakelijk is om de instandhoudingsdoelstellingen te kunnen realiseren.

Voor nieuwe natuur die nodig is voor de realisatie van Natura 2000 blijft het principe van vrijwilligheid gelden bij verwerving van de gronden en bij omzetting van cultuurgrond naar natuur (zie verder paragraaf 2.2.2 van de Nota van Antwoord). De nieuwe natuur die is toegevoegd na de aanmelding in 2003 is naar aanleiding van ingediende zienswijzen op de ontwerp-aanwijzingsbesluiten nogmaals kritisch getoetst aan de hiervoor genoemde criteria. Het resultaat staat beschreven in paragraaf 3.3 van de Nota van toelichting. Het beleid om nieuwe natuur van ná 1 mei 1988 niet als verzuringsgevoelig aan te merken, is nooit van toepassing geweest op de oude Natuurbeschermingswet. Ook voor de inwerkingtreding van de Natuurbeschermingswet 1998 was het voor de beoordeling alleen van belang of een bepaalde activiteit schade aan een aangewezen beschermd natuurmonument toebracht. De vraag of een deel van een bepaald beschermd natuurmonument als zogenoemde nieuwe natuur moest worden aangemerkt, heeft in deze besluitvorming geen rol gespeeld. Als een bepaald gebied als beschermd natuurmonument was aangewezen, genoot zo'n natuurmonument de volledige bescherming van de Natuurbeschermingswet.

Exclavering van (jacht)havens

In paragraaf 2.2.8 van de Nota van Antwoord staat dat in de Nota's van toelichting, behorende bij de besluiten voor de aanwijzing van Vogelrichtlijngebieden in 2000, havens op de volgende wijze tekstueel zijn uitgezonderd: "*(Jacht)havens maken geen deel uit van de speciale beschermingszone. Bij (jacht)havens, die geheel binnen een speciale beschermingszone liggen, valt aan de waterzijde een zone van 100 meter, gemeten vanaf de havenmond c.q. de aanlegsteigers, ook buiten de begrenzing. Grenst een (jacht)haven aan de buitenzijde direct aan de speciale beschermingszone, dan is de zone van 100 meter ook buiten de begrenzing van de speciale beschermingszone gehouden. Daar waar de kaart en de Nota van toelichting, bijvoorbeeld om kaarttechnische redenen, niet overeenstemmen, is de hierboven opgenomen tekst doorslaggevend.*"

De reden hiervoor was dat dergelijke havens geen wezenlijk deel uitmaken van het leefgebied van de betreffende soorten. De formule gaf echter aanleiding tot misverstanden. Zo vatte een gemeente de bovenaangehaalde exclavering op als vrijbrief voor de aanleg van een jachthaven. Ook zijn sommige havens in 2000 op kaart ruimer geëxclaveerd dan de exclaveringsformule voorschrijft. Er bestond bovendien grote onduidelijkheid over de invulling van het begrip (jacht)haven. Daarom is er besloten om de algemene exclaveringsformule voor havens te laten vervallen en alle havens die voor exclavering in aanmerking komen, al op de gebiedskaart uit te zonderen. Het exclaveren van havens op kaart geeft bovendien uitsluitend over wat precies onder het begrip "(jacht)havens" moet worden verstaan, namelijk uitsluitend aanlegplaatsen met havenfaciliteiten. Op zichzelf staande aanlegvoorzieningen zoals aanlegsteigers worden daartoe niet gerekend.

Bufferzones en exclavering van recreatieondernemingen en agrarische bedrijven

Een bufferzone van 300 tot 500 meter rond recreatieondernemingen en agrarische bedrijven, waar door vele ondernemers om is verzocht, behoort niet tot de mogelijkheden. De reden hiervoor is dat menselijk gebruik of de door de mens toegekende bestemming niet bepalend is voor de vraag of een gebied of terrein als Natura 2000-gebied aangewezen dient te worden. Ecologische redenen zijn daarbij bepalend. Een Natura 2000-gebied is in zijn geheel van belang.

Ook in de uitspraak van de Raad van State over de aanwijzing van één van de eerste Natura 2000-gebieden is de vraag over een bufferzone aan de orde gekomen. De Raad van State was toen van oordeel dat "het aanhouden van een minimale afstand tot bedrijfsbebouwing niet mogelijk is, omdat niet in algemene zin ten behoeve van de in het gebied gelegen agrarische bedrijfsbebouwing kan worden vastgesteld in hoeverre de binnen die afstand gelegen gronden naar ecologische maatstaven al dan niet tot het aan te wijzen gebied moeten worden gerekend"⁵⁵.

Bij Vogelrichtlijngebieden wordt het hele gebied door de vogels gebruikt voor broeden, foerageren en/of rusten, hoewel niet elk deel even intensief wordt benut. Voor Habitatrichtlijngebieden geldt een vergelijkbare aanpak hoewel habitattypen meestal geen grote, aaneengesloten oppervlakten beslaan. Daar staat tegenover dat de instandhouding van habitattypen meestal een ruimere begrenzing vereist omdat ook rekening moet worden gehouden met een mogelijke verschuiving van de habitatwaarden door het gebied (successie). Daarentegen maken bestaande bebouwing, erven, tuinen, steigers, verhardingen en hoofdspoorwegen geen deel uit van een Natura 2000-gebied. Zij zijn door hun fysieke aard meestal ongeschikt. Eventuele uitzonderingen op deze algemene regel zijn opgenomen in paragraaf 3.3 van de Nota van toelichting van het besluit. Ook mijnbouwinstallaties en -installaties vallen onder de definitie van een bouwwerk en daarmee onder de exclaveringsformule (zie paragraaf 3.4 van de Nota van toelichting). Dat geldt niet voor ondergronds of onderwater voorkomende structuren zoals gas- en waterleidingen. De aanwezigheid hiervan betekent niet per definitie dat deze gebieden ongeschikt zijn voor planten of dieren en ze zijn daarom niet geëxclaveerd.

Zie ook paragraaf 2.2.6 van de Nota van Antwoord.

Verticale begrenzing

In paragraaf 2.2.9 van de Nota van Antwoord wordt vermeld dat er geen verticale grens in de Natura 2000-gebieden is opgenomen. Wel moet gewaarborgd zijn dat vliegbewegingen in de omgeving van Natura 2000-gebieden niet tot aantasting van natuurlijke kenmerken leiden. Dat geldt voor de gehele burgerluchtvaart (inclusief parasailen, parachutespringen en luchtballonvaren), het militaire luchtverkeer en alle andere activiteiten die in samenhang met deze vliegbewegingen in het luchtruim of op de grond plaatsvinden, zoals schietoefeningen en parachutespringen. De effectbeoordeling van dit soort activiteiten kan daarom het best per gebied plaatsvinden, toegesneden op de omstandigheden ter plekke. Het is dus niet zinvol om hiervoor generieke normen in de besluiten op te nemen. Indien aan de orde, wordt het bestaand gebruik door luchtverkeer beoordeeld bij het opstellen van het beheerplan. Voorwaarde blijft ook hier dat het bestaande gebruik de instandhoudingsdoelstellingen niet in gevaar mag brengen.

3.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE BEGRENZING

Een inspreker merkt op dat binnen de grenzen van het Natura 2000-gebied De Wieden een dorp als Dwarsgracht ligt. In het ontwerp-aanwijzingsbesluit wordt aangegeven dat alle (lint)-bebouwing met een oppervlak van meer dan vijf hectare is geëxclaveerd. Deze insteek is echter in de kaartbijlagen niet consequent doorgevoerd. Ter voorkoming van misverstanden stelt de inspreker voor alle dorpen binnen Natura 2000 consequent te exclaveren.

De zienswijze is overgenomen. Bebouwing, tuinen en erven zijn waar mogelijk op grond van topografische gegevens, luchtfoto's en bestemmingsplannen op de kaart uitgezonderd (zie ook paragraaf 2.2.7 van de Nota van Antwoord 2007). Waar dit om technische redenen niet mogelijk is gebleken, geldt de algemene exclaveringsformule zoals die is opgenomen in paragraaf 3.4 van de Nota van Toelichting behorende bij het aanwijzingsbesluit.

⁵⁵ Afdeling bestuursrechtspraak Raad van State, 5 november 2008, nr. 200802546/1.

Een inspreker is van mening dat bij Weerribben (034) en De Wieden (35) op een gelijke wijze moet worden omgegaan met de geëxclaveerde gebieden. Voor De Wieden betekent dit dat Ronduite moet worden geëxclaveerd. Dit is een gebied met (recreatie)woningen en campings, dat intensief wordt gebruikt en waar volgens inspreker geen soorten of habitattypen voorkomen die aanwijzing rechtvaardigen. Tevens verzoekt de inspreker om aan te sluiten bij de bouwbloksystematiek die in de bestemmingsplannen wordt gebruikt.

De zienswijze is deels overgenomen waarbij in de eerste plaats wordt verwezen naar de beantwoording van de vorige zienswijze. Hierbij is uitgegaan van de actuele situatie. Het bestemmingsplan vormde hierbij een hulpmiddel. Nog niet bebouwde (en niet als tuin in gebruik zijnde) terreindelen waar volgens het bestemmingsplan wel gebouwd kan worden, zijn daarbij niet meegenomen. Er kan namelijk geen rekening worden gehouden met toekomstige ontwikkelingen waarvoor de vergunningprocedure de aangewezen weg is (zie ook Nota van Antwoord 2007, paragraaf 2.2.7).

Een inspreker maakt bezwaar tegen de aanwijzing van een landbouwgebied, omdat dit deel het Natura 2000-gebied De Wieden te dichtbij brengt voor de ontwikkelingsmogelijkheden van een bedrijf.

De zienswijze heeft geen aanleiding gegeven voor aanpassing van het besluit. De begrenzing van de gebieden dient volgens vaste jurisprudentie uitsluitend te geschieden op grond van ecologische uitgangspunten. Het gebruik van de gronden dient daarom altijd in samenhang te worden gezien met de actuele (en soms ook potentiële) betekenis van de gronden voor de habitattypen en soorten waarvoor het gebied is aangewezen. Het grondgebruik kan dus op zichzelf geen doorslaggevend argument vormen om bepaalde gronden uit te zonderen. In het geval van De Wieden zijn agrarische graslanden rondom de moerasgebieden vooral opgenomen als voedselgebied voor diverse moerasvogels en voor overwinterende watervogels.

Een inspreker verzoekt om percelen in het Vogelrichtlijngebied, gelegen ten noorden van Wanneperveen en ten westen van de Gasthuisdijk, buiten de begrenzing te houden. In de voorgestelde begrenzing loopt de grens van het Vogelrichtlijngebied niet gelijk met de grens van het Habitatrichtlijngebied, aldus de inspreker. Een andere inspreker verzoekt eveneens om de huidige oostelijke begrenzing van de Habitatrichtlijn aan te houden zodat de landbouwgebieden tussen de Habitatrichtlijn begrenzing en de Gasthuisdijk niet worden meebegrensd.

De zienswijze heeft aanleiding gegeven voor aanpassing van de begrenzing ten noorden van Wanneperveen en langs de Gasthuisdijk. Over een oppervlakte van ruim 145 ha is het Vogelrichtlijngebied hier verkleind omdat het geen betekenis heeft voor de instandhouding van het gebied cq. als voedselgebied voor ganzen (zie verder Nota van Toelichting, paragraaf 3.3, laatste alinea).

Een inspreker heeft een agrarisch bedrijf gelegen op 200 meter afstand van de grens van het Vogelrichtlijngebied. Volgens de inspreker komen er in een straal van 1.000 meter rondom een bedrijf echter geen belangrijke locaties voor waar zich bijzondere moeras, kolonievogels, vogels van open water of overwinterende ganzen bevinden. De inspreker verzoekt daarom om de begrenzing terug te leggen naar de grens van het Habitatrichtlijngebied.

De zienswijze heeft aanleiding gegeven voor aanpassing van het besluit. Zoals uit de beantwoording van de vorige zienswijze blijkt is het Vogelrichtlijngebied langs de Gasthuisdijk verkleind. Ter hoogte van Roekebosch betekent dat de grens van het Vogelrichtlijngebied 200 meter westwaarts is verschoven. Het moerasgebied binnen 1 km van het bedoelde bedrijf herbergt inderdaad geen broedkolonies maar behoort wel tot het leefgebied van verspreid levende moerasvogels zoals de rietzanger.

Een inspreker verzoekt bepaalde percelen (37 ha) aan de Veneweg (Wanneperveen) te exclaveren. Volgens de inspreker zijn de genoemde waarden niet aanwezig. De inspreker verzoekt om de grenzen van het aan te wijzen Natura 2000-gebied daar te leggen waar ze bij het afsluiten van de ruilverkaveling Giethoorn-Wanneperveen zijn gelegd. De inspreker geeft aan dat door de diverse overheden steeds is gesteld dat nieuwe natuur geen belemmering vormt voor de landbouw.

De zienswijze heeft aanleiding gegeven tot aanpassing van het besluit. Een deel van bedoelde percelen (12 ha) is gelegen in het landbouwgebied ten noorden van Wanneperveen dat aan het Vogelrichtlijngebied is onttrokken (zie boven). De overige, ten zuiden daarvan gelegen, percelen liggen buiten het Natura 2000-gebied.

Een inspreker verzoekt om de gronden rondom het Giethoornsche Meer, het Molengat en de Bovenwijde bij Zuideinde en Wanneperveen buiten de aanwijzing te laten. Volgens de inspreker is hier meer nieuwe natuur dan bestaande natuur aangewezen.

Volgens een andere inspreker zijn er in 1996, na de ruilverkaveling, beloftes gedaan over het natuurgebied. Deze afspraken hielden onder andere in dat de begrenzing van de natuurgebieden niet zou veranderen. Nu blijkt dat door de aanwijzing van het Natura 2000-gebied deze grenzen wel veranderen. De inspreker vindt dat de gronden die nu in gebruik zijn voor de landbouw niet mogen worden aangewezen als Natura 2000-gebied. De inspreker voegt hieraan toe dat er op bepaalde gronden geen beschermde vogelsoorten en planten voorkomen, en vindt daarom dat de begrenzing van het natuurgebied moet blijven zoals deze is. Volgens een aantal andere insprekers zijn in de huidige situatie de habitattypen en soorten niet of in beperkte mate aanwezig. De aanwezige habitattypen en soorten komen volgens de inspreker op lang niet elk stuk van De Wieden voor. De inspreker verzoekt om daar waar de habitattypen en soorten niet voorkomen de gronden niet mee te begrenzen. Eén van de insprekers voegt hieraan toe dat het gebied veel te uitgestrekt is en nieuw verworven natuur van de laatste jaren nu opeens ook meetelt terwijl daar nog geen beschermde of zeldzame soorten voorkomen.

De zienswijzen voor zover betrekking hebbend op het gebied ten noorden van Wanneperveen, hebben aanleiding gegeven tot aanpassing van het besluit. Ten noorden van Wanneperveen is het Vogelrichtlijngebied verkleind met 145 ha landbouwgronden (zie boven). De zienswijzen richten zich verder tegen de begrenzing van het Vogelrichtlijngebied buiten het Habitatrichtlijngebied (vaak landbouwgronden) en die van het Habitatrichtlijngebied in het algemeen. De begrenzing van het Vogelrichtlijngebied, die reeds in 2000 bij de aanwijzing is vastgesteld, geldt in deze procedure in principe als een vaststaand gegeven. Landbouwgronden zoals gelegen in het Leeuwterveld en de Barsbeker Binnenpolder ontleen hun betekenis binnen het Vogelrichtlijngebied vooral als voedselgebied voor ganzen en zwanen. Grondgebruik, eigendom en formele status van de gronden doen daarbij niet ter zake want de begrenzing van Vogelrichtlijngebieden kan alleen geschieden op grond van ecologische/ ornithologische criteria. Hetzelfde geldt voor Habitatrichtlijngebieden. Habitattypen en leefgebieden van soorten (waaronder ook enkele poldervissen) waarvoor het gebied is aangewezen, zijn wel degelijk verspreid aanwezig in grote delen van het begrensde moeras- en plasseengebied. Daarbij moet bedacht worden dat ook gronden van belang kunnen zijn voor uitbreiding en verschuiving (natuurlijke successie) van habitattypen en leefgebieden, voor ecologische samenhang en voor het nemen van maatregelen om de ecologische omstandigheden op andere plekken te kunnen verbeteren.

Een inspreker verzoekt om aan de oostkant van de Zomerdijk ruimte te laten voor de landbouw, en ter compensatie aan de westkant van de Loze Dijk, aan de Zomerdijk, de gronden geheel te gebruiken voor de natuur. De inspreker verwijst naar het convenant van 1985 en merkt op dat een bepaalde strook land in ieder geval niet meebegrensd hoeft te worden omdat daar geen beschermde planten, dieren of wintervogels voorkomen.

De zienswijze heeft geen aanleiding gegeven voor aanpassing van het besluit (ten opzichte van het ontwerp). De begrenzing van het Vogelrichtlijngebied op de aangeduide plek langs de Zomerdijk (Wanneperveen) is in vergelijking met de oorspronkelijke aanwijzing in 2000 alleen gewijzigd ten westen van de Loze Dijk. Daar zijn enkele graslandpercelen (eigendom Natuurmonumenten), die wel deel uitmaakten van het aangemelde Habitatrichtlijngebied, aan het Vogelrichtlijngebied toegevoegd. Anderzijds zijn daar ook twee graslandpercelen (in eigendom van de indiener van deze zienswijze) aan het Habitatrichtlijngebied onttrokken. Ten zuiden van de Zomerdijk zijn in de oeverlanden van het Meppelderdiep wel degelijk waarden aanwezig: nl. de belangrijkste groeiplaats van geel schorpioenmos en voorkomen van de habitattypen blauwgraslanden en (H6410) en trilvenen (H7140A).

Een inspreker merkt op dat wordt aangegeven dat de begrenzing voor het Habitat- en Vogelrichtlijngebied gelijklopen, maar dat dit in de digitale stukken op meerdere plekken niet klopt. De inspreker beschouwd dit als onderdeel van het proces en gaat bij de toetsing in het kader van de Natuurbeschermingswet vooralsnog uit van de binnenste lijn van de begrensde gebieden.

De zienswijze heeft geen aanleiding gegeven voor aanpassing van het besluit. De begrenzing van Vogelrichtlijngebieden en Habitatrichtlijngebieden wordt gelijkgetrokken indien de aanwezigheid van relevante waarden daartoe aanleiding geeft (op grond van de gehanteerde methodiek van begrenzing). In het van De Wieden zijn een aantal polders, die reeds deel uitmaakten van het in 2000 aangewezen Vogelrichtlijngebied, uitsluitend Vogelrichtlijngebied gebleven: Vollenhovermeer, Uiterdijken, Leeuwtveld, Barsbeker Binnenpolder, Beulakerpolder, Polder Giethoorn (ten zuidwesten Oude Kerkweg), Zuidveense Achtervenen en enkele graslandgebieden ten zuidwesten en oosten Bovenwijde. Habitatwaarden zijn hier niet of in onvoldoende mate aanwezig om de begrenzing in deze gebiedsdelen gelijk te trekken met het Vogelrichtlijngebied.

Een inspreker is van mening dat op basis van het huidige grondgebruik en aanwezige natuurwaarden Belt-Schutsloot niet overeenkomstig de huidige kaart dient te worden geëxclaveerd. De inspreker verzoekt om over te gaan tot aanpassing van de voorgenomen aanwijzing.

De zienswijze heeft geen aanleiding gegeven voor aanpassing van het besluit (behalve de uitzondering van bebouwing, tuinen en erven). Inspreker heeft een kaart toegevoegd waaruit blijkt dat het de begrenzing betreft langs de Vaste Belterweg (vanaf het kampeerterrein) oostwaarts tot de bebouwing van De Steenakkers de begrenzing langs de Noorderweg. Het kampeerterrein en het sportveld aan de Vaste Belterweg (kadastrale percelen WNP D5383, D5384, D5420) waren reeds in ontwerp uitgezonderd. De twee daaraan grenzende percelen (D5418-19) zijn niet verwijderd omdat zich daar geen bebouwing bevindt en geen intensief recreatief gebruik plaatsvindt op grond waarvan tot exclavering zou kunnen worden overgegaan. Hetzelfde geldt voor de strook aan de noordzijde van de Noordweg (in het ontwerpbestemmingsplan buitengebied (2008) aangeduid als "Natuur-N1", "bestemd voor behoud en herstel van natuurwaarden. [...] Extensief agrarisch recreatief en educatief medegebruik zijn aan de instandhoudingsdoelstellingen ondergeschikte nevenfuncties.").

Een inspreker is niet akkoord met de aanwijzing van bepaalde percelen in de Beulakerpolder ten westen van Giethoorn. De inspreker is van mening dat de aanwijzing zeer frustrerend zal werken in de nog komende planprocedure voor de totstandkoming van het bestemmingsplan Beulakerpolder-Giethoorn. Een inspreker is tevreden over het feit dat op de kaart de status van Habitatrichtlijngebied van de Beulakerpolder en Polder Giethoorn is vervallen. De polders zijn echter nog begrensd als Vogelrichtlijngebied. De inspreker verzoekt om de Beulakerpolder en Polder Giethoorn buiten de begrenzing van het Vogelrichtlijngebied te houden, omdat er geen ecologische waarden aanwezig zijn die deze status rechtvaardigen. Zodra na inrichting van nieuwe natuur in het kader van Strategisch Groenproject Noordwest-Overijssel deze waarden wel aanwezig zijn, kan pas volgens de inspreker worden overgegaan tot aanwijzing.

De zienswijze heeft geen aanleiding gegeven voor aanpassing van het besluit. De begrenzing van het Vogelrichtlijngebied staat in beginsel niet ter discussie omdat deze rechtens onherroepelijk is geworden na de uitspraak van de Raad van State (10 november 2004) met betrekking tot de tegen de aanwijzing als Vogelrichtlijngebied (2000) ingediende beroepen (het betreffende gebiedsdeel vormde ook onderdeel van een van de toen ingestelde beroepen).

Een inspreker is van mening dat de kaart bij het ontwerp-aanwijzingsbesluit verouderd is en verzoekt dat deze aangepast wordt. Volgens de inspreker moet, op basis van een juiste kaart, de gewenste grens van de strandlocatie bij het Vollenhovermeer, inclusief exclaveringszone, anders liggen.

De zienswijze heeft geen aanleiding gegeven voor aanpassing van het besluit. Ter hoogte van de parkeerplaats aan het einde van de Viswaterweg volgt de grens de waterlijn langs de dijk van het Vollenhovermeer. Op luchtfoto's van de betreffende lokatie, gemaakt in 2009 en 2010, is binnen de begrenzing geen strand zichtbaar. Een eventuele exclaveringsformule rond recreatieve voorzieningen kan niet

worden aangehouden omdat het betreffende water behoort tot het leefgebied van de vogelsoorten waarvoor het gebied is aangewezen (zie ook Nota van Antwoord 2007, paragraaf 2.2.6 en 2.2.8).

Een inspreker verzoekt om bepaalde gronden in de strook Bovenwiede-Zuideindigerwiede, welke nu al in gebruik zijn conform de afspraken in de ruilverkaveling Giethoorn-Wanneperveen als landbouwgrond, buiten de begrenzing te brengen. Volgens de inspreker zijn over het gebruik van deze gronden duidelijke afspraken gemaakt waarin staat dat de gronden ten aller tijden beschikbaar zullen blijven voor landbouwdoeleinden. Het toch onttrekken van deze gronden brengt de inspreker in grote moeilijkheden bij de bedrijfsvoering.

De zienswijze heeft geen aanleiding gegeven voor aanpassing van het besluit. De in de zienswijze bedoelde percelen maken zowel deel uit van het Vogelrichtlijngebied als van het Habitatrichtlijngebied. De aanwijzing van het Vogelrichtlijngebied die in 2000 heeft plaatsgevonden, is na de uitspraak in de beroepszaken in 2004 rechtens onherroepelijk geworden. De begrenzing van deze gebieden staat in principe dan ook niet ter discussie. Op de betreffende percelen zijn geen habitattypen aanwezig, maar de aanwezige sloten vormen wel het leefgebied voor poldervissen (o.a. kleine modderkruiper) en voedselgebied voor de meervleermuis.

4 REACTIES OVER DE INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

4.1 ALGEMEEN

In de zienswijzen zijn veel opmerkingen gemaakt over de instandhoudingsdoelstellingen en over de realisatie hiervan. Er is voorgesteld om de tekst van de algemene instandhoudingsdoelstelling "behoud van de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitattypen en soorten binnen de Europese Unie" te vervangen door de letterlijke tekst van de Habitatrichtlijn: "behoud van de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan het waarborgen van de biologische diversiteit door het instandhouden van habitattypen en soorten binnen de Europese Unie".

*Verder is voorgesteld om de *tekst van de algemene instandhoudingsdoelstelling "behoud en waar nodig herstel van de natuurlijke kenmerken en van de samenhang van de ecologische structuur en functie van het gehele gebied voor alle habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd" te schrappen omdat met de formulering in het ontwerpbesluit onvoldoende rekening is gehouden met de wijze waarop in jurisprudentie rekening is gehouden met de termen "natuurlijke kenmerken" en "instandhoudingsdoelstellingen".*

Er zijn vragen gesteld over de gestelde nationale doelen, de monitoring in Natura 2000-gebieden, de afstemming en de verantwoordelijkheden. In een aantal zienswijzen wordt de vraag gesteld of de besluiten in samenhang met elkaar en met de gebieden daarbuiten wel een voldoende bijdrage leveren om de soorten en habitattypen in een landelijk gunstige staat van instandhouding te brengen of te houden. De vrees wordt uitgesproken dat dit niet het geval is. Daarnaast wordt er verzocht om voor die soorten en habitattypen, waarvoor sprake is van een ongunstige staat van instandhouding, zowel landelijk als op gebiedsniveau een herstelopgave te formuleren tenzij er ecologische redenen zijn om hiervan af te zien. Het achterwege laten van adequate herstelopgaven wordt door insprekers als onacceptabel gezien en in strijd met de wettelijke verplichtingen.

In een zienswijze is gevraagd om alsnog, voor de soorten en habitattypen die zich in een zeer ongunstige staat van instandhouding bevinden, minimaal complementaire doelen op te nemen in de gebieden waar herstelmogelijkheden zijn of migratie kan plaatsvinden.

Er is gevraagd om de doelen op gebiedsniveau te herzien voor een aantal broedvogels waarvan de landelijke doelstelling voor het aantal sleutelpopulaties, met de huidige instandhoudingsdoelstellingen, niet zal worden gerealiseerd. Er is aanbevolen om de instandhoudingsdoelstellingen voor een aantal vogelsoorten in te vullen op basis van de in het Beschermingsplan moerasvogels 2000-2004 (2000)⁵⁶ vermelde aantallen voor levensvatbare populaties moerasvogels. In het geval van soorten waarvoor actuele gedocumenteerde beschermingsplannen beschikbaar zijn dienen de instandhoudingsdoelstellingen waar mogelijk daarmee gelijk geschakeld te worden. Voor een aantal broedvogels is ook gevraagd om aanvullende doelen op te nemen. Het besluit zou moeten aangeven wat de gevolgen zijn wanneer een soort uit een gebied dreigt te verdwijnen. Daarnaast zou er een gegronde reden aanwezig moeten zijn wanneer er niet gestreefd wordt naar een gunstige staat van instandhouding.

Anderzijds wordt in zienswijzen aangeduid dat veel doelen te hoog gegrepen zijn en dat deze alleen met grote (financiële) inspanningen bereikt kunnen worden. Er wordt over de instandhoudingsdoelstellingen opgemerkt dat ze de status zouden moeten krijgen van een inspanningsverplichting en niet van een resultaatsverplichting. Enkele insprekers menen dat bij het vaststellen van de doelstellingen veel geleund wordt op informatie over het voorkomen van flora en fauna in vroegere jaren, die niet gebaseerd is op voldoende wetenschappelijke gegevens. Het is onduidelijk of deze waarden daadwerkelijk aanwezig zijn. Om die reden zouden de aanwezige habitattypen op een kaart aangeduid moeten worden.

Weer anderen menen dat de uitgangssituatie helder moet worden omschreven in het aanwijzingsbesluit. Tegelijkertijd zal er een termijn gegeven moeten worden waarbinnen de doelstellingen gerealiseerd moeten worden.

⁵⁶ Boer, T. den (2000): Beschermingsplan moerasvogels 2000-2004. Rapport Directie Natuurbeheer nr. 47. Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Wageningen.

In de besluiten wordt er volgens insprekers niet ingegaan op de mogelijke gevolgen van klimaatverandering, terwijl deze veranderingen bepalend kunnen zijn voor de haalbaarheid van de natuurdoelen. Er wordt bovendien gevraagd om de kernopgaven in de aanwijzingen op te nemen, dan wel het Natura 2000 doelendocument (2006) deel uit te laten maken van de aanwijzingsbesluiten. Uit het besluit zou duidelijk moeten blijken voor welke functie(s) en voor welke soort(en) het gebied wordt aangewezen, zodat duidelijk is of de soorten in al hun levensbehoeften worden beschermd. Daar waar niet alle levensbehoeften in een Natura 2000-gebied zijn beschermd dient te worden aangegeven waar de ontbrekende functies zijn gelegen en wat de beschermingsstatus is.

Er wordt gevraagd om rekening te houden met vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied en met regionale en lokale bijzonderheden. In dat verband wordt dan ook met nadruk gewezen op het belang van het gebied De Wieden voor de recreatie en de visserij.

Dat het concretiseren van maatregelen wordt doorgeschoven naar het beheerplan geeft voor veel insprekers onduidelijkheid; hierdoor kan het overleg over het beheerplan onder grote spanning komen te staan. Zij bepleiten duidelijke kaders voor het beheerplan, zodat er constructief aan de uitwerking kan worden gewerkt. Daarnaast wordt opgemerkt dat bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen alleen wordt uitgegaan van bestaande budgetten. Welke consequenties de instandhoudingsdoelstellingen hebben in financiële zin wordt pas duidelijk bij het tot stand komen van de beheerplannen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde zienswijzen worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Algemene instandhoudingsdoelstellingen

De algemene instandhoudingsdoelstellingen beogen de algemene hoofddoelstelling van de Vogel- en Habitatrichtlijn in de individuele aanwijzingsbesluiten te verankeren. Daarmee wordt de bijdrage van de Nederlandse Natura 2000-gebieden aan het behoud van de biodiversiteit in Europa vastgelegd. Per gebied zijn de specifieke doelstellingen voor de relevante habitattypen en soorten nader omschreven. Op basis van deze instandhoudingsdoelstellingen en de algemene doelstellingen wordt naar een landelijk gunstige staat van instandhouding van de voor Nederland relevante habitattypen en soorten gestreefd. Dit houdt in dat het natuurlijke verspreidingsgebied van de habitat of van de soort stabiel moet zijn of moet toenemen; dit moet in de toekomst ook zo blijven. Een duurzaam behoud van een habitatype kan alleen maar gerealiseerd worden wanneer de planten- en diersoorten die typisch zijn voor de habitat behouden kunnen worden. Dit geldt ook voor de bescherming van een bepaalde plantensoort of diersoort. De betreffende soort kan alleen effectief beschermd worden wanneer de beschermingsmaatregelen zich, naast op de soort zelf, ook richten op het leefgebied van de soort. Zodoende strekt in een Natura 2000-gebied de instandhoudingsdoelstelling van een soort zich mede uit tot het leefgebied van de betreffende soort.

De formulering van de algemene instandhoudingsdoelstellingen is aangepast in hoofdstuk 5 van de Nota van toelichting van dit besluit. In de aangepaste formulering van het tweede algemene doel is niet de letterlijke tekst van de Habitatrichtlijn (artikel 2) gevolgd, omdat het in de Richtlijn een algemene doelstelling van de Richtlijn betreft en in dit geval om de gebiedsspecifieke invulling daarvan gaat. Meer in het bijzonder: een Europese Richtlijn kan een bijdrage leveren aan het waarborgen van de biologische diversiteit, maar een gebied kan alleen bijdragen aan het behoud van de biologische diversiteit. Verder is de term "natuurlijke kenmerken" in de algemene doelen gehandhaafd, omdat dit een begrip is dat in de Richtlijn ook gebruikt wordt in verband met de bescherming van de gebieden (artikel 6).

Verder geldt ook dat invloeden van buitenaf op het Natura 2000-gebied van grote invloed kunnen zijn op de staat van instandhouding van een habitatype of soort: de externe werking. De instandhoudingsdoelstelling richt zich op het gehele biotische en abiotische complex van factoren, die het habitatype of de soort haar specifieke aanzien geven en die noodzakelijk zijn voor het behoud van de biologische diversiteit van het gebied.

Met name bij vogels is een belangrijk deel van het leefgebied buiten het Natura 2000-gebied gehouden. Bij een aantal vogelsoorten gaat het daarbij vooral om de foerageergebieden. Deze bevinden zich in grote aaneengesloten agrarische gebieden of zijn buiten het Natura 2000-gebied gehouden omdat niet gegarandeerd kon worden dat deze gebieden, zoals braakliggende bouwterreinen, hun huidige functie ook in de toekomst behouden. Deze gebieden spelen, vanwege het vervullen van een bepaalde (foerageer)functie

voor de soort, een belangrijke rol bij het realiseren van een gunstige staat van instandhouding, zodat ook het verstoren van zo'n gebiedsfunctie van grote invloed kan zijn op de staat van instandhouding van de soort.

Contour "haalbaar en betaalbaar"

In de paragrafen 3.4 en 4.1.7 van de Nota van Antwoord staat aangegeven dat zowel de selectie als de begrenzing uitsluitend gebaseerd is op ecologische criteria. Dit betekent echter niet dat andere dan ecologische belangen geen rol hebben gespeeld bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen. Hierbij heeft het uitgangspunt "haalbaar en betaalbaar", zowel landelijk als per gebied, nadrukkelijk een rol gespeeld. Er is daarbij rekening gehouden met de economische en sociale belangen van de directe omgeving. Dit betekent in de praktijk dat voor een bepaald habitatype of soort de relatief grootste ecologische bijdrage komt van het gebied waar de ecologische vereisten reeds op orde zijn of waar ze op relatief eenvoudige wijze op orde te brengen zijn, om zodoende bij het opstellen van beheerplannen een evenwichtige balans tussen economie en ecologie na te kunnen streven.

In paragraaf 3.4 van de Nota van Antwoord staat dat Nederland zich inspant om zoveel mogelijk habitattypen en soorten in een gunstige staat van instandhouding te houden of te brengen. Er kan echter geen onevenredige financiële inspanning verwacht worden om alle habitattypen en soorten te herstellen. Met oog hierop is voor een aantal soorten en habitattypen in het Natura 2000 doelendocument (2006, hoofdstuk 6) gekozen voor een lager niveau dan gunstige staat van instandhouding. In die gevallen wordt verbetering van de ecologische vereisten voorlopig niet realistisch geacht of staat de inspanning in geen verhouding tot de extra bijdrage die een gebied kan leveren aan de realisering van de Natura 2000-doelen op landelijk niveau. Anderzijds is het logisch dat een hogere inzet wordt nagestreefd voor habitattypen en soorten waar Nederland relatief belangrijk voor is en/of voor habitattypen en soorten die sterk onder druk staan. Dit geldt bijvoorbeeld voor het habitatype kranswierwateren (H3140) en een habitatsoort als de gevlekte witsnuitlibel (H1042). Voor dit habitatype en deze habitatsoort zijn de ecologische omstandigheden nog niet op orde.

Contour "strategisch lokaliseren"

Bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen is ook geanticipeerd op bestaande plannen en projecten ter realisering van de Ecologische Hoofdstructuur en bestaand beleid met betrekking tot bijvoorbeeld mest en waterhuishouding. Dit is het gehanteerde principe van "strategisch lokaliseren": behoud of herstel nastreven daar waar de grootste potentie ligt en waar dit gemakkelijk kan zonder dat afbreuk wordt gedaan aan de ecologische uitgangspunten en ambities. Om daaraan invulling te geven zijn diverse consultatierondes met deskundigen en terreinbeheerders gehouden en zijn analyses uitgevoerd, waaronder de knelpunten- en kansanalyse van KIWA Water Research/EGG-consult⁵⁷.

In de toekomst zullen inspanningen voor het waterbeheer meer gericht moeten worden op het natuurbelang. Waar nodig is de begrenzing van gebieden aangepast om een op termijn duurzame situatie te verkrijgen. Voor een aantal habitattypen en soorten zijn gezien de urgentie ten aanzien van één of meerdere kernopgaven ("sense of urgency")⁵⁸, op de korte én lange termijn, aanvullende water- of beheermaatregelen nodig.

Trends, dynamiek en autonome ontwikkelingen

In het aanwijzingsbesluit staat het resultaat van de bovenstaande contouren uitgewerkt in de vorm van de instandhoudingsdoelstellingen. Op grond daarvan worden in het beheerplan de benodigde maatregelen uitgewerkt om de genoemde habitattypen en soorten in de gewenste staat van instandhouding te brengen of te behouden, zodat het gebied voldoende bijdrage kan leveren aan het realiseren van de gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau. Eén van de uitgangspunten in de Natura 2000 contourennotitie (2005)⁵⁹ is dat doelstellingen in de tijd robuust geformuleerd moeten worden. Dit is gedaan om zo te kunnen anticiperen op bijvoorbeeld de natuurlijke dynamiek of mogelijke klimaatveranderingen. Als de

⁵⁷ KIWA & EGG (2007): Knelpunten- en kansanalyse Natura 2000 gebieden. Versie 2007. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

⁵⁸ Een "sense of urgency" is toegekend aan een gebied als binnen tien jaar (na 2005) mogelijk een onherstelbare situatie ontstaat. Zie verder bijlage 2 begrippen en definities uit de Nota van Antwoord (2007).

⁵⁹ Ministerie van LNV (2005): Natura 2000 contourennotitie. Kaders voor Natura 2000-doelen, besluiten en beheersplannen. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

instandhoudingsdoelstellingen niet gehaald lijken te worden, bijvoorbeeld omdat een populatie vogels of een bepaald habitatype ondanks de bescherming toch kleiner wordt, moet Nederland maatregelen nemen om deze ontwikkeling te keren. Artikel 6, tweede lid, van de Habitatrichtlijn, verplicht de lidstaat namelijk om verslechtering van habitattypen en leefgebieden van (vogel)soorten te voorkomen. Soms zullen de genomen maatregelen niet werken, bijvoorbeeld bij klimaatverandering, een te grote externe beïnvloeding of als trekkende soorten in het buitenland negatief worden beïnvloed. Er zijn dan geen sancties. Gezien een aantal onzekerheden over te verwachten ontwikkelingen, die voortkomen uit natuurlijke dynamiek en klimaatveranderingen, is voor het jaar 2015 voorzien in een evaluatie van het Natura 2000 doelendocument (2006). Indien noodzakelijk worden dan ook de betreffende aanwijzingsbesluiten aangepast (zie Nota van Antwoord, paragraaf 3.19).

In bijlage B.4 van de Nota van toelichting van dit besluit wordt nader op de specifieke keuzes ingegaan.

Herijking instandhoudingsdoelstellingen

De lidstaten van de Europese Unie hebben de afspraak gemaakt om alle maatregelen te nemen die nodig zijn om een gunstige staat van instandhouding van de aangewezen soorten en habitattypen waarvoor gebieden zijn aangewezen te realiseren. Pas wanneer daadwerkelijk is gebleken dat de doelen om wat voor reden dan ook niet haalbaar zijn, bestaat er – zoals onder andere in paragraaf 1.4.1 van de Nota van Antwoord staat vermeld – een aantal momenten waarop de doelen bijgesteld kunnen worden. De drie momenten waarop de instandhoudingsdoelstellingen kunnen worden geëvalueerd en zo nodig kunnen worden bijgesteld (zie ook Nota van Antwoord, paragrafen 3.4 en 3.14):

- bij de definitieve aanwijzing;
- bij het opstellen van het beheerplan;
- bij de geplande evaluatie in 2015.

Ecologische samenhang en belangenafweging

De afweging tussen economie en ecologie moet zodanig plaatsvinden dat de gunstige staat van instandhouding van de habitattypen en soorten waar het gebied voor is aangewezen niet in gevaar komt. De situatie kan zich voordoen dat in een bepaald gebied een aantal habitattypen of soorten voorkomt, waarvoor geen instandhoudingsdoelstellingen zijn vastgesteld. Er is dan de inschatting gemaakt dat het betreffende habitatype of de betreffende soort weliswaar marginaal in het gebied aanwezig is, maar dat het gebied op termijn geen bijdrage kan leveren aan de instandhouding van het habitatype of de soort. Ook bij de formulering van een doel voor vogels is bepalend of het gebied een relevante bijdrage aan het realiseren van het landelijke doel levert of kan gaan leveren (zie ook paragraaf 3.11 van de Nota van Antwoord). Voor elk specifiek gebied komt het erop neer dat de instandhoudingsdoelstelling van een bepaald habitatype of bepaalde soort alleen in samenhang kan worden gezien met de instandhoudingsdoelstelling op landelijk niveau en in andere Natura 2000-gebieden. Dat betekent dat er weliswaar landelijk per soort of per habitatype naar een gunstige staat van instandhouding moet worden gestreefd, maar dat deze situatie niet in elk gebied afzonderlijk hoeft te worden nagestreefd. Binnen dit kader kan ook rekening worden gehouden met vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied en met regionale en lokale bijzonderheden.

Recreatie en toerisme (en visserij)

Beseft wordt dat De Wieden een belangrijk onderdeel uitmaakt van het Overijsselse en Flevolandse toeristische product. Het uitgestrekte laagveenmoeras met meren en kanalen en met daartussen natte graslanden, natte heiden, trilvenen, galigaanmoerassen, rietland en moerasbos zijn de belangrijkste trekpleisters voor toeristen. Het toeristische bedrijfsleven vindt dat de aard van het gebied zo moet blijven. In die zin is het belang van een adequaat natuurbeheer ook in het belang van een gezonde toeristische sector. In onder meer paragrafen 4.1.3 en 4.1.4 van de Nota van Antwoord is ingegaan op de ontwikkelingsmogelijkheden van bedrijven en de concurrentiepositie: afhankelijk van de bedrijfstak biedt de aanwezigheid van een Natura 2000-gebied dikwijls nieuwe mogelijkheden. Dit specifieke gebied is een natuurgebied waar, ondanks de toeristische druk, natuurwaarden zich hebben kunnen handhaven of kunnen ontwikkelen. Niettemin is het door de ongunstige staat van instandhouding van habitattypen of soorten noodzakelijk om een herstelopgave te formuleren, zoals bijvoorbeeld geldt voor blauwgraslanden (H6410), de grote vuurvliinder (H1060) en de kwartelkoning (A122) in dit betreffende gebied. Wanneer er een herstelverplichting is, dient bij de te nemen maatregelen rekening te worden gehouden met de vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied. Bij het formuleren van de

instandhoudingsdoelstellingen is dat gedaan. Het afwegen van ecologie en economie gebeurt ook in het stelsel van vergunningverlening. Zie verder paragraaf 3.5 van de Nota van Antwoord.

Ook wordt beseft dat zowel de beroepsvisserij als de sportvisserij een economische rol van betekenis spelen in het gebied. De belangen van de visserij zullen aan de orde komen in het beheerplanproces. De insteek is hierbij om de visserij en de natuur zo goed mogelijk samen te laten gaan.

Complementaire doelen

De analyse van de implementatie van Natura 2000 in Nederland (Kamerstuk 32670 nr. 24) laat zien dat de bescherming van complementaire doelen onder het Natura 2000-regime niet expliciet door de Vogel- en Habitatrichtlijn wordt voorgeschreven. Daarom zullen deze doelen dan ook niet langer in de aanwijzingsbesluiten worden opgenomen.

Onderbouwing besluiten

In diverse ecologische rapporten⁶⁰ en databanken zijn de natuurwaarden en vogelgegevens van Nederland beschreven. Het is voor de selectie of ecologische onderbouwing van een Natura 2000-gebied niet noodzakelijk dat de aanwezige natuurwaarden op kaart worden aangegeven. Wel wordt in paragraaf 4.4 van deze Nota van toelichting een globale, niet-uitputtende, omschrijving gegeven van de verspreiding van de habitattypen en soorten in dit gebied.

Het Natura 2000 doelendocument (2006) is één van de dragende beleidsdocumenten die aan de besluitvorming ten grondslag heeft gelegen. Het beleid zoals daar is uiteengezet, is bij de besluitvorming toegepast, maar het Natura 2000 doelendocument (2006) maakt géén onderdeel uit van het besluit. Met betrekking tot de vraag op welke wijze de gunstige staat van instandhouding voor een bepaald habitatype of een bepaalde soort kan worden bereikt, is er in de Nota van toelichting een uitgebreid overzicht opgenomen waarin alle gebieden staan vermeld waaraan voor het betreffende habitatype of de betreffende soort een doel is toegekend. Op deze wijze is na te gaan hoe de landelijke opgave over het Natura 2000-netwerk is verdeeld. Het is echter een indicatieve vermelding, want het is niet de bedoeling in deze aanwijzing een besluit te nemen over de instandhoudingsdoelstellingen van andere gebieden.

Kernopgaven

In paragraaf 1.3.4 van de Nota van Antwoord staat vermeld dat de kernopgaven een belangrijk hulpmiddel zijn bij de focus en eventuele prioritering binnen de Natura 2000-beheerplannen. Ze beschrijven de belangrijkste behoud- en herstelopgaven per Natura 2000-landschap en zijn in het Natura 2000 doelendocument (2006) toebedeeld aan gebieden. Het toevoegen van de kernopgaven aan de Nota's van toelichting bij de definitieve aanwijzingsbesluiten heeft geen meerwaarde, omdat die informatie is opgenomen in het Natura 2000 doelendocument (2006). De kernopgaven zijn in deze procedure dan ook niet aan inspraak onderhevig.

Ambitieniveau van de instandhoudingsdoelstellingen

Indien een soort of habitatype landelijk in een ongunstige staat van instandhouding verkeert, betekent dit niet automatisch dat in alle gebieden waar de betreffende waarde voorkomt hiervoor een hersteldoelstelling moet worden geformuleerd. In de Natura 2000 contourennotitie (2005) en het Natura 2000 doelendocument (2006) staan de hoofdlijnen voor het formuleren van de Natura 2000 doelen uitgewerkt. Daarmee is het Europese kader toegespitst op de Nederlandse situatie. Per gebied zijn er gebiedsdoelen opgesteld. Deze richten zich op de kwaliteit en oppervlakte van het habitatype of van het leefgebied van een soort. Voor soorten wordt daarnaast een doel gesteld voor de gewenste populatie. Voor sommige soorten en vrijwel alle vogels zijn hierbij richtinggevende aantallen genoemd. Deze dienen als (minimale) draagkracht voor het leefgebied binnen de begrenzing van het gebied. In het geval van herstel is de uitwerking van de landelijke doelen middels het principe van "strategisch lokaliseren" bepaald. Dat wil zeggen dat de herstelopgave is neergelegd in de gebieden waar de meeste potentie is om het habitatype of het leefgebied van de soort te verbeteren. Voor verspreid voorkomende habitattypen en soorten is het niet mogelijk om de landelijke doelstellingen alleen binnen het Natura 2000-netwerk te realiseren. Opgaven buiten het Natura 2000-

⁶⁰ Zie voor een overzicht van de bronnen onder andere Ministerie van LNV (2007): Nota van Antwoord. Inspraakprocedure aanwijzing Natura 2000-gebieden, bijlage 3. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

netwerk worden via ander natuurbeleid gerealiseerd, zoals de Flora- en faunawet en de Ecologische Hoofdstructuur. Voor een aantal habitattypen is in het Natura 2000 doelendocument de expliciete keuze gemaakt om niet te streven naar een gunstige staat van instandhouding (Natura 2000 doelendocument (2006), pagina 138).

Met betrekking tot de vogeldoelen is in het Natura 2000 doelendocument (2006) opgenomen dat voor een gebied "bij een stijgende en stabiele lokale trend" een behoudopgave wordt geformuleerd. Een stijgende trend wordt als aanwijzing opgevat dat het leefgebied voor deze soorten al geschikt is en voldoende draagkracht heeft om bij te dragen aan een populatie hoger dan het gemiddelde in de periode 1999-2003. In dergelijke gevallen wordt volstaan met een behoudopgave omdat geen extra maatregelen ter verbetering van het leefgebied nodig worden geacht. In gevallen waarin de potentie van het gebied dusdanig wordt geacht dat de draagkracht van het gebied nog niet bereikt lijkt te zijn, wordt wel gestreefd naar herstel van de populatie. Naar verwachting zal herstel van de populatie in dit soort gevallen optreden, zolang het leefgebied behouden blijft.

Voor vogels geldt daarnaast dat bij behoudopgaven de aantallen gebaseerd zijn op het gemiddelde seizoensgemiddelde over de periode 1999-2003 (bij niet-broedvogels geldt de periode 1999/2000-2003/2004)⁶¹. Bij herstelopgaven zijn de aantallen meestal gebaseerd op de historische potentie van een Natura 2000-gebied, dat is het maximaal aantal vastgestelde vogels (of broedparen) over een interval van enkele jaren gedurende de periode 1980-2003 (SOVON). Dit betekent dat op gebiedsniveau geen streefwaarden uit beschermingsplannen zoals het Beschermingsplan moerasvogels 2000-2004 (2000) zijn gebruikt. Deze plannen hebben wel hun doorwerking gekregen in de landelijke instandhoudingsdoelstellingen en kunnen van belang zijn bij het opstellen van beheerplannen. Vervolgens is in de toelichtingen bij de instandhoudingsdoelstellingen aangegeven of het gebied met het gestelde doel ook kan voldoen aan de minimumeisen voor een sleutelpopulatie.

Ook voor broedvogels geldt dat bij verspreid voorkomende soorten het niveau van een sleutelpopulatie in een specifiek gebied soms niet gehaald kan worden. Vaak is dan op regionale schaal sprake van een min of meer samenhangende populatie met meerdere kernen (meta-populaties), die qua omvang wel het minimale niveau van de sleutelpopulatie overstijgt.

Bij de evaluatie in 2015 worden zowel de ambities van de gebiedsdoelen als de landelijke instandhoudingsdoelstellingen, in geval van broedvogels met inbegrip van het aantal sleutelpopulaties, tegen het licht gehouden en wordt bekeken of bijstelling nodig is.

Foerageerfunctie versus slaapplaatsfunctie

Een gebied kan voor een soort verschillende functies hebben. De meest voor de hand liggende zijn de foerageerfunctie en de slaapplaatsfunctie. Dit zijn de twee functies die in de toelichtingen benoemd worden. Slaapplaatsfuncties worden alleen benoemd bij soorten die groepsgewijs slapen, zoals zwanen, ganzen, smienten en steltlopers. Het niet noemen van een slaapplaatsfunctie bij soorten die overdag foerageren, hoeft dus niet altijd te betekenen dat de soort niet in het gebied slaapt. Bovendien zijn er nog andere functies mogelijk, zoals een functie als ruigebied. Die worden alleen in zeer voor de hand liggende situaties specifiek genoemd. Om geen functies uit te sluiten, is gekozen voor de volgende formuleringen:

1. *'Het gebied heeft voor de soort met name een functie als slaapplaats en als foerageergebied'*: Dit geldt voor soorten die groepsgewijs slapen of rusten (overtijen), en waarbij geen gegevens bekend zijn die aangeven dat de slaapplaatsfunctie de foerageerfunctie aantalsmatig overtreft.
2. *'Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied'*: Dit geldt voor soorten die individueel slapen of rusten, of voor soorten die buiten het betreffende Natura 2000 gebied groepsgewijs slapen (bijv. grasland waar overdag ganzen grazen).
3. *'Het gebied heeft voor de soort met name een functie als slaapplaats'*: Dit geldt voor soorten die groepsgewijs slapen of rusten (overtijen) in het betreffende gebied, maar die elders foerageren, bijv. hoogveengebieden als slaapplaats voor ganzen.

⁶¹ SOVON & CBS (2005): Trends van vogelaantallen in het Nederlandse Natura 2000 netwerk. SOVON-informatierapport 2005/09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Doorgaans wordt één draagkrachtsindicatie (aantal) omschreven in het doel. Deze indicatie heeft voor de soort betrekking op de draagkracht voor één of meerdere functie(s) van het gebied: foerageer- of slaapplaatsfunctie, danwel foerageer én slaapplaatsfunctie.

Bij bovengenoemde formuleringen 2 en 3 heeft de draagkrachtsindicatie betrekking op de enkele genoemde functie, slaapplaats, danwel foerageergebied.

In geval van bovengenoemde formulering 1 heeft de draagkrachtsindicatie in principe betrekking op beide genoemde functies, behalve:

- a) wanneer de aantallen slechts voor één van beide functies gelden wordt dit expliciet in de toelichting aangegeven, bijvoorbeeld: '*De draagkrachtindicatie heeft betrekking op de slaapplaatsfunctie.*'
- b) wanneer voldoende gegevens voor handen zijn, dat voor beide functies apart een aantal in het doel is opgenomen.

Monitoring

Het ministerie van Economische Zaken (EZ) is verantwoordelijk voor de periodieke algemene rapportages aan de Europese Commissie en voor de monitoring van de staat van instandhouding van soorten en habitattypen op landelijk niveau. Het ministerie van EZ zorgt voor een landelijk monitoringssysteem. De gebiedsgerichte monitoring zal plaatsvinden op basis van de monitoringsparagraaf in de beheerplannen waarin ook rollen en verantwoordelijkheden zijn uitgewerkt. Voor zowel de landelijke als de gebiedsgerichte monitoring wordt momenteel - in samenhang - een programma van eisen ontwikkeld in overleg met het betrokken bevoegd gezag (ministerie van EZ, ministerie van Infrastructuur en Milieu, ministerie van Defensie en de provincies (Interprovinciaal Overleg)). Zie ook paragraaf 1.5.1 van de Nota van Antwoord.

Nulsituatie of uitgangspunt

In paragraaf 3.18 van de Nota van Antwoord staat vermeld dat bij het vaststellen van de gebiedsdoelen niet is uitgegaan van een bepaald referentiejaar, zoals het moment van aanwijzing als Vogelrichtlijngebied of aanmelding als Habitatrictlijngebied. Als uitgangspunt geldt echter wel dat er geen verslechtering mag optreden ten opzichte van 2004, het moment waarop door Brussel de communautaire lijst met Habitatrictlijngebieden is vastgesteld. Bij het vaststellen van de doelen is gekeken naar de staat van instandhouding van de betreffende soort of het habitatype op landelijk niveau. Ook is gekeken naar de (minimaal) benodigde oppervlakte leefgebied en/of habitatype om een gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau te realiseren.

Die (landelijke) staat van instandhouding vormde mede de basis voor vaststelling van de instandhoudingsdoelstellingen voor soorten en/of habitattypen per gebied. In de Nota's van toelichting bij de besluiten is aangegeven of voor een soort of habitatype in een concreet gebied een behoud- of herstelopgave geldt. Zo is bijvoorbeeld een behoudopgave geformuleerd als er onevenredige maatregelen nodig zouden zijn om het gebied een grotere bijdrage te laten leveren.

Realisatietermijnen

Zoals in paragraaf 3.16 van de Nota van Antwoord wordt gesteld, zijn termijnen onmisbaar om de realisatie van doelen te plannen. Deze plannen zijn grotendeels afhankelijk van regionale en zelfs lokale omstandigheden. Daardoor zijn de op te stellen beheerplannen de aangewezen plaats voor het bepalen van de realisatietermijnen. Om die reden is ervan afgezien realisatietermijnen in de aanwijzingsbesluiten op te nemen.

Flankerend beleid

In paragraaf 5.8 van de Nota van Antwoord staat als uitgangspunt geformuleerd dat de instandhoudingsdoelstellingen met behulp van bestaande budgetten worden gerealiseerd. De "bestaande budgetten" waaruit realisatie van de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen gefinancierd moet worden, zijn grotendeels opgenomen in het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) en de financiële middelen voor de bestrijding van verdroging in de zogenoemde TOP-lijst gebieden⁶². Daarnaast is ook het bestaande beheerbudget voor Staatsbosbeheer een financieringsbron voor de instandhoudingsdoelstellingen. Waar de

⁶² De door de provincies opgestelde lijsten met gebieden die in het kader van het verdrogingsbeleid met voorrang worden aangepakt.

Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen gekoppeld zijn aan waterkwaliteit kunnen de additionele kosten worden gefinancierd via het spoor van de Kaderrichtlijn Water. Veel subsidiemogelijkheden voor inrichting en (agrarisch) natuurbeheer zijn met het ILG onder verantwoordelijkheid van de provincies gekomen. Daartoe behoren de maatregelen die vallen onder het Subsidiestelsel Natuur- & Landschapsbeheer (vanaf 2010) en de provinciale subsidieregelingen zoals de Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL). Verder is er in het kader van het LIFE+-programma vanuit de Europese Commissie geld beschikbaar voor overheden en NGO's voor co-financiering van de ontwikkeling, implementatie, monitoring, evaluatie en communicatie van het Europees milieu- en natuurbeleid en van wetgeving op dit gebied, bijvoorbeeld voor projecten die gericht zijn op maatregelen voor behoud en herstel van Natura 2000-waarden.

4.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

Een inspreker verzoekt om de instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype vochtige heiden (H4010B) te veranderen van "behoud kwaliteit" naar "verbetering kwaliteit". Kleine stukken van deze heide, die samen een aanzienlijk deel van het areaal vormen, zijn van mindere kwaliteit en behoeve verbetering van de kwaliteit, aldus de inspreker.

De zienswijze is overgenomen. Zie bijlage B.4.1 voor een toelichting.

Een inspreker verzoekt om de instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype blauwgraslanden (H6410) te veranderen van een behoudsdoelstelling naar "uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit". Het landelijke doel voor dit habitatype is uitbreiding van oppervlakte, en volgens de inspreker zijn in De Wieden daarvoor kansen.

De zienswijze is overgenomen, zie bijlage B.4.1 voor een toelichting.

Een inspreker verzoekt om de instandhoudingsdoelstelling voor blauwgraslanden (H6410) te laten vervallen. De vroegere schrale hooilanden op de legakkers zijn na de sanering van de landbouw in het gebied vanwege het uitblijven van adequaat beheer door houtopslag overwoekerd geraakt. Hierdoor werden deze legakkers overbemest en zijn de abiotische omstandigheden ter plaatse totaal ongeschikt voor het habitatype gevonden.

De zienswijze is niet overgenomen. Het habitatype blauwgraslanden is aanwezig in het gebied. In paragraaf 4.4 van de Nota van toelichting is de locatie van de genoemde habitattypen en soorten in het gebied globaal nader beschreven. Voor alle aanwezige habitattypen en soorten binnen de begrenzing van het gebied dienen in principe instandhoudingsdoelstellingen te worden bepaald, zie verder Nota van Antwoord paragraaf 3.3.

Een inspreker betwijfelt sterk of het habitatype hoogveenbossen (H91D0) überhaupt wel in het gebied voorkomt.

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. Het habitatype hoogveenbossen komt in het gebied voor. In paragraaf 4.4 van de Nota van toelichting is de locatie van de genoemde habitattypen en soorten in het gebied globaal beschreven.

Een inspreker verzoekt om een herstelopgave toe te kennen aan het habitatype hoogveenbossen (H91D0), gezien de landelijke ongunstige staat van instandhouding.

De zienswijze is niet overgenomen. Gezien de geringe oppervlakte hoogveenbossen die aanwezig is in De Wieden, is een behoudsdoelstelling geformuleerd op het aspect oppervlakte. Er is weinig potentie om de oppervlakte uit te breiden. Er wordt wel verbetering van de kwaliteit nagestreefd.

Enkele insprekers verzoeken, in verband met de instandhoudingsdoelstellingen "behoud of uitbreiding van de populatie" van de habitatoorten gestreepte waterroofkever (H1082), bittervoorn (H1134), grote modderkruiper (H1145), kleine modderkruiper (H1149), rivierdonderpad (H1163), meervleermuis (H1318), geel schorpioenmos (H1393), groenknolorchis (H1903) en platte schijfhoren (H4056), het begrip "populatie"

te verduidelijken en de minimale omvang van de populatie te benoemen. Ook is het volgens de insprekers onduidelijk of de landelijke populatie wordt bedoeld of de populatie van De Wieden.

Met het begrip populatie wordt bedoeld op de bestendige aanwezigheid van de soort. Dat is het geval van geregelde waarnemingen van de soort en de aanwezigheid van geschikt leefgebied binnen het Natura 2000-gebied. Hiermee worden incidentele voorkomens van zwervende of "verdwaalde" exemplaren uitgesloten (zie verder Nota van Antwoord paragraaf 3.18). De relatieve bijdrage op basis van de aanwezige populatie is vermeld in bijlage B.4 van de Nota van toelichting. De instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd voor het Natura 2000-gebied De Wieden hebben betrekking op de populaties in het betreffende Natura 2000-gebied.

Een inspreker verzoekt om de instandhoudingsdoelstelling voor de habitatsoorten bittervoorn (H1134) en groenknolorchis (H1903) te wijzigen. Voor de bittervoorn verzoekt de inspreker de behoudsdoelstelling te wijzigen in "uitbreiding verspreiding en omvang leefgebied" zodat dit overeenkomt met het beheerplan Natura 2000 Wieden-Weerribben. Voor de groenknolorchis verzoekt de inspreker de behoudsdoelstelling te wijzigen in "uitbreiding omvang en kwaliteit biotoop voor uitbreiding populatie". Tevens verzoekt de inspreker hierbij het volgende op te nemen in de toelichtingen van beide soorten: "De huidige trilvenen zijn door successie gedoemd te verdwijnen. Totdat voldoende nieuw biotoop is gevormd (enkele decennia!) is te verwachten dat de populatie in omvang afneemt."

De zienswijze heeft deels geleid tot aanpassing van het besluit. De landelijke staat van instandhouding van de bittervoorn is op zowel het aspect leefgebied als verspreiding als gunstig beoordeeld. De soort komt wijd verspreid voor in Laag-Nederland, het leefgebied is voldoende groot en de kwaliteit van het leefgebied is geschikt voor het op lange termijn voortbestaan van de soort. Landelijk geldt daarom een behoudsdoelstelling. De gebiedsdoelstelling van De Wieden sluit hierop aan. De zienswijze heeft geleid tot aanpassing van het doel van de groenknolorchis, zie bijlage B.4.2 voor een toelichting.

Een inspreker is van mening dat er geen doelen voor zowel de grote modderkruiper (H1145) als de kleine modderkruiper (H1149) in dit gebied dienen te worden opgenomen. De inspreker is van mening dat de levensomstandigheden in dit gebied minder gunstig zijn omdat het hier een open verbonden waternetwerk betreft waarin ook vele andere vissen leven. Vanwege predatie van andere aanwezige vissen en onvoldoende aangepast onderhoud in het gebied vraagt de inspreker zich af of beide soorten wel beter beschermd worden als ze worden aangemeld voor een gebied waar de optimale biotoop niet ligt terwijl in de optimale gebieden door het waterschap adequaat beheer wordt gevoerd. Daarnaast is de grote modderkruiper een niet zeldzame vis die reeds is aangemeld in zestien andere speciale beschermingszones, aldus de inspreker. De kleine modderkruiper verkeert bovendien in gunstige staat van instandhouding terwijl niet geverifieerd is of de soort in het moerasgebied van De Wieden daadwerkelijk voorkomt. De inspreker is van mening dat daarom de aanmelding niet had mogen plaatsvinden.

De zienswijzen hebben niet geleid tot aanpassing van het besluit. De grote modderkruiper en de kleine modderkruiper zijn aanwezig in het gebied. In paragraaf 4.4 van de Nota van toelichting is de locatie van de genoemde habitattypen en soorten in het gebied globaal nader beschreven. Voor alle aanwezige habitattypen en soorten binnen de begrenzing van het gebied dienen in principe instandhoudingsdoelstellingen te worden geformuleerd, zie verder Nota van Antwoord paragraaf 3.3.

Een inspreker geeft aan dat voor de rivierdonderpad (H1163) het doel "behoud verspreiding, omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud van populatie" is opgenomen voor De Wieden. Echter in het Natura 2000 doelendocument staat aangegeven dat voor de rivierdonderpad het doel: "behoud omvang en kwaliteit leefgebied" in de grote wateren en "uitbreiding en verbetering kwaliteit leefgebied" in de beken betreft. De inspreker verzoekt om het doel voor de soort aan te passen naar behoud omvang en kwaliteit leefgebied, aangezien er in De Wieden geen sprake is van een beekstelsel.

Het aanwijzingsbesluit is aangepast. De verspreidingsdoelstelling is komen te vervallen. Zie bijlage B.4.2 van de Nota van toelichting.

Een inspreker is van mening dat de instandhoudingsdoelstelling van de rivierdonderpad (H1163) van De Wieden niet van belang is voor de soort. Dit aangezien de soort slechts op enkele plaatsen in het gebied voorkomt. Daarentegen komt de vis massaal in het IJsselmeer, langs de rivieren en in het Noord-Hollandse plassengebied voor, en breidt de soort zich momenteel explosief uit. De inspreker stelt dat uit dit oogpunt het belang van de aanmelding niet is in te zien, omdat het gaat om de hybride en niet om de beekvariant en omdat de soort bovendien nog in 23 andere speciale beschermingszones is aangemeld.

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. De rivierdonderpad komt voor in het gebied. In paragraaf 4.4 van de Nota van toelichting wordt de verspreiding van de soort in het gebied globaal nader beschreven. Voor alle aanwezige habitattypen en soorten binnen de begrenzing van het gebied dienen in principe instandhoudingsdoelstellingen te worden geformuleerd, zie verder Nota van Antwoord paragraaf 3.3.

Een inspreker wenst nadere onderbouwing voor het aanwijzen van de habitatsoort platte schijfhoren (H4056). Alleen met die informatie kan de inspreker ook zorg dragen voor een adequate toetsing van projecten en plannen aan de aanwezigheid van deze soort. Zolang hier geen duidelijkheid over bestaat verzoekt de inspreker om geen instandhoudingsdoelstelling voor de platte schijfhoren toe te kennen.

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. De landelijke staat van instandhouding van de habitatsoort platte schijfhoren is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als "matig ongunstig". De populatie van platte schijfhoren in De Wieden is de meest omvangrijke in Nederland, wat heeft geleid tot selectie van het gebied in de lijst met de belangrijkste gebieden voor het behoud van de soort.

Een inspreker vindt het onduidelijk waarom de platte schijfhoren (H4056) is toegevoegd aan het Natura 2000-gebied De Wieden. In het Natura 2000 doelendocument staat namelijk dat er weinig bekend is over dit slakje. De inspreker begrijpt niet waar De Wieden zich in onderscheidt ten opzichte van andere Natura 2000-gebieden in relatie tot het gehele voorkomen van de platte schijfhoren. Zolang hier geen duidelijkheid over bestaat verzoekt de inspreker om geen instandhoudingsdoelstelling voor de platte schijfhoren op te nemen.

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. De platte schijfhoren is talrijk aanwezig in het gebied. In paragraaf 4.4 van de Nota van toelichting is de locatie van de genoemde habitattypen en soorten in het gebied globaal nader beschreven. Voor alle aanwezige habitattypen en soorten binnen de begrenzing van het gebied dienen in principe instandhoudingsdoelstellingen te worden bepaald, zie verder Nota van Antwoord paragraaf 3.3.

Een inspreker verzoekt om de platte schijfhoren niet als doel op te nemen. Er is volgens inspreker nu te weinig bekend over de mate van voorkomen in dit gebied in relatie tot het landelijke voorkomen van deze soort.

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. De populatie van platte schijfhoren in de Wieden is de meest omvangrijke in Nederland, wat heeft geleid tot selectie van het gebied in de lijst met de belangrijkste gebieden voor het behoud van de soort.

Een inspreker betwijfelt sterk of de platte schijfhoren (H4056) überhaupt wel in het gebied voorkomt.

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. Uit waarnemingen blijkt dat de populatie van platte schijfhoren in de Wieden momenteel de meest omvangrijke is in Nederland.

Een inspreker merkt op dat er bij de behoudsopgave van de aalscholver (A017) geen omvang wordt genoemd van draagkracht, terwijl er uit het Natura 2000 profielendocument blijkt dat er wel een gemiddeld seizoensmaximum bekend is. De inspreker verzoekt daarom om voor de aalscholver de aantallen uit het Natura 2000 profielendocument over te nemen in het aanwijzingsbesluit.

Het doel betreft met name de slaappleatsfunctie. Het "gemiddeld" seizoensmaximum in het profielendocument is in werkelijkheid een eenmalige telling. In de doelen zijn alleen draagkrachtgetallen gebruikt die zijn gebaseerd op ten minste twee seizoenen.

Een inspreker verzoekt om geen doel op te nemen voor de aalscholver (A017). Volgens de inspreker bestaat er nog een aanzienlijke onzekerheid over de te verwachten aantalontwikkeling van deze vogelsoort en de invloed hiervan op de visstand.

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. Het gebied is in 2000 voor de aalscholver als broedvogel aangewezen. Op grond van artikel 10a, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 bestaat de verplichting in een aanwijzing doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van leefgebieden van vogelsoorten op te nemen.

Een inspreker verzoekt, in verband met de behoudsopgave voor de vogelsoorten roerdomp (A021) en de zwarte stern (A197), de aanwijzing zodanig te onderbouwen dat er geen discussie kan ontstaan over de te hanteren aantallen en de juridische juistheid daarvan.

De zienswijze heeft geleid tot aanpassing van het besluit. De toelichtingen bij de doelstellingen van beide soorten zijn aangepast. Zie verder hoofdstuk 5 van de Nota van toelichting.

Een inspreker vindt het onduidelijk waarom in het ontwerp-aanwijzingsbesluit voor een aantal vogelsoorten het aantal paren in de instandhoudingsdoelstelling is verhoogd. De inspreker doelt hierbij op de vogelsoorten roerdomp (A021), watersnip (A153), en rietzanger (A295) die van respectievelijk 20, 30 en 250 paren naar 30, 120 en 3.000 paren zijn verhoogd. Een verklaring hiervoor ontbreekt, wat ervoor zorgt dat de wijzigingen vragen oproepen. Dit vindt de inspreker niet wenselijk.

Ook een andere inspreker verzoekt de instandhoudingsdoelstelling voor de rietzanger (A295) aan te passen naar 2.000 paren. De inspreker vindt 3.000 paren niet realistisch.

De zienswijze heeft deels geleid tot aanpassing van het besluit.

Van de rietzanger is het aantal in de doelstelling verlaagd van 3.000 naar 2.000 paren.

Van de watersnip is het aantal in de doelstelling verhoogd van 120 naar 150 paren. Van de roerdomp en de watersnip zijn de aantallen in de doelstellingen hoger dan het gemiddelde van de periode 1999-2003 omdat de gebieden een hogere bijdrage kunnen leveren aan de landelijke populaties van die soorten, die in een zeer ongunstige staat van instandhouding verkeren. Zie verder bijlage B.4.3 van de Nota van toelichting.

Een inspreker verzoekt om voor vogelsoorten als de roerdomp (A021), bruine kiekendief (A081), watersnip (A153) en zwarte stern (A197) een hersteldoel op te nemen welke meer recht doet aan de beschermingsnoodzaak van deze soorten en de grote bijdrage die De Wieden hieraan kan leveren.

De zienswijze heeft deels geleid tot aanpassing van het besluit. De doelstelling voor de zwarte stern is aangepast. Zie verder bijlage B.4.3 van de Nota van toelichting.

Een inspreker verzoekt om de behoudsdoelstelling voor de purperreiger (A029) om te zetten in een hersteldoelstelling. Volgens de inspreker is dit wenselijk, en gezien de recente toename ook realistisch om een sleutelpopulatie van 60 paren te bereiken.

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. Zie verder bijlage B.4.3 van de Nota van toelichting.

Een inspreker merkt op dat bij aanwijzing van Natura 2000-gebieden onderscheid wordt gemaakt tussen rui-, foerageer-, slaap- en broedgebieden. De inspreker vindt onduidelijk wat de betekenis is van deze functietoekenning, zowel binnen als buiten een Natura 2000-gebied. Voor De Wieden staat voor de purperreiger (A029): "Behalve (riet)moeras is ook voldoende foerageergebied in de omgeving noodzakelijk." Volgens de inspreker wordt hier impliciet mee bedoeld dat het gebied niet is aangewezen als foerageergebied maar dat die functie wel nodig is voor het bereiken van het doel. De inspreker verzoekt dat duidelijker aangegeven wordt voor welke functie(s) van de soort(en) het gebied is aangewezen en als dat niet alle functies voor die soort omvat waar dan de rest van die functies ruimtelijk zijn gelegen en hoe die functies daar dan beschermd worden.

De zienswijze heeft geleid tot aanpassing van het besluit. De specifieke functieaanduiding is verwijderd uit de toelichting bij de doelstelling. De ecologische vereisten staan in het Natura 2000 profielendocument (2008), en deze dienen in het beheerplan te worden uitgewerkt.

Een inspreker merkt op dat voor de vogelsoorten purperreiger (A029), bruine kiekendief (A081) en porseleinhoen (A119) het aantal paren in de behoudsopgave afwijkt van het aantal in het Natura 2000 profielendocument. De inspreker verzoekt om in de verschillende documenten dezelfde aantallen te hanteren.

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. In het Natura 2000 profielendocument (2008) staan geen aantallen per gebied.

Een inspreker verzoekt om de instandhoudingsdoelstellingen van de vogelsoorten purperreiger (A029), watersnip (A153) en snor (A292) te wijzigen, van respectievelijk 50, 120 en 100 paar naar 70, 250 en 350 paar. De huidige doelstelling voor de purperreiger lijkt de inspreker aan de lage kant gezien de beheermaatregelen die uitgevoerd gaan worden en de inrichting van nieuwe natuur. De inspreker verwacht om deze redenen ook een toename van de snor en de watersnip.

De zienswijze heeft geleid tot aanpassing van het besluit. De aantallen in de doelstellingen van purperreiger, watersnip en snor zijn verhoogd. Zie verder bijlage B.4.3 van de Nota van toelichting.

Een inspreker geeft aan dat de instandhoudingsdoelstelling voor de kwartelkoning (A122) van twintig paar op de korte termijn niet haalbaar is. Op de langere termijn is dit aantal volgens de inspreker wel haalbaar, mits er veel maatregelen worden genomen.

De zienswijze heeft geleid tot aanpassing van het besluit. Het aantal in de doelstelling van de kwartelkoning is aangepast. Zie verder bijlage B.4.3 van de Nota van toelichting.

Een inspreker verzoekt om de uitbreidingsdoelen (uitbreiding omvang) voor de vogelsoorten kwartelkoning (A122), paapje (A275), snor (A292) en grote karekiet (A298) te schrappen. Volgens de inspreker is het argument, dat ontwikkeling nodig is om instandhouding op langere termijn te verzekeren voor deze specifieke natuur en dit specifieke Natura 2000-gebied, onvoldoende onderbouwd.

De zienswijze heeft deels geleid tot aanpassing van het besluit. De doelstelling voor de snor is aangepast van "uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied" in "behoud omvang en kwaliteit leefgebied". Van de overige soorten is de doelstelling voor het leefgebied niet aangepast. Zie verder bijlage B.4.3 van de Nota van toelichting.

Een inspreker constateert dat in de ontwerp-aanwijzingsbesluiten soms een hogere kwantitatieve doelstelling wordt gehanteerd dan in de voorontwerpen van de ontwerp-aanwijzingsbesluiten, zonder dat er sprake is van een verbeteropgave. Als voorbeeld geeft de inspreker de watersnip (A153) in De Wieden. In het voorontwerp van het ontwerp-aanwijzingsbesluit staat dat het aantal paren moet worden verhoogd naar 70, en in het ontwerp-aanwijzingsbesluit staat 120 paren. Dit terwijl de instandhoudingsdoelstelling "behoud van omvang en kwaliteit leefgebied" is. De inspreker vraagt zich af hoe dat mogelijk is en verzoekt om met een verhoogde ambitie de instandhoudingsdoelstellingen in termen van verbeteropgaven te formuleren. Ook verzoekt de inspreker om minimaal de actueel aanwezige gemiddelde populatie als ambitieniveau te gebruiken tenzij in het besluit kenbaar wordt gemaakt dat een vermindering is toegestaan.

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. In het ontwerp-aanwijzingsbesluit is rekening gehouden met de informele reacties op het Natura 2000 gebiedendocument (2006) zodat het aantal in de doelstelling is verhoogd. Er wordt behoud van het leefgebied gekozen wanneer de lokale populatietrend stabiel of toenemend is. Zie verder het onderwerp "Ambitieniveau van de instandhoudingsdoelstellingen" in paragraaf 4.1 hiervoor, en bijlage B.4 van de Nota van toelichting.

Een inspreker merkt op dat er in de uitbreidingsopgave voor het paapje (A275) een doel gesteld wordt die nagenoeg gelijk is aan het in het Natura 2000 profielendocument genoemde gemiddelde. De inspreker vraagt zich daarom af of er dan wel terecht kan worden gesproken van een uitbreidingsopgave.

De zienswijze heeft geleid tot aanpassing van het besluit. Het aantal in de doelstelling van het paapje is aangepast. De opgave voor het leefgebied is gebaseerd op een beoordeling van historische populatietrend in plaats van het populatiegemiddelde. Zie verder bijlage B.4.3 van de Nota van toelichting.

Een inspreker geeft aan dat de instandhoudingsdoelstelling voor het paapje (A275) haalbaar is, mits er aanpassingen in het beheer gedaan worden.

Zie het antwoord op de voorgaande zienswijze.

Een inspreker merkt op dat er in de behoudsopgave voor de rietzanger (A295) een doel gesteld wordt voor een draagkracht van een aanzienlijk lager aantal paren dan in het Natura 2000 profielendocument wordt genoemd. Het verlagen van de actuele aantallen vogels zou te vertalen zijn naar het accepteren van een achteruitgang van de waarden van het gebied. Dit doet volgens de inspreker afbreuk aan het "stand still beginsel". De inspreker verzoekt daarom te onderbouwen waarom er gekozen is voor een lager aantal broedparen dan in het Natura 2000 profielendocument, zodat er geen discussie kan ontstaan over de te hanteren aantallen en de juridische juistheid van deze keuze ten opzichte van het "stand-stil" beginsel.

De zienswijze heeft geleid tot aanpassing van het besluit. Een onderbouwing is toegevoegd in de tekst van Bijlage B.4.3 van de Nota van toelichting. In het Natura 2000 profielendocument (2008) staan geen aantallen vermeld.

Een inspreker vindt onvoldoende onderbouwd waarom in bepaalde gebieden een behoudsdoelstelling is geformuleerd omdat de ongunstige staat van instandhouding voornamelijk is gebaseerd op de verslechterde omstandigheden in een ander Natura 2000-gebied. Als voorbeeld geeft de inspreker de fuut (A005) in De Wieden.

De zienswijze is niet overgenomen. Bij soorten met een landelijk ongunstige staat van instandhouding (landelijke staat van instandhouding fuut als niet-broedvogel is matig ongunstig) is behoud van de huidige situatie voldoende als de waarschijnlijke oorzaak van de landelijk ongunstige staat van instandhouding niet in dit gebied is gelegen (zie verder Tekstkader 3.3.4. van het Natura 2000 doelendocument (2006)). De trend van de fuut in het gebied De Wieden is vanaf 1980/1981 positief geweest en vanaf 1994 is er geen significante aantalsverandering geweest. Dit betekent dat het gebied De Wieden waarschijnlijk niet de oorzaak is geweest van de landelijk ongunstige staat van instandhouding. Daarom is voor behoud van de huidige situatie gekozen.

Een inspreker verzoekt om een hoger aantalsdoel op te nemen voor de kleine zwaan (A037), vanwege de matig ongunstige staat van instandhouding, het zeer grote relatieve belang en negatieve landelijke- en gebiedstrends.

De zienswijze is niet overgenomen. Op landelijk niveau is ondanks de ongunstige staat van instandhouding een behoudopgave geformuleerd. Alle gebiedsdoelen sluiten daarbij aan. De afname van het aantal vogels in Nederland is niet het gevolg van de draagkracht in het gebiedennetwerk. Behoud van de huidige draagkracht houdt dus herstel van de aantallen niet tegen. In feite vormen gebruikte aantallen dus een onderschatting van de werkelijke draagkracht.

Een inspreker constateert dat in het Natura 2000 doelendocument soms geen herstelopgave wordt voorgeschreven vanwege slecht stuurbare oorzaken. Als voorbeeld geeft de inspreker de tafeleend (A059) in De Wieden. Volgens het ontwerp-aanwijzingsbesluit is er sinds 1995 een afname van deze vogelsoort, en uit het Natura 2000 doelendocument blijkt dat Nederland voor de tafeleend (A059) van zeer groot belang is maar de staat van instandhouding zeer ongunstig is. Toch is in het ontwerp-aanwijzingsbesluit alleen een

behoudsopgave voor de tafeleend (A059) geformuleerd vanwege de marginale bijdrage aan het landelijk doel zonder dat dit verder onderhouden wordt. De inspreker verzoekt om opheldering hierover.

De tafeleend is midden jaren negentig sterk afgenomen in het Markermeer en IJmeer door afname van de populatie driehoeksmosselen, en in de randmeren sterk toegenomen door herstel van de mosselpopulaties. Tegelijkertijd zijn ook de populaties in het IJsselmeer en het rivierengebied afgenomen, zonder aanwijsbare afname van de draagkracht. Gezien de timing en het in korte tijd zeer gunstige aanbod in de randmeren lijkt wegzuiging van IJsselmeer en rivieren naar de randmeren waarschijnlijk. Een deel van de tafeleenden rust daar op wateren buiten het watervogelmeetnet. Dit relativeert de afname. Daarnaast is herstel van de mosselpopulatie in het Markermeer en IJmeer waarschijnlijk niet (volledig) haalbaar.

Een inspreker verzoekt om bepaalde soorten te versterken vooruitlopend op een verwachte verslechtering in staat van instandhouding, bijvoorbeeld voor de kuifeend (A061) in Natura 2000-gebied De Wieden.

De zienswijze is niet overgenomen. Op dit moment geldt er voor deze soort op landelijk niveau een behoudopgave. Alle gebiedsdoelen, dus ook die van De Wieden, sluiten daarbij aan. Herstel van de zoet-zout overgangen in het Krammer-Volkerak en het Zoommeer zijn op het moment nog niet concreet genoeg. Op het moment is er nog geen aanleiding voor een eventuele herstelopgave.

Omdat De Wieden in Nederland waarschijnlijk het één na belangrijkste broedgebied is voor de grote zilverreiger (A027), verzoekt een inspreker om voor deze vogelsoort een aanvullende doelstelling in het aanwijzingsbesluit op te nemen. Uitbreiding van de verspreiding van deze soort is volgens de inspreker gewenst.

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. Het gebied voldoet niet aan het criterium voor opname van de soort. De ondergrens voor opname als begrenzingssoort is 1% van de landelijke broedpopulatie met een minimum van gemiddeld 1 broedpaar.⁶³ Het gemiddelde van het gebied in de periode 1999-2003 is kleiner dan 1 broedpaar. In 2003 is voor het eerst melding gemaakt van broedende grote zilverreigers in De Wieden met 2-3 broedparen (SOVON).

Een inspreker verzoekt om instandhoudingsdoelstellingen op te nemen voor de lepelaar (A034), grutto (A156), ijsvogel (A229) en blauwborst (A272). De inspreker stelt het volgende voor: voor de lepelaar 40 paren (betreft een betere ruimtelijke verdeling en 5% van de landelijke doelstelling), de grutto 250 paar, de ijsvogel 15 paar (8% van de landelijke doelstelling), en de blauwborst 350 paar (6% van de landelijke doelstelling). De inspreker voegt eraan toe dat er binnen diens eigendom al 140 paren grutto's aanwezig zijn met duidelijke potentie voor meer, ook in het overige Vogelrichtlijngebied voor De Wieden. De inspreker vindt daarom 250 paar absoluut realistisch.

De zienswijze heeft deels geleid tot aanpassing van het besluit.

De ijsvogel is toegevoegd aan het besluit. Zie verder bijlage B.2 van de Nota van toelichting. Het gebied voldoet niet aan het criterium voor opname van de lepelaar. De ondergrens voor opname als begrenzingssoort is 1% van de landelijke broedpopulatie met een minimum van gemiddeld 1 broedpaar.⁶³ Het gemiddelde van het gebied in de periode 1999-2003 is kleiner dan 1 broedpaar. In 2003 is voor het eerst melding gemaakt van broedende lepelaars in De Wieden met 3 broedparen (SOVON). Het is niet mogelijk om voor grutto's als broedvogel een instandhoudingsdoelstelling op te nemen. Zie verder het onderwerp "Weidevogels" in paragraaf 4.1 hiervoor. Het gebied voldoet niet aan het 1%-criterium voor opname van de blauwborst. Het gemiddelde van het gebied in de periode 1999-2003 is geschat op 65 paren. De landelijke broedpopulatie in de periode 1999-2003 is gemiddeld 10.000 paren.

Een inspreker verzoekt om een hersteldoel voor de blauwe kiekendief (A082) in het aanwijzingsbesluit op te nemen. Dit betekent volgens de inspreker wel dat in moerasgebieden als Natura 2000-gebied De Wieden er een geschikte habitat gerealiseerd moet worden.

⁶³ Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (2000): Nota van Antwoord Vogelrichtlijn deel 1 Algemeen. Bijlage 1C.

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. Het gebied voldoet niet aan het 1%-criterium voor opname van de soort in het peiljaar 1999-2003. Sinds 1994 zijn geen broedparen meer vastgesteld (SOVON).

5 REACTIES OVER DE RECHTSGEVOLGEN

5.1 ALGEMEEN

Er wordt door diverse insprekers gewezen op het feit dat de gevolgen van het huidig gevoerde natuurbeleid een onevenredige belasting vormen voor de ondernemers rondom De Wieden. Men stelt dat het onmogelijk is om op basis van de stukken te bepalen wat de gevolgen van de aanwijzing zijn voor de individuele bedrijfsvoering. De scheiding in tijd tussen het aanwijzingsbesluit en het beheerplan wordt daarvoor verantwoordelijk gehouden. Daarnaast worden er veel opmerkingen gemaakt en vragen gesteld over de diverse facetten van bestaand gebruik, de externe werking, de relatie met het toetsingskader Ammoniak en Natura 2000, de relatie met de Kaderrichtlijn Water en de relatie met bestemmingsplannen en andere ruimtelijke plannen zoals het raamplan van het Strategisch Groenproject Noordwest-Overijssel. Enkele insprekers wijzen er op dat 1 oktober 2005 (de inwerkingtreding van de Natuurbeschermingswet 1998) niet als peildatum voor bestaand gebruik kan dienstdoen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Externe werking

Het is moeilijk aan te geven wat de precieze omvang van de externe werking van een bepaalde activiteit is. In paragraaf 4.3 van de Nota van Antwoord staat dat dit afhangt van de aard van de activiteit zelf, de intensiteit ervan en de gevoeligheid van de aanwezige habitattypen en soorten. Het valt op voorhand dus niet te zeggen of er beïnvloeding plaatsvindt. Dat betekent dat wanneer niet uitgesloten kan worden dat een Natura 2000-gebied door een bepaalde activiteit wordt beïnvloed, er bekeken moet worden of er op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 een vergunningplicht voor een bepaalde activiteit aan de orde is. Het is dus evenmin aan te geven waar de externe werking van een bepaalde activiteit eindigt.

In het beheerplan zal duidelijkheid gegeven worden voor welke activiteiten een vergunningplicht aan de orde kan zijn. De afstand tussen de locatie van de activiteit en de te beschermen natuurwaarden is daarbij niet altijd doorslaggevend; het gaat er om of een bepaalde activiteit al dan niet de natuurlijke kenmerken van een Natura 2000-gebied, waar habitattypen en leefgebieden van soorten onderdeel van uitmaken, kan aantasten.

Rond de Natura 2000-gebieden wordt, volgens sommige insprekers, een beschermingszone ingesteld van 3.000 meter. Dat is echter niet van toepassing op de beoordeling van effecten op Natura 2000-gebieden. In het kader van de Interimwet ammoniak en veehouderij⁶⁴ werd in verband met de ammoniakdepositie een zone van 3.000 meter gehanteerd. Binnen die zone was de beïnvloeding door een veehouderijbedrijf van verzuringsgevoelig gebied nog meetbaar. Tot deze grens kon een vergunningplicht voor deze verzuringsgevoelige gebieden aan de orde zijn. Deze grens is inmiddels vervallen. Natura 2000 is gericht op de bescherming van de in het gebied voorkomende habitattypen en soorten. Een exacte grens waar de externe werking ophoudt, is in algemene zin niet aan te geven. Dit wordt van geval tot geval beoordeeld. Bepalend is dus niet de afstand, maar of er sprake kan zijn van verslechtering of significante verstoring van natuurwaarden in het betreffende gebied.

Bestaand gebruik: peildatum en vergunningplicht

Het aanwijzen van een Natura 2000-gebied leidt niet tot een verbod op het verrichten van bepaalde handelingen zoals fietsen, wandelen of het laten loslopen van de hond. In het aanwijzingsbesluit staat alleen voor welke waarden het gebied is aangewezen, welke instandhoudingsdoelstellingen gelden en wat de grens van het betreffende gebied is. In het besluit zelf is niet aangegeven of, en onder welke voorwaarden, een activiteit kan worden toegestaan.

Op grond van de huidige Natuurbeschermingswet 1998 geldt een vergunningplicht voor activiteiten in en om Natura 2000-gebieden die gelet op de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in een Natura 2000-gebied kunnen verslechteren of een significant versturend effect kunnen hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

⁶⁴ Wet van 9 juni 1994, houdende tijdelijke regeling inzake de ammoniakdepositie veroorzaakt door veehouderijen (Interimwet ammoniak en veehouderij). Staatsblad 1994, nr. 634.

In de wet is op deze vergunningplicht een uitzondering gemaakt voor bestaand gebruik. Bestaand gebruik is als gevolg van de wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998 door de Crisis- en herstelwet altijd vergunningvrij, tenzij het gebruik een project is dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van een Natura 2000-gebied, maar dat afzonderlijk of in combinatie met andere projecten of plannen significante gevolgen kan hebben voor het desbetreffende Natura 2000-gebied. De Natuurbeschermingswet 1998 omschrijft bestaand gebruik als *“gebruik dat op 31 maart 2010 bekend is, of redelijkerwijs bekend had kunnen zijn bij het bevoegd gezag.”*

Om te voorkomen dat het bestaand gebruik de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in een Natura 2000-gebied verslechtert en dat er door bestaand gebruik storende factoren optreden die geleid tot de instandhoudingsdoelstellingen een significant effect kunnen hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen draagt het bevoegd gezag de verantwoordelijkheid dat er in het gebied passende maatregelen genomen worden. In het uiterste geval kan dit betekenen dat op last van het bevoegd gezag het bestaande gebruik wordt stilgelegd.

In het beheerplan zal het bestaande gebruik beschreven moeten worden en zal zo nodig aan voorwaarden worden gebonden.

Doorwerking aanwijzing in andere plannen

De verplichting om Natura 2000-gebieden aan te wijzen volgt direct uit de Habitatrichtlijn en uit de Vogelrichtlijn. Mede op basis van Europeesrechtelijke uitspraken kan er bij de selectie en bij de begrenzing van Natura 2000-gebieden uitsluitend van ecologische criteria worden uitgegaan. Dat betekent in de praktijk dat de grenzen van deze gebieden zijn bepaald door het gebruik dat de betreffende planten- en diersoorten van het gebied maken. Terreindelen die van mindere kwaliteit zijn, kunnen deel uitmaken van Natura 2000-gebieden als herstel van die terreinen haalbaar is en als ze nodig zijn voor de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen. Daardoor zal de begrenzing van zo'n gebied niet in alle gevallen overeenkomen met de bestemming die in een vastgesteld bestemmingsplan aan het gebied is toegekend. In het uiterste geval zou dat kunnen betekenen dat een bepaalde bestemming die in een bestemmingsplan aan zo'n gebied rechtsgeldig is toegekend, toch niet gerealiseerd kan worden, omdat daarvoor geen vergunning op basis van de Natuurbeschermingswet 1998 kan worden verleend. In paragrafen 4.2 en 6.1 van de Nota van Antwoord wordt hierop verder ingegaan. Ook voor reconstructieplannen⁶⁵, provinciale waterplannen en waterbeheerplannen van de waterschappen geldt een gelijksoortige situatie. Het kan zijn dat dit soort plannen nog onvoldoende concreet zijn om ze op de gevolgen voor Natura 2000-gebieden te toetsen, maar op een gegeven moment zullen al deze plannen, al dan niet bij hun nadere uitwerking, bij het opstellen van beheerplannen afgestemd worden (zie ook paragraaf 6.3.2 van de Nota van Antwoord).

Veiligheid waterkering en kustbeheer in relatie tot Natura 2000

De veiligheid van de gebieden geldt als een dwingende reden van groot openbaar belang die, bij afwezigheid van alternatieven, ingrepen met een significant effect in het Natura 2000-gebied rechtvaardigen. Dat betekent dat Natura 2000 het waarborgen van de (kust- en water)veiligheid niet in de weg zal staan. Zie ook paragraaf 6.3.3 van de Nota van Antwoord. Projecten, plannen en afspraken die verband houden met het kustbeheer komen aan de orde in de Natura 2000-beheerplannen (zie ook paragraaf 1.1.8 van de Nota van Antwoord).

⁶⁵ Plannen op grond van de Wet van 31 januari 2002, houdende regels inzake de reconstructie van concentratiegebieden (Reconstructiewet concentratiegebieden). Staatsblad 2002, nr. 115.

Relatie met stikstof

Stikstof is een groot probleem bij de implementatie van Natura 2000 en daarmee het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen. Van de 166 aangewezen natuurgebieden in Nederland zijn er 133 stikstofgevoelig. In Nederland wordt het probleem van stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden zwaarder gevoeld dan in de ons omringende landen. Dat heeft te maken met het feit dat we in een dicht bevolkt land leven, waarin kwetsbare natuur en bijvoorbeeld (snel)wegen dicht bij elkaar liggen. Om de instandhoudingsdoelstellingen te kunnen realiseren moet de neerslag van stikstof uit vooral landbouw, verkeer en industrie minder worden.

Tegen die achtergrond is het steeds moeilijker vergunningen te verlenen voor nieuwe economische activiteiten die tot extra uitstoot van stikstof (kunnen) leiden in en rond de natuurgebieden. Projecten kunnen alleen doorgang vinden indien aangetoond kan worden dat er geen verslechtering van de kwaliteit van de habitats⁶⁶ optreden en de instandhoudingsdoelstellingen van een gebied niet in gevaar komen.

In het Natura 2000-gebied De Wieden is het habitattype overgangs- en trilvenen, *veenmosrietlanden* (H7140B) het meest gevoelig voor stikstof⁶⁷.

In 2007 is het toetsingskader ammoniak en Natura 2000 vastgesteld. Met behulp van dit toetsingskader konden provincies relatief eenvoudig beoordelen of er zich nieuwe bedrijven konden vestigen. In maart 2008 oordeelde de Raad van State dat dit toetsingskader onvoldoende zekerheid biedt over het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen. Naar aanleiding van deze uitspraak heeft de minister van het voormalig ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit de Taskforce Trojan ingesteld. Deze Taskforce heeft vervolgens een handreiking opgeleverd waarmee het bevoegd gezag maatwerk kan leveren bij de beoordeling van (nieuwe) activiteiten. Deze maatwerkoplossing bleek echter niet altijd werkbaar in de praktijk. Vervolgens is de commissie Huys gevraagd om een advies. Samengevat luidde dit advies dat er ruimte is voor economische ontwikkeling in Natura 2000 gebieden mits wordt zeker gesteld dat ecologische en economische doelen gelijktijdig en in samenhang worden beschouwd. Om dat uitgangspunt in de praktijk toepasbaar te maken is er gestart met de programmatische aanpak stikstof (PAS).

Duidelijk is dat het stikstofprobleem te groot is voor één partij. Essentie is dat de PAS in beeld brengt wat de bijdrage op verschillende niveaus (generiek, provinciaal, gebiedsgericht) en van verschillende sectoren (landbouw, verkeer, industrie) is aan de oplossing van het probleem. Onder oplossing verstaan we het geleidelijk maar onvermijdelijk omlaag brengen van de stikstofdepositie, waardoor de instandhoudingsdoelstellingen gerealiseerd kunnen worden, maar waarbij economische ontwikkelingen mogelijk blijven. Dit wil niet zeggen dat iedere economische ontwikkeling mogelijk blijft. Het incalculeren van ruimte voor economische ontwikkelingen (ontwikkelingsruimte) maakt onderdeel uit van de aanpak.

Meer informatie over de stand van zaken rond de PAS is te vinden op de website: <http://pas.natura2000.nl/>

Kaderrichtlijn Water

De Wieden maakt deel uit van het stroomgebiedbeheerplan voor de Rijn-Delta⁶⁸ dat in het kader van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) vastgesteld is. Natura 2000-gebieden zijn in de stroomgebiedbeheerplannen opgenomen als gebieden waar water een bijzondere bescherming behoeft. De in de stroomgebiedbeheerplannen opgenomen milieudoelstellingen en bijbehorende maatregelen moeten dan ook overeenstemmen met de doelen van Natura 2000. De afstemming van doelen en de weergave daarvan in het stroomgebiedbeheerplan beperkt zich tot die delen van de doelstellingen van Natura 2000 die een relatie hebben met de ecologische of chemische kwaliteit van het water.

Het stroomgebiedbeheerplan wordt uitgewerkt in de provinciale waterplannen en in waterbeheerplannen van waterschappen. Daar waar in de afstemming strijdigheid kan ontstaan wordt maatwerk toegepast en wordt afhankelijk van de situatie de KRW of de Vogel- en Habitatrichtlijnen als richtinggevend genomen. Tot

⁶⁶ Het betreft zowel stikstofgevoelige habitattypen als stikstofgevoelige leefgebieden van Natura 2000-soorten.

⁶⁷ H.F. van Dobben, R. Bobbink, D. Bal en A. van Hinsberg, 2012. Overzicht van kritische depositiewaarden voor stikstof, toegepast op habitattypen en leefgebieden van Natura 2000. Wageningen, Alterra.

⁶⁸ <http://www.kaderrichtlijnwater.nl/uitvoering/>

gebiedsspecifiek maatwerk behoort bijvoorbeeld de door de waterschappen opgestelde Gewenst Grond en Oppervlakte Water Regimes (GGOR's)⁶⁹.

Waar nodig zullen de lokale watervereisten en de daarvoor benodigde maatregelen verder worden uitgewerkt en in de Natura 2000-beheerplannen worden opgenomen.

Zie ook Nota van Antwoord paragraaf 6.3.

Waterwinning

Zie ook Nota van Antwoord 4.5.2.

5.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE RECHTSGEVOLGEN

Enkele insprekers zijn van mening dat bijstelling van de ambities in De Wieden tot een realistisch niveau, gestoeld op waterkwaliteit op basis van generiek beleid, wenselijk is. Het gebied De Wieden ligt benedenstrooms ten opzichte van een groot Drents landbouwgebied. De voor het gebied genoemde habitattypen wekken volgens de insprekers de verwachting dat aan de waterkwaliteit van het instromende water zware eisen zullen worden gesteld. Een en ander vormt voor de insprekers een aanleiding voor zorg over de belangen van de bovenstrooms gelegen grondgebruikers.

Zoals bij 5.1 Kaderrichtlijn Water is aangegeven zullen waar nodig de lokale watervereisten en de daarvoor benodigde maatregelen verder worden uitgewerkt en in de Natura 2000-beheerplannen worden opgenomen. Ook de gevolgen voor de omgeving en (eventueel) daartoe te nemen maatregelen zullen in het beheerplan worden uitgewerkt.

⁶⁹ De te nemen maatregelen voor grondwater worden gebiedsspecifiek vastgesteld via het GGOR in het stroomgebiedbeheerplan dat opgesteld wordt naar aanleiding van de Kaderrichtlijn Water (EU-richtlijn voor waterkwaliteit).

6 REACTIES OVER DE RELATIE MET DE BEHEERPLANNEN

6.1 ALGEMEEN

De wijze waarop de instandhoudingsdoelstellingen al dan niet verwezenlijkt moeten worden, wordt in vele zienswijzen aan de orde gesteld. Zo wordt in verschillende zienswijzen de wens uitgesproken om de plannen zo te ontwikkelen dat daardoor de aanwezige natuurwaarden zich kunnen verbeteren en voor de komende generaties behouden blijven. Er wordt gewezen op de diverse vormen van ongewenst gebruik van het gebied. In weer andere zienswijzen is men van mening dat bepaalde vormen van gebruik geen negatieve invloed op de natuurwaarden hebben en wordt bepleit dat het huidige landgebruik ongehinderd voortgang moet kunnen vinden. In een ander verband wordt er zorg uitgesproken over de bescherming van vogelsoorten als de roerdomp (A021) en watersnip (A153). Er wordt opgemerkt dat door de nationale procedure, waarbij eerst de gebieden worden aangewezen en doelstellingen worden geformuleerd en pas in een later stadium de beheerplannen worden opgesteld, aan sociaal-economische belangen voorbij wordt gegaan. Ook zou er in zijn algemeenheid onvoldoende duidelijkheid bestaan over het algehele ambitieniveau en de consequenties van de aanwijzing en het toekennen van instandhoudingsdoelstellingen. Tot slot geven verschillende insprekers aan betrokken te willen worden bij het opstellen van het beheerplan.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Volgorde aanwijzing en beheerplan

De Nota van Antwoord gaat in paragraaf 1.4 in op de relatie tussen de aanwijzingsbesluiten en de nog op te stellen beheerplannen. De onderbouwing van de keuze om niet gelijktijdig tot vaststelling van de instandhoudingsdoelstellingen en het beheerplan over te gaan wordt in paragraaf 1.4.1 van de Nota van Antwoord uiteengezet.

Een verbijzondering hierop vormen de gebieden waar de provincies het voortouw hebben voor het opstellen van de beheerplannen. Op verzoek van de provincies heeft de minister van LNV in het Algemeen Overleg met de Tweede Kamer van 13 februari 2008 toegezegd te wachten met het definitief maken van de aanwijzingsbesluiten voor die gebieden waarvoor de provincie voortouwnemer is en die daarvoor door de provincie zijn aangemeld ("koppelingsafpraak"). De provincies zijn voor deze gebieden eerst in de gelegenheid gesteld met de betrokken partijen in de gebieden concept-beheerplannen op te stellen op basis van de ontwerp-aanwijzingsbesluiten. Deze afspraak beoogde draagvlak te creëren voor de beheerplannen en de implementatie daarvan en meer inzicht te geven in de haalbaarheid en betaalbaarheid van de instandhoudingsdoelstellingen en de begrenzing. De besluitvorming over de definitieve aanwijzingsbesluiten van deze gebieden is daarom uitgesteld tot na 1 september 2009. Voor dit Natura 2000-gebied zijn daarover afspraken gemaakt met de minister van LNV. In het kader van de "koppelingsafpraak" hebben de provincies tot 1 september 2009 de mogelijkheid gehad om gebiedsspecifieke wijzigingsvoorstellen in te dienen die voortkwamen uit de opgestelde concept-beheerplannen. De wijzigingsvoorstellen zijn in samenhang met de zienswijzen en op eenzelfde manier zorgvuldig in overweging genomen. Bij brief van 26 januari 2010 zijn de provincies op de hoogte gebracht van hoe de minister voornemens is met de voorstellen van de provincies in het definitieve besluit om te gaan. Binnen het reguliere proces van de aanwijzing zijn alle overige zienswijzen behandeld.

Voor de gebieden waarvoor op 1 september 2009 nog geen concept-beheerplan was opgesteld, geldt dat evident nieuwe inzichten uit het beheerplanproces eveneens in het reguliere aanwijzingstraject zijn meegenomen, ook hier met inachtneming van de ingediende zienswijzen.

Beheerplan en bestaand gebruik

Het aanwijzingsbesluit legt - naast de begrenzing - de instandhoudingsdoelstellingen vast waarvoor het gebied als Natura 2000-gebied is aangewezen. De instandhoudingsdoelstellingen geven op hoofdlijnen duidelijkheid over het ambitieniveau (zie ook paragraaf 4.1 van deze bijlage), in termen van "behoud" en "uitbreiding"/"verbetering" van de omvang en kwaliteit van betreffende aangewezen habitatype of leefgebied van een (vogel)soort. De uitwerking in omvang, ruimte en tijd van de instandhoudingsdoelstelling(en) uit het aanwijzingsbesluit, is een thema dat in een beheerplan thuishoort. Als er voor het realiseren van deze instandhoudingsdoelstellingen bepaalde specifieke maatregelen nodig zijn, dan behoort dit ook in het beheerplan geregeld te worden. Dat kan betekenen dat er ook maatregelen buiten de grenzen van het

Natura 2000-gebied genomen moeten worden.

Zoals in paragrafen 1.5 en 4.2 van de Nota van Antwoord staat vermeld, kan bestaand gebruik een plaats in het beheerplan krijgen. Hierbij wordt zoveel mogelijk ruimte gelaten voor het continueren van bestaand gebruik, echter wel binnen de voorwaarden die de instandhoudingsdoelstellingen daaraan stellen. Uiteindelijk heeft het beheerplan een centrale rol als het gaat om de regulering van bestaand gebruik. In een beheerplan wordt concreet gemaakt hoe en op welke termijn de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied gerealiseerd kunnen worden. Het beheerplan zal duidelijkheid verschaffen over de vereiste ecologische randvoorwaarden ten behoeve van de instandhoudingsdoelstellingen en over de ruimtelijke samenhang met de omgeving. In het beheerplan zal dus ook aan de orde komen of bestaand gebruik (mogelijk onder voorwaarden) overeenkomstig het beheerplan kan worden uitgeoefend. Kan het bestaand gebruik niet overeenkomstig het beheerplan uitgeoefend worden en zorgt het bestaand gebruik ervoor dat de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in een Natura 2000-gebied verslechtert of dat er door het bestaand gebruik storende factoren optreden die gelet op de instandhoudingsdoelstellingen een significant effect kunnen hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen, dan moet het bevoegd gezag passende maatregelen treffen. Het bevoegd gezag kan dan de aanschrijvingsbevoegdheid gebruiken.

De opstellers van het beheerplan zullen onderling afstemmen hoe zij met bestaand gebruik om willen gaan en hoe zij dit in het beheerplan zullen opnemen. Mogelijk kan niet voor al het bestaand gebruik ten tijde van het vaststellen van het beheerplan worden bepaald wat het effect is op de instandhoudingsdoelstellingen. Voor deze gevallen zal dan een eventuele aanschrijving plaats moeten vinden indien blijkt dat er toch (significante) negatieve effecten zijn op de instandhoudingsdoelstellingen.

Jacht, wildbeheer en schadebestrijding worden gereguleerd door de bepalingen van de Flora- en faunawet. Dit betekent dat zienswijzen over dit onderwerp geen directe relatie hebben met de aanwijzing van Natura 2000-gebieden, maar met de bepalingen van de Flora- en faunawet. De huidige regels voor jacht en wildbeheer volgens de Flora- en faunawet zijn door de aanwijzing als Natura 2000-gebied niet gewijzigd. Over wildbeheer en schadebestrijding zijn afspraken gemaakt in het Faunabeheerplan. Zie verder paragraaf 6.4.2 van de Nota van Antwoord.

Betrokkenheid bij beheerplan

De wens om betrokken te worden bij het opstellen van het beheerplan en de diverse ideeën die daarover naar voren zijn gebracht, zijn een goed signaal. De integrale benadering die het beheerplan voorstaat, kan alleen succesvol zijn bij voldoende betrokkenheid. Per gebied is één bevoegd gezag de zogenaamde voortouwnemer voor het opstellen van het beheerplan. Voor dit gebied is dat Provincie Overijssel. Het is aan de voortouwnemer om grondeigenaren, gebruikers, andere overheden en belanghebbenden of vertegenwoordigers te betrekken bij het beheerplan. Belanghebbenden kunnen natuurlijk ook zelf het initiatief nemen de voortouwnemer of hun vertegenwoordigers te benaderen. Het is niet uitvoerbaar verzoeken om betrokkenheid bij het beheerplan, zoals verwoord in een aantal zienswijzen, door te zenden aan de voortouwnemer.

6.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE RELATIE MET DE BEHEERPLANNEN

Meerdere insprekers voorzien problemen bij het opstellen van de beheerplannen en de daarop volgende vaststellingsprocedure omdat voor de bepaling van de eventuele verstoring van dieren door waterrecreanten helaas geen door alle partijen gedragen afspraken bestaan. De insprekers dringen erop aan dat op korte termijn zulke afspraken tot stand zullen komen en verzoeken dat dit ondersteund wordt.

Het is niet mogelijk om in het aanwijzingsbesluit het maken van afspraken te ondersteunen. Het beheerplanproces is een wettelijk verplichte procedure, die tot doel heeft om verschillende partijen afspraken te laten maken over zaken die het Natura 2000-gebied aangaan.

Meerdere insprekers wijzen op het gebiedsgericht beleid voor Noordwest-Overijssel het "Perspectief". De insprekers geven aan dat dit beleid tot stand is gekomen op basis van breed overleg met diverse partijen. De plannen omvatten de ontwikkeling van circa 2.000 hectare nieuwe natuur, maar ook maatregelen om met

name de werkgelegenheids- en leefbaarheidseffecten zo adequaat mogelijk op te vangen. De insprekers geven aan dat De Wieden onderdeel uitmaakt van dit beleid.

De zienswijzen hebben geen gevolgen voor het aanwijzingsbesluit. Het aanwijzingsbesluit geeft aan welke Natura 2000-doelen gelden. In het beheerplan worden die doelen uitgewerkt. Ander gebiedsgerichte beleid is mag deze doelen en de uitwerking daarvan niet belemmeren.

Het is voor een inspreker volstrekt onduidelijk hoe in samenhang met de instandhoudingsdoelstellingen later in het beheerplan een beoordelingsmethodiek wordt gehanteerd op welke wijze kanovaren verstorend zou zijn. De inspreker wil dat bij het opstellen van het beheerplan maatwerk wordt geleverd door, indien een strengere zonering gewenst is, een onderscheid te maken tussen varen via de sportbond en varen via een verhuurbedrijf.

Het probleem dat inspreker schetst dient in het beheerplan te worden opgelost.

Een inspreker ziet als knelpunt de onvoldoende beschikbare instrumenten om de geformuleerde doelen te realiseren. De grote natuurlijke kwaliteiten van Weerribben en De Wieden zijn de resultante van menselijke ingrepen die deels in het verleden (turfwinning) maar ook nu nog plaatsvinden zoals (riet)maaibeheer. Naast de structurele beheeractiviteiten vinden incidenteel grootschalige herstelprojecten plaats die worden gefinancierd met middelen uit het Overlevingsplan Bos en Natuur (OBN) en LIFE-natuur. Doel van deze herstelprojecten is volgens de inspreker het opnieuw tot stand brengen van jonge verlandingsstadia die noodzakelijk zijn om alle in het ontwerpbesluit genoemde habitats en soorten ook daadwerkelijk in stand te kunnen houden binnen de verschillende successie stadia die het systeem kent. Dit betekent dat deze herstelmaatregelen feitelijk een structureel onderdeel van het beheer zouden moeten vormen, aldus de inspreker. Gezien de huidige wijze waarop het natuurbeheer gefinancierd constateert de inspreker dat structureel onvoldoende middelen beschikbaar zijn om de instandhoudingsdoelen daadwerkelijk te kunnen realiseren. Dit financiële knelpunt doet zich zowel voor bij de eerder genoemde herstelprojecten als bij het beheer van habitats zoals trilvenen en veenmosrietlanden waarbij particuliere rietsnijders een belangrijke rol spelen.

Zie voor dit onderwerp paragraaf 1.5.2. Betaalbaarheid beheerplannen, in de Nota van Antwoord. Verder kan er op gewezen worden dat de financiering van de noodzakelijke maatregelen wordt beschreven in een financieringsparagraaf in het beheerplan. Er is bijvoorbeeld de mogelijkheid om kosten te spreiden over meerdere beheerplanperioden.

Een inspreker geeft aan dat als gevolg van verplaatsing van de locatie waar in droge perioden extra water in het systeem wordt ingelaten inmiddels belangrijke verbeteringen in de waterkwaliteit gerealiseerd zijn. Daarmee is de problematiek van de fosfaatbelasting van het systeem nog niet opgelost. Zonder vermindering van deze fosfaatbelasting kunnen veel instandhoudingsdoelen niet of onvoldoende gerealiseerd worden. De inspreker vraagt om een bepaalde partij in staat te stellen de hiervoor noodzakelijke stappen te kunnen nemen.

Het punt dat inspreker aankaart dient binnen de kaders van het beheerplan te worden opgepakt. In het aanwijzingsbesluit is het niet mogelijk om partijen aan te wijzen om bepaalde noodzakelijke stappen te nemen. Daarvoor is het beheerplan het geëigende instrument.

7 REACTIES OVER SCHADE

In een groot aantal zienswijzen wordt erop gewezen dat er als gevolg van deze aanwijzing inkomens- en vermogensschade kan optreden. Men mist in het besluit een paragraaf over schade en het betalen van een schadevergoeding. Verscheidene insprekers verwachten onder andere schade te lijden door vraat en overlast van foeragerende niet-broedvogels (met name ganzen en smienten). Verder wordt aangevoerd dat bij het aannemen van de Habitatrictlijn de toezegging is gedaan dat de eigenaren en de gebruikers van de grond niet de financiële last van deze maatregelen hoeven te dragen. Artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998 biedt volgens de insprekers geen afdoende mogelijkheid voor compensatie. Verder zou de aanwijzing als Natura 2000-gebied een schending van het eigendomsrecht opleveren en in strijd zijn met artikel 1 van het Eerste Protocol van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. Ook de beperkingen van artikel 19d tot en met 19l en artikel 20 van de Natuurbeschermingswet 1998 zou een dermate zware verplichting opleveren dat het eigendom of het gebruikersrecht geen waarde van enige betekenis overhoudt. Er wordt in dit kader om een volledige schadeloosstelling gevraagd.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Schadevergoeding

Zoals in hoofdstuk 5 van de Nota van Antwoord over dit onderwerp staat vermeld, zijn in de aanwijzingsbesluiten geen aparte vergoedingsregelingen opgenomen. De huidige wettelijke regeling biedt namelijk voldoende mogelijkheden voor compensatie. Het gaat dan in het bijzonder om artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998.

De aanwijzingsbesluiten zullen naar verwachting niet snel een recht op schadevergoeding geven, omdat het aanwijzingsbesluit zelf over het algemeen geen beperkingen oplevert. Pas in het kader van het beheerplan of bij vergunningverlening kunnen beperkingen worden gesteld aan het bestaand gebruik, aan voorgenomen uitbreidingsmogelijkheden of aan de ontwikkeling van nieuwe activiteiten. Men komt in aanmerking voor schadevergoeding, indien aan de volgende voorwaarden is voldaan:

1. er is schade geleden door een aanwijzing van een Natura 2000-gebied, door het weigeren van een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 (of door een daaraan verbonden voorwaarde) of door bepalingen in het Natura 2000-beheerplan;
2. de schade behoort redelijkerwijs niet (geheel) voor eigen rekening te blijven;
3. de vergoeding van de schade is niet (voldoende) verzekerd door aankoop, onteigening of door andere maatregelen, zoals beheersubsidies.

Rol van het beheerplan bij schade

In de nog op te stellen Natura 2000-beheerplannen zal uiteindelijk worden bepaald wanneer en hoe de doelen gerealiseerd worden en welke maatregelen daarvoor noodzakelijk zijn. Pas op dat moment kan er een nauwkeurige kosteninschatting worden gemaakt. Er wordt grote waarde gehecht aan goede financiële dekking van de realisering van de doelen in de beheerplannen. Het bovenstaande houdt niet alleen in dat Nederland zich inspant om zoveel mogelijk habitattypen en soorten in een gunstige staat van instandhouding te houden of te brengen. Het betekent ook dat de compensatie van mogelijke inkomens- en vermogensschade van de betrokken eigenaren en gebruikers aan de orde dient te komen. Artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998 is juist voor dit doel door de wetgever in de wet opgenomen en deze heeft gemeend daarmee een voldoende mogelijkheid voor nadeelcompensatie te bieden. Resolutie 2004/2164(INI) van het Europese Parlement over de financiering van Natura 2000, waarnaar verschillende keren in zienswijzen is verwezen, biedt dan ook geen grond voor de stelling dat artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998 onvoldoende compensatiemogelijkheden zou bieden.

Schade door foeragerende vogels

Grondgebruikers met gronden binnen of in de nabijheid van een Natura 2000-gebied, waarbij sprake is van een onbelemmerde landbouwproductie (dus geen natuurpacht en dergelijke), kunnen bij het Faunafonds een verzoek indienen voor een tegemoetkoming voor schade die is veroorzaakt door beschermde inheemse diersoorten (zoals wilde ganzen en smienten). Het Faunafonds keert een tegemoetkoming uit indien deze schade niet of niet geheel voor rekening van de grondgebruiker hoort te vallen. Zie ook Nota van Antwoord paragraaf 5.9.

Eigendomsrecht

Van schending van het eigendomsrecht en van strijdigheid met artikel 1 van het Eerste Protocol van het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) is geen sprake. Artikel 1, eerste lid, van het Eerste Protocol van het EVRM bepaalt dat alle natuurlijke rechtspersonen recht hebben op het ongestoord genot van hun eigendom en dat niemand van zijn eigendom zal worden beroofd, behalve indien sprake is van algemeen belang en met inachtneming van de voorwaarden neergelegd in de wet en in de algemene beginselen van het internationaal recht. De voorwaarden die worden gesteld aan het beheer van grond, die nodig is voor het realiseren van het Natura 2000-netwerk, leveren geen aantasting op van het recht van eigendom. De bepaling uit het EVRM laat onverlet dat de Staat het recht heeft om die wetten toe te passen die noodzakelijk worden geacht om het gebruik van eigendom te reguleren in overeenstemming met het algemeen belang.

Toelichting op de selectie- en begrenzingscriteria die bij de aanwijzing van het Vogelrichtlijngebied De Wieden gebruikt zijn.

Onderstaande paragrafen zijn opgenomen in de Nota van toelichting van het Vogelrichtlijnbesluit.

3 Gebiedsbeschrijving, aanduiding leefgebied en begrenzing

3.2 Aanduiding leefgebied

De Wieden is aangewezen als Speciale Beschermingszone onder de Vogelrichtlijn vanwege de aanwezigheid van plassen, uitgestrekte moerassen en omringende graslanden die als geheel het leefgebied vormen van een aantal in artikel 4 van de Richtlijn bedoelde vogelsoorten. Het is een watergebied dat het leefgebied vormt van soorten van Bijlage I (art. 4.1) en tevens fungeert als broedgebied, overwinteringsgebied en rustplaats in de trekzone van andere trekvogelsoorten (art. 4.2). De begrenzing van de Beschermingszone is zo gekozen dat een in landschappelijk en vogelkundig opzicht samenhangend geheel is ontstaan dat mede in combinatie met sbz Weerribben, sbz Zwarte Meer en sbz Zwarte Water en Overijsselse Vecht voorziet in de beschermingsbehoefte met betrekking tot het voortbestaan en/of voortplanten van bedoelde vogelsoorten.

Het onderhavige gebied is tevens aangewezen als watergebied van internationale betekenis onder de Wetlands-Conventie vanwege de aanwezigheid van een bijzonder wetlandtype (criterium 1), het voorkomen van kwetsbare of bedreigde soorten of gemeenschappen (criterium 2) en het voorkomen van belangrijke aantallen watervogels (criterium 6).

4 Vogelkundige- en wetlandwaarden

4.1 Kwalificerende vogelsoorten

De Wieden kwalificeert als speciale beschermingszone onder de Vogelrichtlijn vanwege het voorkomen van belangrijke aantallen van diverse soorten broedende en niet-broedende vogels. In de eerste plaats behoort het gebied behoort tot één van de vijf belangrijkste broedgebieden of pleisterplaatsen voor Roerdomp, Nonnetje en Zwarte stern⁷⁰ in Nederland. Ten tweede herbergt het gebied een drempeloverschrijdende broedkolonie van de Aalscholver, en drempeloverschrijdende aantallen van Kleine zwaan, Kolgans, Grauwe gans en Nonnetje. Het gebied kan tevens worden aangemerkt als watergebied van internationale betekenis zoals bedoeld in de Wetlands-Conventie (criterium 6).

Soorten van Bijlage I waarvoor het gebied tot "een van de vijf belangrijkste" in Nederland behoort

Soort	Art. 4	Brv ^a	Totale populatie ^b	% in 5e ^c	% in sbz ^d	Telperiode
Roerdomp <i>Botaurus stellaris</i>	1	ja	175	5%	8%	1993-97
Nonnetje <i>Mergus albellus</i>	1	nee	25 000	0,9%	1,7%	1993-97
Zwarte stern <i>Chlidonias niger</i>	1	ja	1100	6,1%	12,0%	1993-97

⁷⁰ Onderstreepte soorten zijn opgenomen in Bijlage I van de Richtlijn (artikel 4.1)

Soorten van Bijlage I en trekkende watervogelsoorten waarvoor het gebied aan de 1%-drempel voldoet

Soort	Art. 4	Brv ^a	Biogeogr. populatie ^e	1% Biopop ^f	% in sbz ^g	Telperiode
Aalscholver <i>Phalacrocorax carbo</i>	2	ja	Noord-/Midden-Europa	700bp	1,4%	1993-97
Kleine zwaan <i>Cygnus bewickii</i>	1	nee	W-Siberië/NW-Europa	170	1,0%	1993-97
Kolgans <i>Anser albifrons</i>	2	nee	NW-Siberië/NW-Europa	6 000	1,3%	1993-97
Grauwe gans <i>Anser anser</i>	2	nee	NW-/ZW-Europa	2 000	1,0%	1993-97
Nonnetje <i>Mergus albellus</i>	1	nee	NW-/Midden-Europa	250	1,7%	1993-97

- (a) De kwalificatie betreft in het gebied broedende vogels (indien ingevuld met "ja") of biogeografische populatie ("nee")
 (b) Omvang van de Nederlandse broedpopulatie (in paren) of biogeografische populatie (niet-broedvogels)
 (c) Aantal in het op vier na belangrijkste gebied (5e gebied) uitgedrukt als percentage van de landelijke broedpopulatie (broedvogels) of biogeografische populatie (niet-broedvogels)
 (d) Aantal in het onderhavige gebied uitgedrukt als percentage van de landelijke broedpopulatie (broedvogels) of biogeografische populatie (niet-broedvogels)
 (e) Biogeografische populatie waartoe de in Nederland pleisterende exemplaren van deze soort worden gerekend
 (f) Drempelwaarde zijnde 1% van de betreffende biografische populatie (biografische populaties en drempelwaarden ontleend aan Rose & Scott 1997, *Waterfowl Population Estimates – 2nd edition*. Wetlands International, Wageningen; broedvogels (paren) zie notitie "Selectie en begrenzing Vogelrichtlijngebieden", bijlage 2B)
 (g) Aantal in het onderhavige gebied uitgedrukt als percentage van de biogeografische populatie

4.2 Relevante vogelsoorten

Andere soorten van Bijlage I waarvoor het gebied van betekenis is, zijn Purperreiger, Bruine Kiekendief, Porseleinhoen (broedvogels). Andere trekkende vogelsoorten waarvoor het gebied van betekenis is als overwinteringsgebied en/of rustplaats: Fuut, Aalscholver, Kleine rietgans, Rietgans, Pijlstaart, Krakeend, Smient, Tafeleend, Kuifeend, Grote zaagbek. De moerassen (incl. rietkragen) en graslanden zijn van belang als broedgebied voor Watersnip, Paapje, Snor, Rietzanger, Grote karekiet (trekvogelsoorten opgenomen in de nationale lijst van met uitroeiing bedreigde of speciaal gevaar lopende soorten). De biotopen van deze vogels hebben mede de begrenzing van dit gebied bepaald.

4.3 Plaatselijke omstandigheden

Purperreiger, Bruine kiekendief en Zwarte stern die nestelen in de moerassen en oevers van sbz De Wieden, zoeken hun voedsel in het moerasgebied en wijde omgeving waaronder de graslandpolders zoals de Barsbekerbinnenpolder. De Zwarte stern nestelt ook in graslandgebieden ten oosten van Giethoorn (Achtervenen, De Klosse). Moerasvogels als Roerdomp, Porseleinhoen, Watersnip, Snor, Rietzanger en Grote karekiet nestelen verspreid over het moerasgebied (Watersnip ook in schrale graslanden zoals ten oosten van Giethoorn). De Wieden behoort tot een van belangrijkste broedgebieden van Snor en Rietzanger in Nederland. Aalscholvers uit de broedkolonie in het Kippenest (bij de Bakkerskooi) zoeken hun voedsel zowel op de plassen in het gebied als op wateren daarbuiten (o.a. sbz Zwarte Meer, sbz Ketelmeer). De slaappleatsen van ganzen, zwanen en Smient die op de graslanden (o.a. Barsbekerbinnenpolder) in het gebied foerageren, zijn zowel in het gebied (Beulakerwijde) gelegen als op het aangrenzende sbz Zwarte Meer en/of sbz Friese IJsselmeerkust. Visetende watervogels (Fuut, Aalscholver, Nonnetje en Grote Zaagbek) foerageren en rusten in het winterseizoen vooral op de plassen en meren binnen het gebied, terwijl Tafeleend en Kuifeend vooral op het Giethoornse Meer en het Duiningerveer worden aangetroffen. De Krakeend wordt verspreid op de wateren in het gebied aangetroffen.